

อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้

Updating Thai Criminal Justice

โดย
สำนักงานกิจการยุติธรรม

กันยายน 2565

รายงาน อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้

Updating Thai Criminal Justice

คณะที่ปรึกษา

พันตำรวจโท พงษ์ธร ธัญญสิริ	ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
นายชัยวัฒน์ ร่ำเเล็ก	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
นางสาวสุพรรณี ประเสริฐทองกร	รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

ผู้วิเคราะห์และเรียบเรียง

พันตำรวจตรี ชวนันต์ เจนการ
นางสาวปรณพัชร ศิริโรจนสิทธิ์
นายอรรถสิทธิ์ เรืองศิลป์
นายไท วัฒนา

จัดทำโดย

ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ
สำนักงานกิจการยุติธรรม ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร.....	ก-ง
บทที่ 1 ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนการยุติธรรมไทย.....	1
บทที่ 2 นโยบายสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรม.....	19
บทที่ 3 การคาดการณ์พยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต.....	40
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	56

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ (Updating Thai Criminal Justice) เป็นความพยายามในการวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาโดยใช้ข้อมูลจากสถิติทางการด้านอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมอ้างอิงจากเอกสารรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 และการจัดทำสถิติด้านกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญอันได้แก่สถิติอาชญากรรมของตำรวจ (Official Crime Record) การสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) การเก็บข้อมูลการกระทำผิดด้วยวิธีการรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) และข้อมูลตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรม แล้วนำมาเสนอภาพรวมของสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมได้อย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายของรัฐหรือสามารถนำข้อมูลไปจัดทำนโยบายได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมไทย

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2564 คดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเป็นผลจากการนำตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เริ่มนำมาใช้ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งส่งผลให้ตำรวจมีความพยายามที่จะลดจำนวนคดีอาชญากรรมในคดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินให้ลดน้อยลง นอกจากนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2564 ซึ่งเป็นช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่กว่าจะเริ่มกลับมาเพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการมาตรการของรัฐในการป้องกันการแพร่ระบาด เช่น การควบคุมการเดินทางบางช่วงเวลา การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด และการปิดสถานประกอบการบางประเภท เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลคดีตำรวจกับสถิติการรับสำนวนของอัยการพบว่า จำนวนความผิดอาญาที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด (คดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับสำนวนคดีอาญาไม่ปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (คดีที่มีการจับกุมหรือมีการแจ้งข้อหาผู้ต้องหา) ที่มีสัดส่วนคดีเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการไม่ลงรับคดีของทางตำรวจเพื่อลดยอดจำนวนคดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามเกณฑ์การประเมินตัวชี้วัดมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามคดีอาชญากรรม ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวยังสอดคล้องกับข้อมูลสถิติคดีของทางอัยการที่กลุ่มคดีผู้ต้องหาหลบหนีและไม่รู้ตัวน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่คดีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหาหากกลับไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและไม่ได้มีแนวโน้มลดลงแต่อย่างใด

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลอาชญากรรมภาคประชาชนพบว่าคดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายมีแนวโน้มลดลงสอดคล้องกับข้อมูลคดีตำรวจ แต่กว่าความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากซึ่งขัดแย้งกับข้อมูลคดีตำรวจซึ่งอาจเกิดจากการไม่รับแจ้งความในกรณีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดหรือประชาชนไม่ได้ดำเนินการแจ้งความ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสัดส่วนของผู้ประสบเหตุที่ตัดสินใจ

ไม่แจ้งความต่อตำรวจซึ่งพบว่ามีถึงร้อยละ 60 เช่นเดียวกันกับข้อมูลจากการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธี รายงานตนเองซึ่งพบว่าการกระทำผิดมีแนวโน้มสูงกว่าคดีที่รับแจ้งของตำรวจเป็นจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็น ถึงปัญหาว่าคดีอาญาส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เมื่อพิจารณาข้อมูลอาชญากรรม ภาคประชาชนและข้อมูลการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเองกับข้อมูลสัดส่วนการจับกุมคดีของ ตำรวจแล้วมีความเป็นไปได้ว่าสัดส่วนการจับกุมที่แท้จริงยังคงมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่เกิดขึ้น ทั้งหมด

สำหรับคดีอาชญากรรมเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2564 ส่วนใหญ่แล้วเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย โดยมีจำนวนมากถึงร้อยละ 86.31 โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นคดีอาชญากรรมมากถึงร้อยละ 44.31 ในขณะที่มีคดี ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเพียงร้อยละ 13.69 เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมของ ประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการใช้เครื่องมือทางกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือให้ปฏิบัติตาม นโยบายของรัฐมากกว่าเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชน

จากการประเมินสถานการณ์กระบวนการยุติธรรมพบว่าประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความแออัดของนักโทษ ในเรือนจำมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีกลับมีสัดส่วนลดน้อยลงอย่าง เห็นได้ชัดจากที่ในเรือนจำมีสัดส่วนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาสูงสุดถึงร้อยละ 41.55 ในปี พ.ศ. 2555 และ ได้เริ่มมีแนวโน้มลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งลดลงน้อยที่สุดคือร้อยละ 15.84 ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นผล จากความพยายามหลายประการในการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวให้ได้รับการ ปลดตัวชั่วคราวโดยการช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรมโดยกระทรวงยุติธรรม ประกอบกับทางศาลยุติธรรมมี การดำเนินโครงการปล่อยฟรีไม่มีประกันด้วยเช่นกัน

นโยบายสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรมไทย

ในปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมีความพยายามในการพัฒนาปรับปรุงและ นำเสนอนโยบายในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมโดยผลักดันให้มีการร่างกฎหมายและพัฒนานโยบาย อาชญากรรมที่สำคัญหลายประการ อันได้แก่

การขับเคลื่อนนโยบายยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ ตามมาตรา 77 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 โดยจากข้อมูลการรับแจ้งคดีใน สารบบคดีอาญาของตำรวจพบว่ามีกฎหมายจำนวนมากไม่เคยมีการแจ้งความดำเนินคดีเพื่อบังคับโทษหรือมีการ ดำเนินคดีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยมีกฎหมายจำนวนมากที่ล้าสมัยเมื่อพิจารณาจากบริบทปัจจุบัน อย่างไรก็ตามประเทศไทยเริ่มต้นตัวในการทบทวนกฎหมายลักษณะดังกล่าวโดยเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2546 มี การพิจารณายกเลิกกฎหมายมากถึง 47 ฉบับ และยังมีพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่จำเป็นหรือ ขัดแย้งกับกฎหมายอื่น (ฉบับที่ 2) และในปี พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2565 มีการยกเลิกกฎหมายรวมกันมากกว่า 10 ฉบับ ทั้งนี้ยังมีกฎหมายบางส่วนที่ไม่มีการแจ้งความมาเป็นเวลานาน ซึ่งอาจพิจารณานำเอามาตรการทาง ปกครองหรือมาตรการเฉพาะของหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ โดยตรงมาใช้ทดแทนได้ เช่น พระราชบัญญัติโรคพิษสุรพิษบ้า พ.ศ. 2535 หรือพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 ซึ่งปัจจุบันองค์กร

ส่วนปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้ก็มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในเชิงป้องกันซึ่งสมเหตุสมผลกว่าการกำหนดความผิดอาญา การใช้มาตรการทางปกครองมาแทนการบังคับโทษทางอาญา หรือใช้ระบบการกำกับดูแลของภาคเอกชน (Self-regulatory)

ในส่วนของนโยบายยาเสพติดนั้น ประเทศไทยเริ่มมีการนำนโยบายการลดความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Decriminalization) มาใช้ เช่น การอนุญาตให้เพาะปลูกและผลิตยาเสพติด เช่น กัญชา กัญชง กระถ่อม เพื่อการวิจัยและใช้เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ และให้ครอบครองในปริมาณที่กำหนดเพื่อการรักษาพยาบาลในปี พ.ศ. 2562 และการยกเลิกพืชกระถ่อมจากบัญชียาเสพติดให้โทษในปี พ.ศ. 2564 และถอดกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดในปี พ.ศ. 2565 การเปิดช่องให้ยาเสพติดบางประเภทถูกกฎหมาย ในทางหนึ่งอาจเป็นผลดีต่อการวางมาตรการควบคุมป้องกันภัยและอันตรายจากสารเสพติดได้ดียิ่งขึ้น

ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้นได้มีการกำหนดตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โดยได้มีการจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมเพื่อประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและการให้ความคุ้มครองประชาชนโดยกำหนดตัวชี้วัดทั้งหมด 7 ชุด 21 ตัวชี้วัด ได้แก่

ชุดตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
กรอบตัวชี้วัดที่ 1 ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (Rights and Legal Knowledge)	ตัวชี้วัดที่ 1 (R1) สัดส่วนของประชาชนที่รับทราบช่องทางในการรับรู้สิทธิทางกฎหมายและ ความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก
	ตัวชี้วัดที่ 2 (E1) อัตราอาชญากรรม (Crime Rate) ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน
กรอบตัวชี้วัดที่ 2 การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Crime Control)	ตัวชี้วัดที่ 3 (E2) ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนลดลง
	ตัวชี้วัดที่ 4 (G1) จำนวนคดีและเรื่องร้องเรียนที่มีมูลและถึงที่สุด ที่เกี่ยวข้องกับกฏการปฏิบัติที่ขัดกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานมีจำนวนลดน้อยลง
กรอบตัวชี้วัดที่ 3 กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice)	ตัวชี้วัดที่ 5 (G2) หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนความถูกต้อง และเที่ยงธรรม
	ตัวชี้วัดที่ 6 (G3) คดีที่มีการชี้มูลว่าเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การเลือกปฏิบัติ และ/หรือการทุจริตหรือถูกแทรกแซงมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา
	ตัวชี้วัดที่ 7 (G4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการกำหนดระยะเวลามาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติ โดยมีระบบให้ประชาชนสามารถตรวจสอบติดตาม (Tracking)
	ตัวชี้วัดที่ 8 (G5) หน่วยงานในระบบกระบวนการยุติธรรมมีการกำหนดมาตรการเชิงรุกด้านการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใสและแจ้งให้ประชาชนรับทราบ
	ตัวชี้วัดที่ 9 (G6) หน่วยงานมีมาตรการ/ระบบที่เอื้อต่อการป้องกันมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติหรือ ผลประโยชน์
	ตัวชี้วัดที่ 10 (G7) หน่วยงานในระบบกระบวนการยุติธรรมมีการทบทวนและปรับปรุงประสิทธิภาพเรื่องร้องเรียน

ชุดตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด
	ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนความเหมาะสมของทรัพยากรทั้งเครื่องมืองบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์กับการะงาน
	ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ
	ตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ
	ตัวชี้วัดที่ 14 (G11) หน่วยงานมีการจัดทำการวิเคราะห์ ประเมินต้นทุนของกิจกรรมการเข้าถึงความยุติธรรม
กรอบตัวชี้วัดที่ 4 การกระทำผิดซ้ำลดลง (Reduced Recidivism)	ตัวชี้วัดที่ 15 (RE1) ร้อยละของผู้พ้นโทษที่กลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำลดลง
	ตัวชี้วัดที่ 16 (RE2) ร้อยละ/สัดส่วนของผู้พ้นโทษที่สามารถกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้อย่างปกติสุข
กรอบตัวชี้วัดที่ 5 ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (Appropriate Protection of Victims and the Accused)	ตัวชี้วัดที่ 17 (A1) สัดส่วนการคุ้มครองดูแล ผู้เสียหาย/เหยื่อ อาชญากรรมและชดเชยความเสียหาย โดยได้รับการชดเชยเยียวยาจากภาครัฐมีจำนวนเพิ่มขึ้น
	ตัวชี้วัดที่ 18 (A2) จำนวนผู้ที่ถูกจับกุม/คุมขัง และภายหลังได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากมีการพิสูจน์ว่าไม่มีความผิด ที่ได้รับเงินชดเชยเยียวยาจากภาครัฐ
กรอบตัวชี้วัดที่ 6 ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำความผิด (Do not have any Miscarriages of Justice)	ตัวชี้วัดที่ 19 (D1) หน่วยงานมีมาตรการในการตรวจสอบ เพื่อป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิด
	ตัวชี้วัดที่ 20 (D2) จำนวนคดีที่มีการรื้อฟื้นขึ้นมาเนื่องจากพบว่าการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิด
กรอบตัวชี้วัดที่ 7 ประชาชนเชื่อมั่น เชื่อถือศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม (Ensured Trust in Justice)	ตัวชี้วัดที่ 21 (ET1) ร้อยละของประชาชนที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม ระหว่างปี พ.ศ.2560-2564 พบว่าระดับการรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมยังอยู่ในระดับปานกลาง อัตราการเกิดอาชญากรรมยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก และจากการวิเคราะห์การพัฒนาตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมยังพบปัญหาการจัดเก็บข้อมูลในบางตัวชี้วัดที่ยังอยู่ในระหว่างการพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูล (เช่น ข้อมูลด้านการกระทำผิดซ้ำ ข้อมูลการติดตามผู้พ้นโทษหลังจากถูกปล่อยตัว และข้อมูลต้นทุนผลผลิตในกระบวนการยุติธรรม) หรือการจัดเก็บข้อมูลบางอย่างที่ยังขาดข้อมูลสำคัญสำหรับการวิเคราะห์ เช่น ข้อมูลในลักษณะของการประเมินตนเองที่จะต้องมีการตรวจสอบย้อนกลับจากหน่วยงานภายนอกมาพิจารณาประกอบ หรือข้อมูลบางอย่างที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ตัวชี้วัดแต่หน่วยงานเจ้าของข้อมูลยังไม่สนับสนุนข้อมูลให้ (เช่น ข้อมูลข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ ข้อมูลการทุจริต เป็นต้น)

นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2565 ยังมีการประเมินความพึงพอใจจากประชาชนในการให้บริการกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - 2565)

อีกด้วย จากการประเมินความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท พบว่าประชาชนมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการในกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครองค่อนข้างมากที่ระดับคะแนน 4.01 จาก 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.25 และมีระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ในระดับปานกลางที่ระดับคะแนน 3.19 คิดเป็นร้อยละ 54.75 แสดงให้เห็นว่าประชาชนค่อนข้างมีความพึงพอใจในด้านการให้บริการแต่ยังมีปัญหาในส่วนของการเข้าถึงและกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย

จากปัญหาการก่อเหตุอุกฉกรรจ์สะท้อนขวัญโดยผู้พันโทที่เพิ่งถูกปล่อยตัวทำให้เกิดความพยายามในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการทำคามผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. โดยกฎหมายจะให้อำนาจในการบังคับใช้มาตรการ 4 รูปแบบ ได้แก่ มาตรการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดเฉพาะราย มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ มาตรการคุมขังหลังพ้นโทษ และมาตรการคุมขังฉุกเฉิน โดยนำไปบังคับใช้ในคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอัตราการทำผิดซ้ำระดับสูง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสามารถกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก โดยเฉพาะในฐานความผิดทางอาญาที่เกี่ยวกับเพศหรือมีการใช้ความรุนแรง ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา อนาจาร ความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กและเยาวชน และจับผู้อื่นไปเรียกค่าไถ่ ทั้งนี้การรวบรวมข้อมูลสถิติยังไม่ได้มีการจัดทำข้อมูลการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงออกมาเป็นการเฉพาะ

จากแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมมีการริเริ่มผลักดันร่าง พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ..... เพื่อให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน และให้มีกลไกที่ประชาชนสามารถติดตามความคืบหน้าของคดีได้โดยสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถคาดการณ์ได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด และสามารถตรวจสอบความคืบหน้าได้ผ่านช่องทางที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้จะใช้กรอบระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมหรือการดำเนินการโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้

การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต

นอกจากนี้ในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้ยังได้ทดลองนำตัวแบบสถิติพยากรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมและปัจจัยอาชญากรรมตามห้วงเวลา (Time Series) มาทดลองพยากรณ์อาชญากรรมในสามกลุ่มความผิดอันได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดทางเพศ และความผิดชีวิตร่างกาย โดยมีการใช้ตัวแบบ Pool OLS เป็นตัวแบบตั้งต้น (Model) ในการประมาณการและพยากรณ์อาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 3 ปี ข้างหน้า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพยากรณ์และทดสอบความสัมพันธ์ผลการวิเคราะห์พบว่า

“จำนวนหย่าร้าง” “จำนวนคนต่างด้าว” และ “จำนวนผู้พักโทษ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

“จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” และ “จำนวนคนต่างด้าว” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมความผิดทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ

“จำนวนคนที่จน” “จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” “จำนวนคนต่างด้าว” “จำนวนคนงาน” “สัดส่วนประชากรช่วงอายุ 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ” และ “จำนวนคนพหุโทษ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น จึงมีข้อเสนอในการพัฒนานโยบายกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการวิเคราะห์สถิติข้อมูล ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การรับแจ้งคดีลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลอาชญากรรมอื่น ๆ และสถิติสัดส่วนการจับกุมคดีเกินกว่าร้อยละ 85 ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยที่เน้นการควบคุมตัวเลขคดีทำให้ค่าทางสถิติไม่สะท้อนภาพอาชญากรรมที่แท้จริง และทำให้มีคดีอีกจำนวนมากถูกตัดออกจากสารบบคดีทำให้ผู้เสียหายในคดีที่ถูกตัดออกจากสารบบไม่ได้รับการดูแลจากกระบวนการยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวในอนาคตน่าจะเป็นปัญหามากขึ้นจากการที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ และมีการเพิ่มข้อกำหนดด้านแนวทางปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไป ควรมีการพิจารณาถึงภาระงานของพนักงานสอบสวนตำรวจ ซึ่งปัจจุบันจากข้อมูลกำลังพลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติปัจจุบันมีกำลังพนักงานสอบสวนทั่วประเทศ 11,527 คน จากอัตรากำลัง 17,181 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 67.09 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการสอบสวนซึ่งเป็นกำลังพลในระดับปฏิบัติที่มีกำลังพลเพียง 5,904 คน จากอัตรา 11,498 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 51.35 เท่านั้น จากข้อมูลกำลังพลดังกล่าวหากจะให้พนักงานสอบสวนรับคดีทุกคดีจากที่ประมาณการคดีที่แท้จริง พนักงานสอบสวนแต่ละคนก็อาจจะต้องรับคดีมากถึง 700-800 คดี ต่อปี ที่เดียว ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไป นอกจากการพัฒนาการจับกุมข้อมูลอาชญากรรมให้สะท้อนความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นก็ควรจะมีการพัฒนาเพิ่มอัตรากำลังพนักงานสอบสวนซึ่งหากติดขัดในเรื่องการเพิ่มกำลังข้าราชการก็ควรจะมีการรับพนักงานผู้ช่วยมาช่วยเหลืองาน รวมถึงมีการปรับปรุงระบบและวิธีการทำงานในคดีไม่ยุ่งยากซับซ้อนหรือคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดให้มีความสิ้นกระชับและลดภาระงานเอกสาร เพื่อให้สามารถทำงานได้ทันกับปริมาณคดีที่แท้จริง เช่น ใช้การรายงานการประกาศสืบจับบุคคลและทรัพย์สินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนแบบฟอร์มกระดาษที่มีความซ้ำซ้อน ย่อแบบฟอร์มและรูปแบบคำฟ้องในคดีรับสารภาพให้สิ้นกระชับสามารถส่งฟ้องได้เลย และเพิ่มช่องทางการตรวจสอบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีระบบการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ปกติต้องใช้เอกสารและใช้เวลานาน (เช่น การตรวจสอบข้อมูลทางทะเบียน การตรวจสอบความเคลื่อนไหวทางบัญชีธนาคาร) เป็นต้น

2. จากการที่คดีอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นคดีซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย แม้ว่าในปัจจุบันมีการขับเคลื่อนนโยบายการลดความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Decriminalization) ในยาเสพติดบางประเภท รวมทั้งมีการวางมาตรการที่มุ่งเน้นในเรื่องการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมากกว่าการดำเนินคดีซึ่งอาจลดจำนวนของคดีรัฐเป็นผู้เสียหายบางส่วน และแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังมีคดีรัฐเป็นผู้เสียหายนอกเหนือจากคดียาเสพติดอีกมากกว่า 300,000 คดีต่อปี ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยมาตรการอื่น ๆ ในการแก้ปัญหา มากกว่าการดำเนินคดี เช่น การใช้มาตรการทางปกครองแทนการลงโทษคดีอาญา การสนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลตนเองภาคเอกชน (Self-Regulatory) การลดทอนความเป็นอาชญากรรมในความผิดบางประเภท การขึ้นทะเบียนและมาตรการเชิงกำกับดูแลแทนการลงโทษคดีอาญา กระจายอำนาจการสอบสวนคดีอาญาไปยังหน่วยงานผู้รับผิดชอบกฎหมาย เป็นต้น

3. มีการเตรียมความพร้อมรองรับนโยบายกระบวนการยุติธรรมที่จะขับเคลื่อนต่อไปภายหลังจากกฎหมายมีผลบังคับใช้ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงที่จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางการติดตามเฝ้าระวังอาชญากรรมร้ายแรงที่จะต้องบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านการพัฒนาพฤติกรรมเสียทุกหน่วยงาน หน่วยงานยุติธรรมชุมชนระดับพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการประสานกับอัยการและศาล หากพบพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยที่จะต้องใช้มาตรการในการดำเนินการ หรือการกำหนดระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ควรจะพิจารณาเพียงแค่ระยะเวลาที่กำหนด แต่ควรมีการพิจารณาถึงการลดขั้นตอนและภาระงานเอกสาร เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันจะช่วยตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

4. มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมด้านต่าง ๆ ที่ยังเป็นจุดอ่อนที่สะท้อนจากตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม อาทิ การขยายการเข้าถึงและรับรู้กฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐาน การวางระบบป้องกันการจับผิดตัว การพัฒนากระบวนการซึ่งยังไม่ตอบสนองต่อประชาชน การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย และการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนให้มากขึ้น

ข้อเสนอเชิงวิชาการสำหรับไปศึกษาต่อ

1. การรับแจ้งคดีลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลอาชญากรรมอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นผลจากการไม่รับแจ้งคดีของตำรวจ ดังนั้นเพื่อศึกษาในประเด็นปัญหานี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีช่องทางรวบรวมข้อมูลคดีที่ตำรวจไม่รับแจ้งความ รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่อาจมีข้อมูลอาชญากรรม เช่น หน่วยงานปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานยุติธรรมทางเลือก เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมจังหวัด ศูนย์ดำรงธรรม และศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน สายด่วน 1111 เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด และสามารถวางมาตรการที่เหมาะสมในการลดเหตุอาชญากรรมได้

2. นโยบายการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง (JSOC) ซึ่งปัจจุบันได้มีการศึกษากฎหมายจากต่างประเทศและสถานการณ์ทางกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งมีการผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้

ความรุนแรงพ.ศ. เข้าสู่รัฐสภาในปี พ.ศ. 2565 แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแล้ว ทั้งข้อมูลในระบบของสำนักงานกิจการยุติธรรม กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ อัยการ ศาล และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แม้จะมีการพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก แต่ยังไม่พบว่ามีกระบวนการรวบรวมข้อมูลคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงตามมาตรา 3 ของร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งในอนาคตการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายจำเป็นต้องใช้ข้อมูลการบังคับใช้มาตรการทั้ง 4 รูปแบบ และข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในคดีดังกล่าวโดยเฉพาะเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและการกระทำผิดซ้ำเป็นเวลามากน้อย 3 ปี เนื่องจากการศึกษาข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในคดีทั่วไปนั้น ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนมากจะกระทำผิดในระยะเวลาภายใน 3 ปี นับตั้งแต่พ้นโทษ ทั้งนี้ ในอนาคตอาจมีคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงในรูปแบบอื่น ๆ อย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศทางออนไลน์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพัฒนากลไกเพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาในคดีลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน

3. การเก็บข้อมูลตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดที่เป็นการตรวจประเมินตนเองซึ่งมีค่าคะแนนสูงผิดปกติ เช่น ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนความเหมาะสมของทรัพยากรทั้งเครื่องมืองบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์กับภาระงาน ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ และตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ มีผลการประเมินได้คะแนน ร้อยละ 100 ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวทำให้ไม่สามารถสะท้อนข้อจำกัดหรือข้อขัดข้องที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้กระบวนการเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งที่ผ่านมายังขาดระบบและวิธีการในการตรวจสอบย้อนกลับจากหน่วยงานภายนอก (Third Party) เพื่อให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น รวมถึงข้อมูลตัวชี้วัดหลายตัวยังไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูล หรือยังเป็นข้อมูลที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เช่น ข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ ข้อมูลต้นทุนการดำเนินงาน ข้อมูลเรื่องร้องเรียนหรือการทุจริต ข้อมูลการติดตามผู้พ้นโทษที่กลับไปใช้ชีวิตเป็นปกติสุข เป็นต้น

ข้อเสนอในเชิงปฏิบัติ

1. จำนวนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ดี ก็ยังถือว่ายังอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างสูง ในระยะต่อไปควรมีการพิจารณาถึงการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องใช้หลักประกันที่เป็นตัวทรัพย์สินให้มากขึ้นสำหรับผู้ต้องหาที่ไม่น่าจะก่ออันตรายหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเปิดโอกาสในการเข้าถึงความช่วยเหลือให้มากขึ้น

2. จากการพิจารณาเรื่องการลดภาระกฎหมายที่ไม่จำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ พบว่ากฎหมายบางอย่างหากมีการวางระบบและใช้มาตรการทางปกครองที่เหมาะสมแทบจะไม่จำเป็นต้องใช้การลงโทษทางอาญาไปกำกับดูแลเลย ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไปในการบังคับใช้กฎหมายบางอย่างควรมีการขยายการดำเนินการของมาตรการทางปกครองให้มากยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 หรือพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 ซึ่งปัจจุบันองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้ก็มีกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในเชิงป้องกันซึ่งสมเหตุสมผลกว่าการกำหนด

ความผิดอาญาในกรณีไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อพบสุนัขบ้า หรือการกำหนดค่าปรับในกรณีประชาชน
หลีกเลี่ยงการเก็บภาษี หรือพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ซึ่งมาตรการที่ใช้จะเกี่ยวข้องกับ
อำนาจทางการปกครองในการให้ความคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน การควบคุม
การขอทาน และแยกผู้แสดงความสามารถออกจากการเป็นผู้ทำการขอทาน เป็นต้น

3. กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทแยกส่วนในหลายส่วนซึ่งควรมีการบูรณาการรวบรวมให้อยู่ใน
ส่วนเดียวและหากมีการใกล้เคียงมาแล้วก็ไม่จำเป็นต้องให้คู่ความต้องมาใกล้เคียงหลายครั้งให้เกิดความซ้ำซ้อน
ทั้งนี้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอาจไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการใกล้เคียงข้อพิพาททุกหน่วยงาน อาจให้มี
การจัดตั้งศูนย์การใกล้เคียงข้อพิพาทขึ้นโดยเฉพาะเพื่อจัดการใกล้เคียงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ
ยุติธรรมทั้งหมดรวมกันเป็นแห่งเดียว

บทที่ 1

ภาพรวมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมไทย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนกระทั่งปัจจุบันทางสำนักงานกิจการยุติธรรมได้จัดทำรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) เป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลสถิติคดีในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบและสามารถอธิบายภาพรวมของสถานการณ์คดีและผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ไปจนถึงกระบวนการหลังจากการพิจารณาคดี เช่น การจำคุก การคุมประพฤติ รวมถึงกระบวนการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองสิทธิด้านกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้สำนักงานกิจการยุติธรรมยังได้มีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสถิติกระบวนการยุติธรรมสากล โดยรวบรวมสถิติในมิติอื่น ๆ นอกจากสถิติของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม (Official Statistics) อันได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดและวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย การพัฒนาการแสดงผลข้อมูลสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม ในรูปแบบ Data Visualization เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์อาชญากรรม การรวบรวมข้อมูลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ระดับประเทศ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลอาชญากรรมที่ได้จากการสำรวจการตกเป็นเหยื่อของประชาชนทั่วประเทศ อันจะช่วยให้มีข้อมูลในส่วนที่ไม่ได้มีการแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่ได้รับแจ้งความ การเก็บข้อมูลการกระทำผิดด้วยวิธีการรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) ที่เป็นการเก็บข้อมูลการรายงานตนเองของประชาชนว่าเคยมีส่วนในการก่อเหตุความผิดซึ่งมีทั้งความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและแอลกอฮอล์ และความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการเก็บข้อมูลการกระทำผิดด้วยการรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) ดังกล่าวจะช่วยสะท้อนข้อมูลอาชญากรรมในส่วนคดีอาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อหรือคดีรัฐเป็นผู้เสียหาย (Victimless Crime) ที่นอกเหนือจากคดีที่มีการจับกุมโดยตำรวจ การนำข้อมูลอาชญากรรมดังกล่าวไปเชื่อมโยงกับสถิติการรับแจ้งคดีอาญาและสถิติการจับกุมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะช่วยให้เห็นภาพอาชญากรรมในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

รายงานฉบับนี้ได้ทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อค้นพบและสถานการณ์สำคัญด้านอาชญากรรมโดยเป็นการวิเคราะห์ทั้งอาชญากรรมที่มีการรับแจ้งโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอาชญากรรมที่ไม่ได้รับแจ้งโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากนั้นจึงวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมไทยด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการป้องกันของพนักงานอัยการ การพิพากษาคดีของศาล สถิติที่เกี่ยวข้องกับระบบการพัฒนาพฤตินิสัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมคุมประพฤติ สุดท้าย

ยังประกอบด้วยข้อมูลสถานการณ์การคุ้มครองสิทธิและการให้ความช่วยเหลือประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเริ่มรวบรวมข้อมูลในปี พ.ศ.2560 และข้อมูลตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรม การเชื่อมโยงข้อมูลข้างต้น เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบนั้นย่อมสามารถอธิบายภาพรวมของสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม ได้อย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละมิติของกระบวนการยุติธรรมสามารถนำข้อมูลไปจัดทำนโยบายได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์สถิติในกระบวนการยุติธรรมปรากฏผลดังนี้

การรับแจ้งคดีลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลอาชญากรรมด้านอื่นๆ

จากการรวบรวมข้อมูลอาชญากรรม ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติการรับแจ้งคดีอาชญากรรมของตำรวจ ข้อมูลสำนวนคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นคดีที่ส่งต่อจากตำรวจไปยังพนักงานอัยการ และสถิติอาชญากรรมด้านอื่น ๆ อันได้แก่ การสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าในภาพรวมสถิติอาชญากรรมจากข้อมูลการรับแจ้งคดีของตำรวจมีแนวโน้มลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลสถิติอาชญากรรมด้านอื่น ๆ

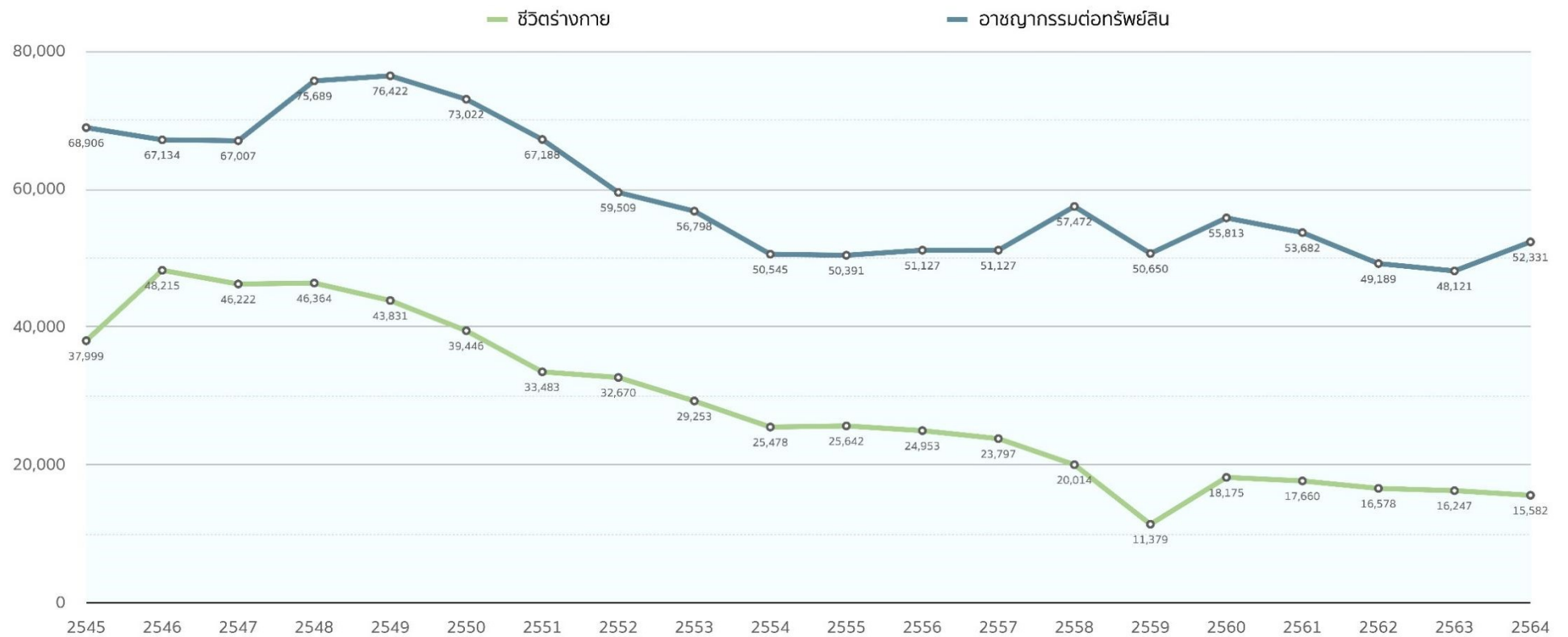
สถานการณ์ที่ส่งผลต่อคดีอาชญากรรมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถิติการรับแจ้งคดีอาญาของตำรวจกลุ่มความผิดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจากข้อมูลเก่าที่สุดที่บันทึกไว้ในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) ซึ่งมีข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2564 พบว่า คดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ.2559 แล้วคดีเริ่มเพิ่มสูงขึ้นบ้างในปี พ.ศ.2560 จากนั้นสถิติคดีก็มีแนวโน้มอยู่ในระดับคงที่ใกล้เคียงกันจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2564)

สถานการณ์สำคัญที่อาจส่งผลต่อการลดลงของอาชญากรรมอย่างเห็นได้ชัดน่าจะได้แก่การนำตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการที่เริ่มนำมาใช้ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2547 อันอาจส่งผลต่อความพยายามของตำรวจที่จะให้คดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินให้ลดน้อยลงตามเกณฑ์ของตัวชี้วัด จากข้อมูลอาชญากรรมที่พบได้ข้อมูลสอดคล้องกันว่าตั้งแต่มีการนำตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการมาใช้ สถิติคดีอาชญากรรมดังกล่าวก็เริ่มลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของปี พ.ศ.2558 และ 2559 ที่แนวโน้มคดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มลดน้อยลงในช่วงเวลาสั้น ๆ นั้น จะเป็นช่วงเวลาต่อเนื่องหลังจากที่มีการรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 โดยในช่วงปี พ.ศ.2558 กับ 2559 เป็นช่วงที่มีการสนธิกำลังทหารออกมาปฏิบัติการรักษาความสงบและช่วยเหลือในการตรวจตราป้องกันภัยในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งการนำกำลังทหารออกมาช่วยเหลือการตรวจตราป้องกันอาชญากรรมก็อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาชญากรรมลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน of อาชญากรรมคดีประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายที่มีแนวโน้มลดลงเป็นอย่างมากถึงจุดต่ำสุดในช่วงระหว่างสิบกว่าปีที่ผ่านมา

สถิติคดีอาญาจากสารบบคดีอาญาดำรง พ.ศ.2545-2564

แหล่งข้อมูล : ข้อมูลสถิติอาชญากรรมตำรวจในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) นำข้อมูลมาอ้างอิงระหว่าง ปี พ.ศ.2557-2564

การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมกลุ่มอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินในปี พ.ศ.2560 น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดกลุ่มอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติขึ้นใหม่ โดยเปลี่ยนจากคดีอาชญากรรม 5 กลุ่ม มาเป็นคดีอาชญากรรม 4 กลุ่ม โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2560 เป็นต้นมา อาชญากรรม 4 กลุ่มที่แบ่งขึ้นใหม่ได้มีการเพิ่มจำนวนอาชญากรรมในกลุ่มชีวิตร่างกาย เป็นกลุ่มชีวิตร่างกายและเพศโดยรวมความผิดทางเพศเข้าไปด้วย และกลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่รวมความผิดฉ้อโกงเข้าไปด้วย

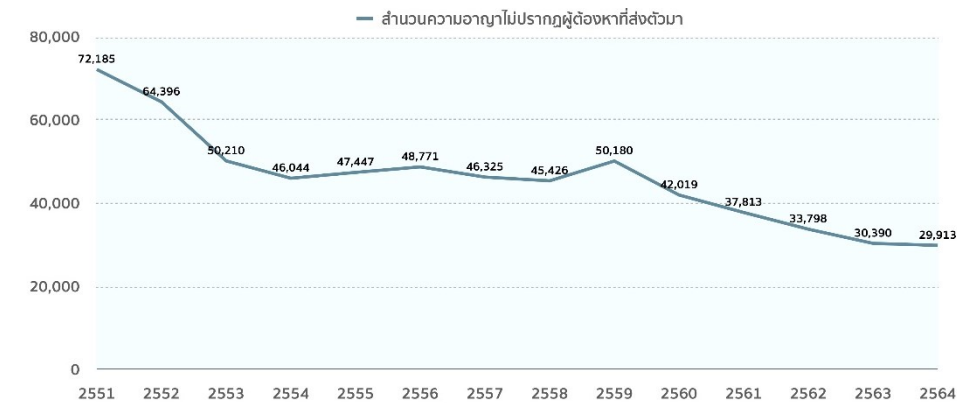
ในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ.2561-2564 พบว่าในปี พ.ศ.2562 คดีอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินลดน้อยลงจากปี พ.ศ.2561 อย่างเห็นได้ชัด และน้อยลงเล็กน้อยในปี พ.ศ.2563 แต่เริ่มย้อนกลับมาเพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ.2564 ใกล้เคียงกับช่วงก่อนการแพร่ระบาด โดยในช่วงที่มีสถานการณ์อาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินลดน้อยลงในปี พ.ศ.2561 มีคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 53,682 คดี ลดน้อยลงในปี พ.ศ.2563 เหลือ 48,121 คดี หรือลดน้อยลงร้อยละ 10.36 ในส่วนอาชญากรรมความผิดต่อชีวิตร่างกาย ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีแนวโน้มลดน้อยลงต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2561 ถึง 2564 และยังไม่พบแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในปี พ.ศ.2561 มีคดีความผิดต่อชีวิตร่างกาย 17,660 คดีโดยในปี พ.ศ.2563 เหลือ 16,247 คดี หรือลดลงร้อยละ 8.00 และในปีล่าสุด พ.ศ. 2564 เหลือ 15,582 คดีหรือลดลงร้อยละ 11.77 เทียบกับก่อนการแพร่ระบาด ข้อมูลสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลให้การรับแจ้งคดีลดลงซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับมาตรการของรัฐในการป้องกันการแพร่ระบาด เช่น การควบคุมการเดินทางบางช่วงเวลา การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาด และการปิดสถานประกอบการบางประเภท อาจเป็นปัจจัยเชิงบวกต่อการควบคุมอาชญากรรมดังกล่าว

ข้อมูลคดีตำรวจเปรียบเทียบกับสถิติการรับสำนวนอัยการ

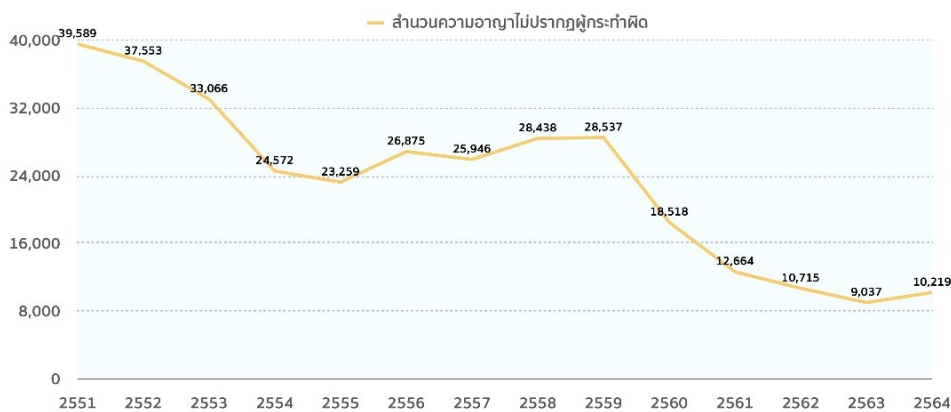
เมื่อพิจารณาจากตัวเลขอาชญากรรมและสถิติข้อมูลกระบวนการยุติธรรมด้านอื่น ๆ มาพิจารณาประกอบกันจากข้อมูลอาชญากรรมที่ลดน้อยลงอาจไม่ได้หมายความว่าสถานการณ์อาชญากรรมที่แท้จริงลดลงน้อยตามสถิติคดีอาญาของตำรวจ จากข้อมูลคดีที่ตำรวจส่งให้อัยการในระหว่างปี พ.ศ.2551-2564 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจำนวนสำนวนความอาญาที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด (คดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด) และคดีสำนวนความอาญาไม่ปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (คดีรู้ตัวแต่ผู้ต้องหาหลบหนี) มีแนวโน้มลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับคดีสำนวนความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา (คดีที่มีการจับกุมหรือมีการแจ้งข้อหาผู้ต้องหา) กลับมีแนวโน้มค่อนข้างจะเพิ่มสูงขึ้น ส่วนใหญ่แล้วคดีที่สำนวนความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมาจะเป็นคดีรัฐเป็นผู้เสียหายซึ่งมีการจับกุมผู้ต้องหาส่งให้พนักงานสอบสวน หรือเป็นคดีอาชญากรรมที่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ คดีในกลุ่มนี้พนักงานสอบสวนจะต้องรับแจ้งความในทุกคดีไม่สามารถปฏิเสธไม่ลงรับแจ้งความได้ แต่หากเป็นคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือคดีที่ไม่รู้ตัวก็อาจจะยังไม่ลงรับคดีไว้ก่อนจนกว่าที่จะจับกุมตัวผู้ต้องหาได้

การที่ตัวเลขคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือเป็นความผิดไม่รู้ตัวลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในส่วน of คดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดที่มีตัวเลขคดีลดน้อยลงอย่างชัดเจนก็อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการเกิดคดีที่แท้จริง

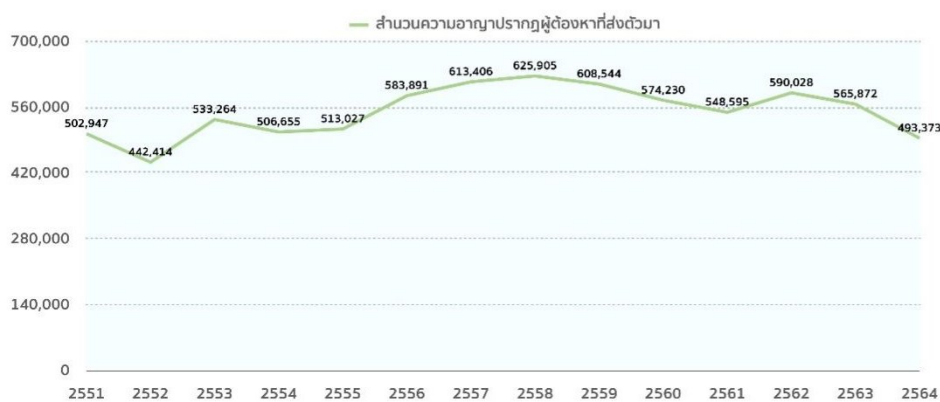
อาจไม่ได้น้อยลงก็ได้ สถิติคดีที่ลดลงอย่างต่อเนื่องก็อาจเป็นไปได้ว่าอาจเกิดจากการไม่ลงรับคดีเพื่อลดจำนวนคดีความพิพาทชีวิตร่างกายและความพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินให้น้อยลงตามเกณฑ์การประเมินของตัวชี้วัดมากกว่าจะเกิดขึ้นจากความพยายามในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติคดีของอัยการที่มีกลุ่มคดีผู้ต้องหาหลบหนีและคดีไม่รู้ตัวลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่คดีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหากลับมีแนวโน้มขึ้นลงและไม่ได้มีแนวโน้มลดน้อยลงซึ่งแตกต่างจากคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือไม่รู้ตัวที่มีแนวโน้มลดลงมาก

อัตราเปลี่ยนแปลง
- 59.00%

อัตราเปลี่ยนแปลง
- 74.00%

อัตราเปลี่ยนแปลง
- 12.00%

ข้อมูลคดีตำรวจเปรียบเทียบกับการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติคดีต่อประชากรโดยการนำข้อมูลการรับแจ้งคดีอาชญากรรมของตำรวจมาเปรียบเทียบกับสัดส่วนกับจำนวนประชาชนในแต่ละปีโดยใช้ข้อมูลปี พ.ศ.2555 ซึ่งเป็นปีเก่าที่สุดที่สามารถค้นข้อมูลสถิติประชากรได้นำมาเปรียบเทียบกับอัตราการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการสำรวจข้อมูลอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) แล้ว พบว่า สถิติคดีอาญาในสารบบคดีของตำรวจนั้นแตกต่างกับสถิติคดีที่ได้จากการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนมาก

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 สถิติคดีอาญาในสารบบคดี ในคดีความผิดต่อชีวิตร่างกายมีแนวโน้มลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง โดยการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) มีมากกว่าคดีที่รับแจ้งของตำรวจมาก ในปี พ.ศ.2559 มากกว่า 25.47 เท่า ปี พ.ศ.2561 มากกว่า 10.26 เท่า และปี พ.ศ.2563 มากกว่า 14.81 เท่า ในขณะที่แนวโน้มคดีในสารบบคดีอาญามีแนวโน้มลดลง แต่คดีจากการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) นั้น กลับเปลี่ยนแปลงขึ้นลงไม่ต่อเนื่อง

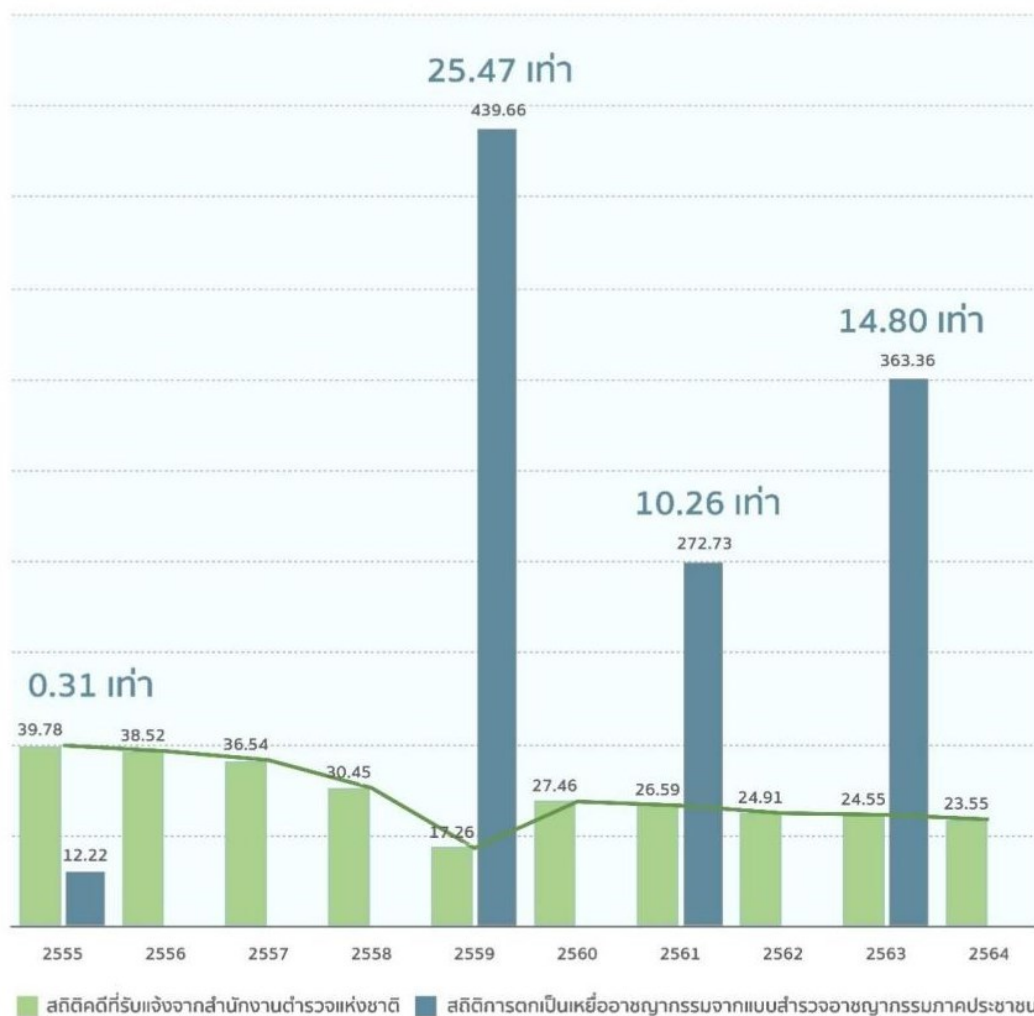
ในส่วนความผิดเกี่ยวกับทรัพย์นั้น ข้อมูลอาชญากรรมในสารบบคดีอาญาดำรวจในช่วงเวลาดังกล่าวไม่แตกต่างกันมากนักซึ่งสวนทางกับข้อมูลจากการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) แสดงให้เห็นว่าคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์นั้นมีสัดส่วนคดีจากการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนสูงกว่าคดีที่รับแจ้งในสารบบคดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของคดีว่าหากเป็นคดีที่มีความเสียหายเล็กน้อยหรือไม่เกิดความเสียหายผู้เสียหายอาจไม่ได้แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหากมีการแจ้งความโดยไม่มีเบาะแสสำคัญชัดเจน คดีในกลุ่มนี้ก็อาจจะไม่มีการรับแจ้งความ

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในการพัฒนาการเก็บข้อมูลอาชญากรรมภาคประชาชนได้มีการพัฒนามาตรฐานการจัดเก็บสถิติโดยแยกความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงฉ้อโกงแยกออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ในการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนจึงไม่ได้รวมคดีหลอกลวงฉ้อโกงไว้ในส่วนคดีอาชญากรรมของตำรวจก็เช่นเดียวกัน การจัดทำสถิติคดีอาชญากรรมของตำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ.2555-2559 เป็นการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบคดีอาชญากรรม 5 กลุ่ม ซึ่งได้แยกคดีฉ้อโกงเป็นกลุ่มคดีน่าสนใจและแยกออกจากคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ แต่ในปี พ.ศ.2560 ได้มีการพัฒนาการเก็บข้อมูลอาชญากรรมในรูปแบบคดีอาชญากรรม 4 กลุ่ม ซึ่งได้รวมคดีฉ้อโกงไว้ในกลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ดังนั้นการเปรียบเทียบคดีอาชญากรรมจากสารบบคดีตำรวจกับคดีอาชญากรรมภาคประชาชนจึงได้แยกเปรียบเทียบคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์โดยไม่นับความผิดฉ้อโกงและแยกเฉพาะคดีฉ้อโกงออกมาอีกส่วนต่างหาก

ส่วนต่างระหว่างสถิติคดีอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์กับคดีในสารบบคดีนั้น สูงกว่าในคดีกลุ่มความผิดชีวิตร่างกายมาก ในปี พ.ศ.2559 มากกว่าคดีตำรวจ 5.72 เท่า ปี พ.ศ.2561 มากกว่าคดีตำรวจ 20.94 เท่า และปี พ.ศ.2563 มากกว่าคดีตำรวจ 33.60 เท่า ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

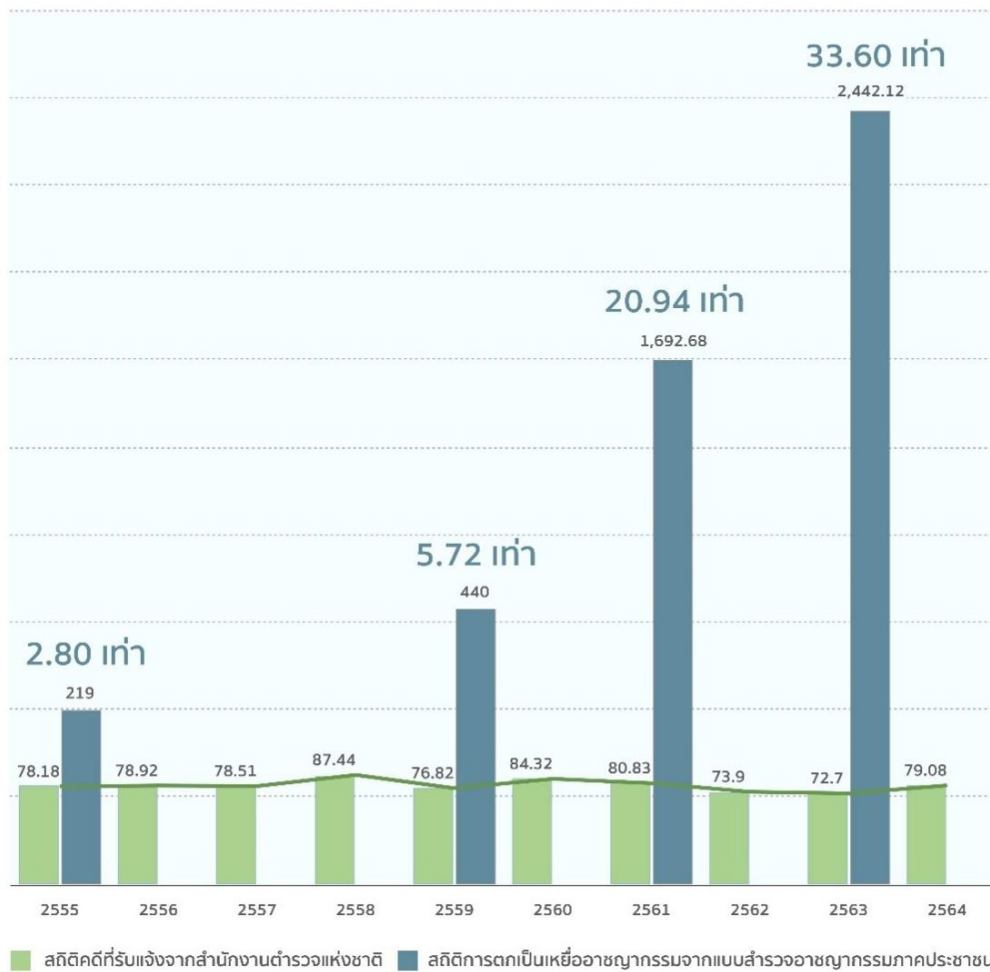
ในส่วนของการผลิตจังก์ทอกลึงสถิติอาชีพกรรมภาคประชาชนได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและสูงกว่ากลุ่มการผลิตชีวิตร่างกายและการผลิตเกี่ยวกับทรัพย์มาก อันเป็นผลมาจากการแพร่ขยายของการหลอกลวงจังก์ทอกลึงทางโทรศัพท์หรือการหลอกลวงจังก์ทอกลึง โดยผลการสำรวจอาชีพกรรมภาคประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในปี พ.ศ.2559 มากกว่าคดีตำรวจ 9.93 เท่า ปี พ.ศ.2561 มากกว่าคดีตำรวจ 39.02 เท่า และปี พ.ศ.2563 เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดมากกว่าคดีตำรวจ 113.01 เท่า

เปรียบเทียบสถิติคดีความผิดต่อชีวิตร่างกายจากสารบบคดีอาญาดำรวจกับสถิติคดีจากอาชีพกรรมภาคประชาชน (อัตราการเกิดคดีต่อประชากรแสนคน)

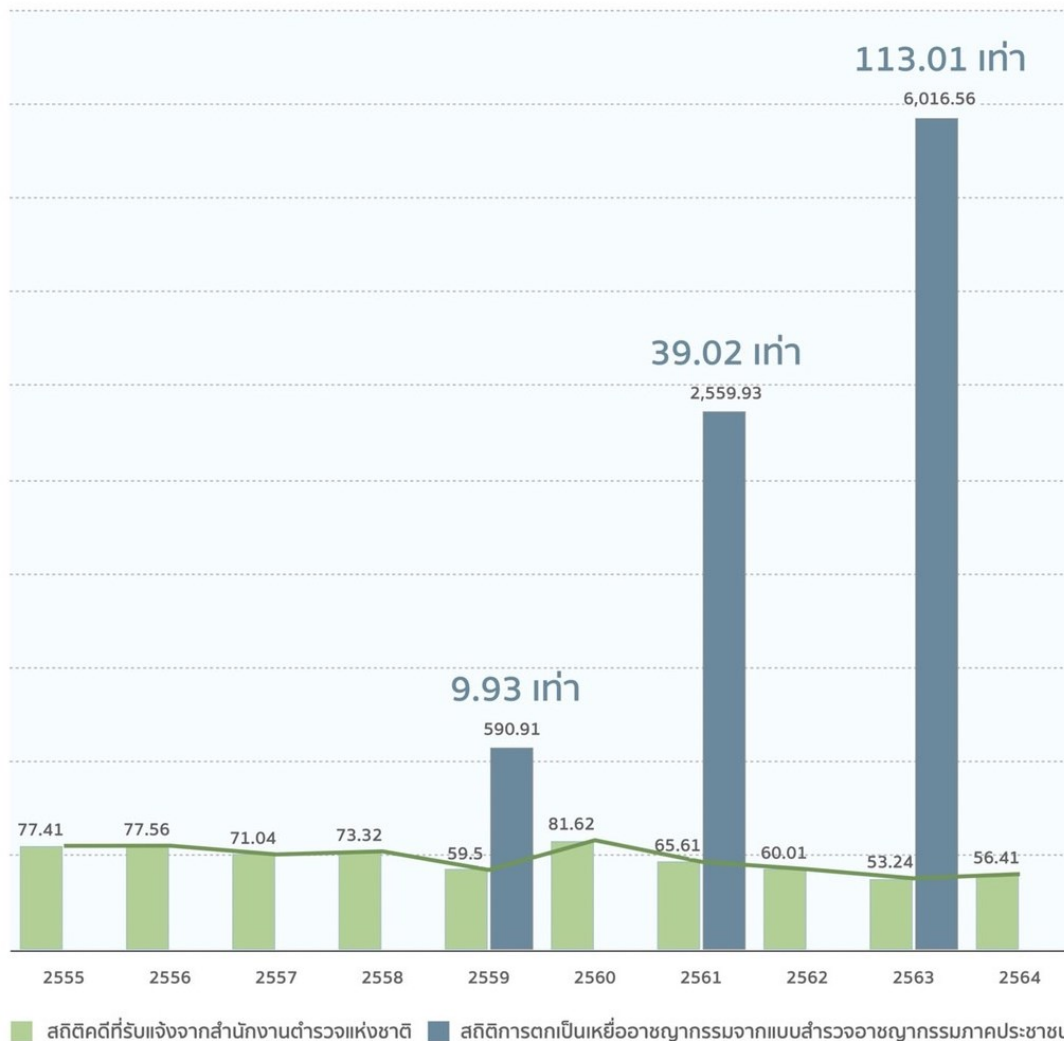
หมายเหตุ : ในปี พ.ศ.2555 สถิติคดีอาชญากรรมภาคประชาชนน้อยกว่าสถิติอาชญากรรมตำรวจ ต่อมาได้มีการพัฒนาวิธีการจัดเก็บข้อมูลในปี พ.ศ.2556 ซึ่งตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เป็นการเก็บข้อมูลตามมาตรฐานใหม่

เปรียบเทียบสถิติความผิดปกติเกี่ยวกับทรัพย์สินจากสารบบคดีอาญาตำรวจกับสถิติจาก
อาชญากรรมภาคประชาชน (อัตราการเกิดคดีต่อประชากรแสนคน)

หมายเหตุ : สถิติคดีตำรวจในความผิดปกติเกี่ยวกับทรัพย์สินไม่นับรวมความผิดฉ้อโกงเนื่องจาก อาชญากรรมภาคประชาชนได้รับมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลใหม่ในปี พ.ศ.2556 โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 เป็นการเก็บข้อมูลตามมาตรฐานใหม่ซึ่งแยกคดีฉ้อโกงออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก

เปรียบเทียบสถิติดีจ้อโกงจากสารบบคดีอาญาตำรวจกับสถิติดีจ้อโกงจากอาชญากรรมภาคประชาชน (อัตราการเกิดคดีต่อประชากรแสนคน)

หมายเหตุ : สถิติคดีตำรวจในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ไม่นับรวมความผิดจ้อโกง เนื่องจากอาชญากรรมภาคประชาชนได้ปรับมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลใหม่ในปี พ.ศ.2556 โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 เป็นการเก็บข้อมูลตามมาตรฐานใหม่ซึ่งแยกคดีจ้อโกงออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก

ประเด็นที่น่าสนใจซึ่งอาจส่งผลต่อการรับคดี คือ สัดส่วนของผู้ประสบเหตุที่ตัดสินใจไม่แจ้งความต่อตำรวจ จากข้อมูลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน จากทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลพบว่าเหยื่ออาชญากรรมไม่ได้แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเกินกว่าร้อยละ 60 ซึ่งเป็นตัวเลขที่แสดงให้เห็นว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีมากกว่าคดีที่รับแจ้งมาก โดยเฉพาะในการเก็บข้อมูลอาชญากรรมในระยะหลังจะพบว่าเหยื่ออาชญากรรมมีอัตราการไม่ไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพิ่มสูงขึ้นมาก ปี พ.ศ.2550 ไม่แจ้งร้อยละ 65.2 พ.ศ.2555 ไม่แจ้งร้อยละ 66.6 พ.ศ.2559 ไม่แจ้งร้อยละ 61.36 พ.ศ.2561 ไม่แจ้งร้อยละ 92.81 และ

พ.ศ.2563 ไม่ได้ไปแจ้งความกับตำรวจร้อยละ 87.7 โดยสาเหตุที่ไม่ได้ไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากเห็นว่าเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่เกิดความเสียหาย และไม่เชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ความช่วยเหลือได้ ปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทัศนคติที่บันทึกในระบบจะน้อยกว่าทัศนคติที่เกิดขึ้นจริงมาก อย่างไรก็ตามหนึ่งการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนในระยะหลัง พบว่าถึงแม้ประชาชนจะไม่ได้แจ้งความกับตำรวจแต่ได้มีการนำคดีไปแจ้งกับบุคคลอื่นซึ่งอาจให้ความช่วยเหลือได้ เช่น (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่ตนนับถือ) หรือมีการแจ้งกับหน่วยงานอื่นซึ่งเข้ามากระจายการให้บริการด้านการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนเป็นยุทธธรรมทางเลือก (เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ยุทธธรรมชุมชน, ยุทธธรรมจังหวัดศูนย์ดำรงธรรม, ศูนย์ดำรงธรรม, ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน สายด่วน 1111) การกระจายการให้บริการประชาชนก็ถือเป็นความเติบโตของงานด้านยุทธธรรมทางเลือกซึ่งจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต

สถิติการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง

นอกจากข้อมูลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) สำนักงานกิจการยุติธรรมยังได้พัฒนาการเก็บข้อมูลการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey)¹ อันเป็นการสำรวจสถานการณ์การกระทำผิดจากกลุ่มตัวอย่างของเด็กและเยาวชนจำนวน 2,979 คน โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำการรายงานตนเองว่ามีพฤติกรรมหรือการกระทำผิดของตนเอง ในความผิดเกี่ยวกับร่างกายและเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และความผิดรัฐเป็นผู้เสียหาย ในประเด็นดังต่อไปนี้ ยาเสพติดหรือการใช้แอลกอฮอล์ ความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคม การกระทำความผิดเกี่ยวกับร่างกายหรือเพศ การกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน การกระทำผิดเกี่ยวกับอาวุธ การกระทำผิดเกี่ยวกับการพนัน และการกระทำผิดอื่น ๆ (เช่น ชื้อขายสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โพสต์ข้อความสร้างความเสียหาย แหกข้อมูลคอมพิวเตอร์) โดยข้อมูลในส่วนนี้ได้สะท้อนพฤติกรรมและการกระทำผิดที่เบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและรัฐเป็นผู้เสียหาย ผลการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง ปรากฏดังนี้

รายงานสถิติการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง พ.ศ.2564

ลักษณะการกระทำผิด	เคย	ไม่เคย	อาชญากรรมต่อประชากรแสนคน	คดีรับแจ้งต่อประชากรแสนคน
แอลกอฮอล์และยาเสพติด	23.0%	77.0%	22,961	538*
ความสงบเรียบร้อยของสังคม	8.0%	92.0%	7,989	N/A
ร่างกายและเพศ	5.2%	94.8%	5,170	21
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	4.8%	95.2%	4,767	70
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธ	1.5%	98.5%	1,544	69
การพนัน	0.4%	99.6%	436	105

¹ ปริญษา นักฟ้อน และคณะ, โครงการจ้างเหมาบริการเพื่อสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ปี พ.ศ.2564, รายงานวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2565

ลักษณะการกระทำผิด	เคย	ไม่เคย	อาชญากรรม ต่อประชากรแสนคน	คดีรับแจ้งต่อ ประชากรแสนคน
ความผิดอื่น ๆ	0.2%	99.8%	201	7
ภาพรวม	30.5%	69.5%	30,514	810

หมายเหตุ : สถิติการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง เปรียบเทียบกับข้อมูลอาชญากรรมที่รับแจ้งในสารบบคดีตำรวจปี พ.ศ.2564

*นับเฉพาะคดีอาชญากรรมที่ฟ้องเนื่องจากความผิดเกี่ยวกับสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ปรากฏในสถิติอาชญากรรม 4 กลุ่มของตำรวจ

จากข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคดีอาชญากรรมที่ได้จากการสำรวจมีแนวโน้มสูงกว่าคดีที่รับแจ้งของตำรวจมากเช่นเดียวกัน ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมว่าคดีอาญาส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้จากสถิติอาชญากรรมในสารบบคดีอาญาจะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มอาชญากรรมที่กำลังลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริงแล้วอาชญากรรมอาจไม่ได้ลดน้อยลงตามตัวเลขสถิติที่แสดง ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมมีความพยายามที่จะเข้าใจอาชญากรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยพยายามที่จะจัดเก็บสถิติข้อมูลอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และการเพิ่มบทบาทของหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่จะเข้าไปช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน แทนการพึ่งพาหน่วยงานตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเพียงอย่างเดียว

สัดส่วนการจับกุมคดีอาจไม่ส่งผลต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ข้อมูลสัดส่วนการจับกุมคดีจากสถิติคดีอาญาในสารบบคดีของตำรวจนั้นมีสัดส่วนสูง จากข้อมูลสถิติคดีอาญา 4 กลุ่มของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในภาพรวมแล้ว มีสัดส่วนการจับกุมสูงถึงร้อยละ 96.02 แม้จะเป็นกลุ่มคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ยังมีสัดส่วนการจับกุมที่สูงมาก โดยในส่วนของความผิดชีวิตร่างกายและเพศมีสัดส่วนการจับกุมถึงร้อยละ 95.51 และในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีสัดส่วนการจับกุมสูงถึงร้อยละ 85.74 ซึ่งแสดงให้เห็นสัดส่วนการจับกุมคดี (Clearance Rate) ของตำรวจนั้นอยู่ในระดับที่สูงมาก

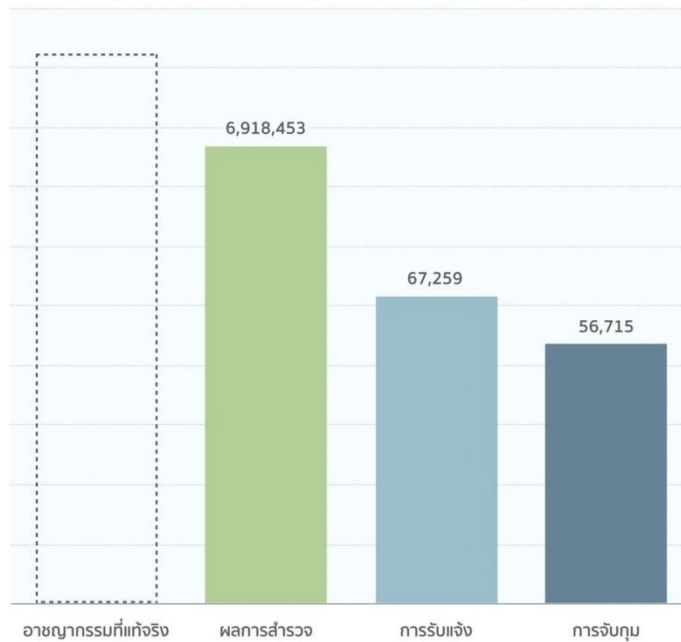
รายงานสถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม พ.ศ.2564

ประเภทความผิด	รับแจ้ง	จับกุม	สัดส่วนการจับกุม ร้อยละ
ความผิดชีวิต ร่างกาย และเพศ	13,738	13,121	95.51%
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	46,635	39,984	85.74%
ความผิดพิเศษ	16,462	11,564	70.25%
ความผิดรัฐเป็นผู้เสียหาย	481,069	471,041	97.92%
รวม	557,904	535,710	96.02%

หมายเหตุ : ที่มาจากรายงานสถิติคดี 4 กลุ่ม ในเว็บไซต์รวมข้อมูลสถิติสำคัญของประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

อย่างไรก็ดีสัดส่วนการจับกุมคดี (Clearance Rate) ของตำรวจที่สูงเกินไปนั้นก็อาจสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสำคัญในเรื่องของการเกิดอาชญากรรมที่แท้จริงขึ้นมาได้ ในรายงานฉบับนี้ได้พยายามเทียบเคียงสถิติการรับแจ้งกับผลการจับกุมเพื่อเปรียบเทียบกับสถิติคดีที่ได้จากการสำรวจอาชญากรรม โดยแยกคดีที่มีเหยื่ออาชญากรรมเปรียบเทียบกับสถิติจากการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) และเปรียบเทียบคดีรัฐเป็นผู้เสียหายจากสถิติอาชญากรรมที่ได้จากการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) เฉพาะในคดีที่สามารถเทียบเคียงกันได้ กลับพบว่าสัดส่วนการจับกุมคดีที่แท้จริงอาจจะน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่เกิดขึ้นทั้งหมด

เปรียบเทียบคดีที่แท้จริงกับคดีอาญาของตำรวจในคดีอาชญากรรมที่มีเหยื่ออาชญากรรม

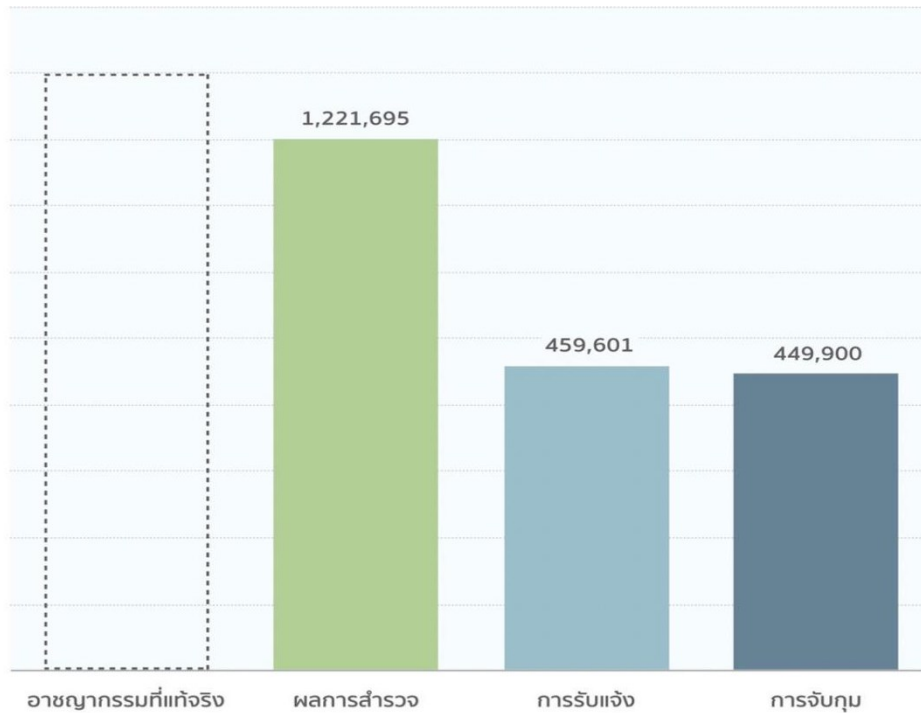
แม้จะไม่ทราบจำนวนอาชญากรรมที่แท้จริงแต่จากสถิติการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) ซึ่งเป็นข้อมูลอาชญากรรมที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด พบว่าหากนำสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนที่สำรวจในปี พ.ศ.2563² มาประมาณการในความผิดเดียวกันกับที่ปรากฏในสถิติอาชญากรรมของตำรวจ อันได้แก่ ความผิดชีวิตร่างกายและเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดคำมุขและและความผิดตามพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ และความผิดพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมฯ ที่มีการสำรวจในการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) สามารถประมาณการเทียบเคียงได้ว่าหากเป็นคดีทั่วประเทศเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในปี พ.ศ.2563 มีเหยื่ออาชญากรรมโดยประมาณ 6,918,453 คดี มีการรับแจ้งคดี 67,259 คดี และสามารถจับกุมคดีได้ 56,715 คดี³ หากเทียบเคียงกับสถิติ

² ชวนัสต์ เจนการ และคณะ, *โครงการจ้างเหมาบริการเพื่อสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ปี พ.ศ.2563*, รายงานวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564

³ ไม่สามารถเทียบเคียงกับคดีสั่งฟ้องและคำพิพากษาของศาลได้เนื่องจากการจัดเก็บข้อมูลลักษณะคดีไม่ตรงกัน

อาชญากรรมภาคประชาชนก็จะมีสัดส่วนการจับกุมโดยประมาณเพียงร้อยละ 0.87 เท่านั้น ในขณะที่การรับแจ้งคดีของตำรวจมีสัดส่วนการจับกุมสูงถึงร้อยละ 84.32 ซึ่งผลการปราบปรามอาชญากรรมที่แท้จริงที่ต่ำมาก ในความเป็นจริงแล้วก็อาจทำให้คนร้ายไม่เกรงกลัวและไม่สามารถป้องปรามการก่อเหตุอาชญากรรมได้

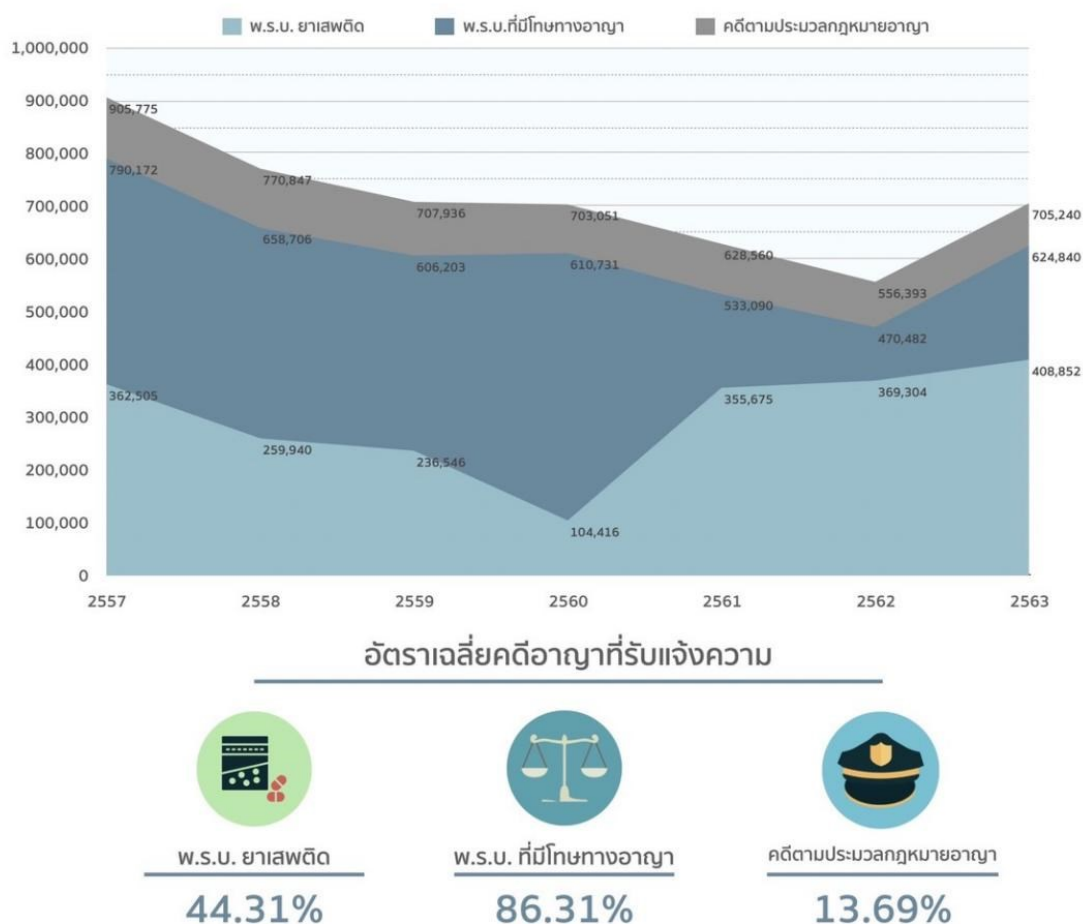
เปรียบเทียบคดีที่แท้จริงกับคดีอาญาของตำรวจในคดีอาชญากรรมรัฐเป็นผู้เสียหาย

จากสถิติการสำรวจการกระทำผิดด้วยวิธีรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) ซึ่งสะท้อนการรายงานความผิดในกลุ่มคดีรัฐเป็นผู้เสียหายที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้ให้ข้อมูลรายงานด้วยตนเอง พบว่าในความผิดเดียวกันกับที่ปรากฏในสถิติอาชญากรรมของตำรวจ ได้แก่ คดียาเสพติด คดีอาวุธปืน และคดีการพนัน นำมาประมาณการเทียบเคียงได้ว่า หากเป็นคดีทั่วประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในปี พ.ศ.2564 ที่มีการสำรวจพบว่าการรายงานตนเองว่าเคยมีการกระทำผิดในกลุ่มประเภทคดีดังกล่าว 1,221,695 คน มีคดีรับแจ้ง 459,601 คดี โดยมีการจับกุมคดี 449,900 คดี ซึ่งสัดส่วนการจับกุมคดีรัฐเป็นผู้เสียหายถือว่าค่อนข้างสูงโดยคิดเป็นร้อยละ 36.83 คดีรัฐเป็นผู้เสียหาย โดยทั่วไปเป็นคดีที่เกิดจากการจับกุมของเจ้าพนักงานจึงมีสัดส่วนการจับกุมค่อนข้างสูง จากสถิติคดีในสารบบคดีตำรวจกลุ่มความผิดคดียาเสพติด คดีอาวุธปืน และคดีการพนัน มีสัดส่วนการจับกุมต่อคดีที่รับแจ้งสูงมากถึงร้อยละ 97.89

คดีอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นคดีรัฐเป็นผู้เสียหาย

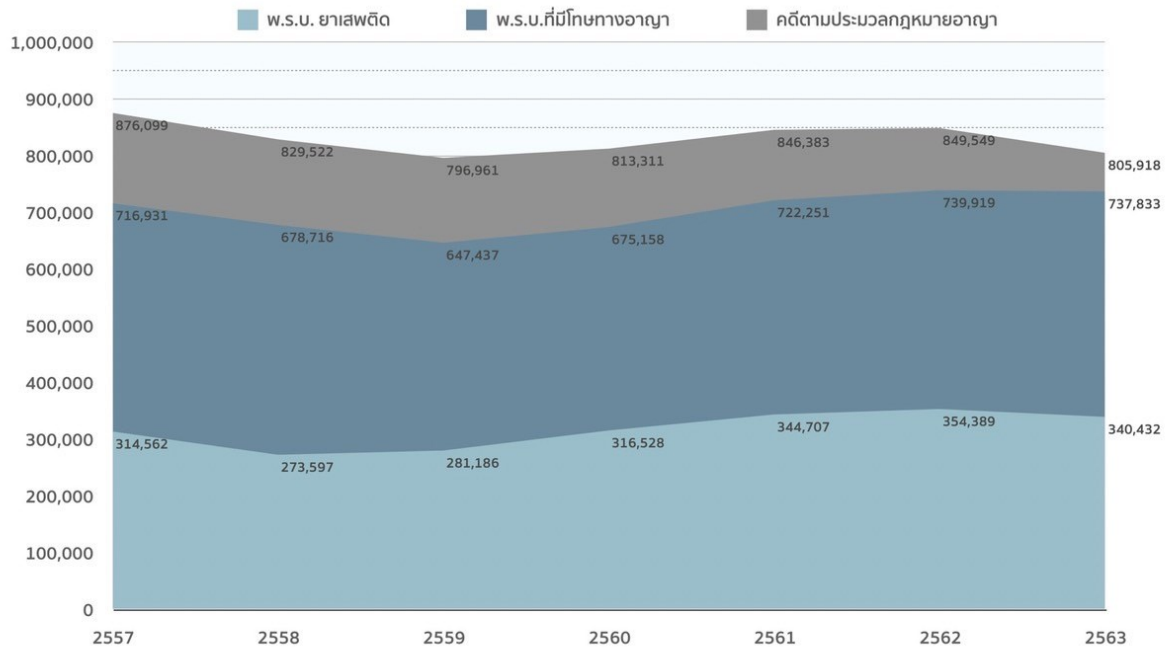
จากการรวบรวมข้อมูลสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่รับแจ้งระหว่างปี พ.ศ.2557-2564 พบว่า ทั่วประเทศมีการรับแจ้งคดีอาญาในสารบบคดีอาญาจำนวนทั้งสิ้นเฉลี่ย 706,172 คดีต่อปี ในจำนวนนี้แยกเป็นคดีตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดพื้นฐานทั่วไปจำนวนเฉลี่ย 96,115 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 13.69 ในขณะที่คดีอาญาส่วนใหญ่กลับเป็นคดีตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาหรือความผิดรัฐเป็นผู้เสียหายที่จำนวนเฉลี่ย 610,057 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 86.31 ในจำนวนคดีที่รับแจ้งทั้งหมดเป็นคดียาเสพติดเฉลี่ย 408,852 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 44.31 อันเป็นกลุ่มคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมากที่สุดมาตลอดอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาลพบว่าคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ในระหว่างปี พ.ศ.2557-2563⁴ พบว่า ทั่วประเทศมีคดีขึ้นสู่ศาลทั้งสิ้นเฉลี่ย 831,106 คดีต่อปี ในจำนวนนี้แยกเป็นคดีตามประมวลกฎหมายอาญาหรือความผิดพื้นฐานทั่วไปจำนวนเฉลี่ย 128,499 คดีต่อปี หรือ

⁴ รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม พ.ศ.2564 ไม่มีการรายงานแยกประเภทแต่ละประเภทโดยละเอียดมีเพียงการจัดกลุ่มคดีสูงสุด 5 อันดับแรกของศาลแต่ละภาคไว้เท่านั้น จึงไม่ได้นำมารวมในการวิเคราะห์

คิดเป็นร้อยละ 15.44 โดยคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลก็มีลักษณะเดียวกันคือส่วนใหญ่แล้วเป็นคดีตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาหรือความผิดรัฐเป็นผู้เสียหายที่จำนวนเฉลี่ย 702,606 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 84.56 และมีคดีอาสพติดมากที่สุดที่คดีเฉลี่ย 317,914 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 38.25⁵ โดยแนวโน้มคดีตามประมวลกฎหมายอาญามีแนวโน้มลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง

อัตราเฉลี่ยคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้น

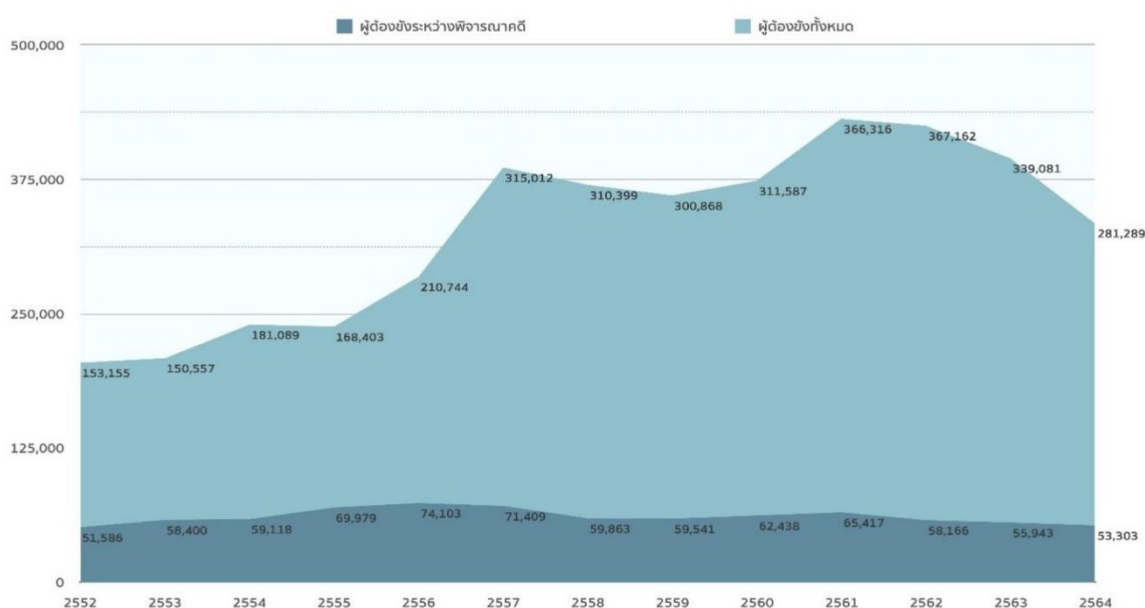
ข้อมูลสถิติดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วได้ใช้เครื่องมือตามกฎหมายเพื่อบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายของรัฐมากกว่าจะเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับประชาชน ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติมากกว่าหนึ่งพันฉบับโดยในหลายฉบับนั้นก็อาจไม่เหมาะสมที่จะต้องใช้โทษทางอาญามาบังคับกับประชาชนเกินความจำเป็น รวมถึงตัวเลขดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในยุคต่อไปจะต้องเน้นในการปรับปรุงกฎหมายที่มีโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งหรือนโยบายภาครัฐให้มากขึ้นเนื่องจาก

⁵ คดีอาญาในชั้นศาลมากกว่าคดีรับแจ้งชั้นตำรวจเนื่องจากในระบบคดีของศาลจะรวมความผิดตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 และคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองเข้าไปด้วย แต่ในสารบบคดีตำรวจจะแยกคดีจราจรเป็นอีกประเภทหนึ่งต่างหาก

คดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งหรือนโยบายภาครัฐถึงกว่าร้อยละ 80 โดยเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมพื้นฐานเพียงร้อยละ 13-15 เท่านั้น

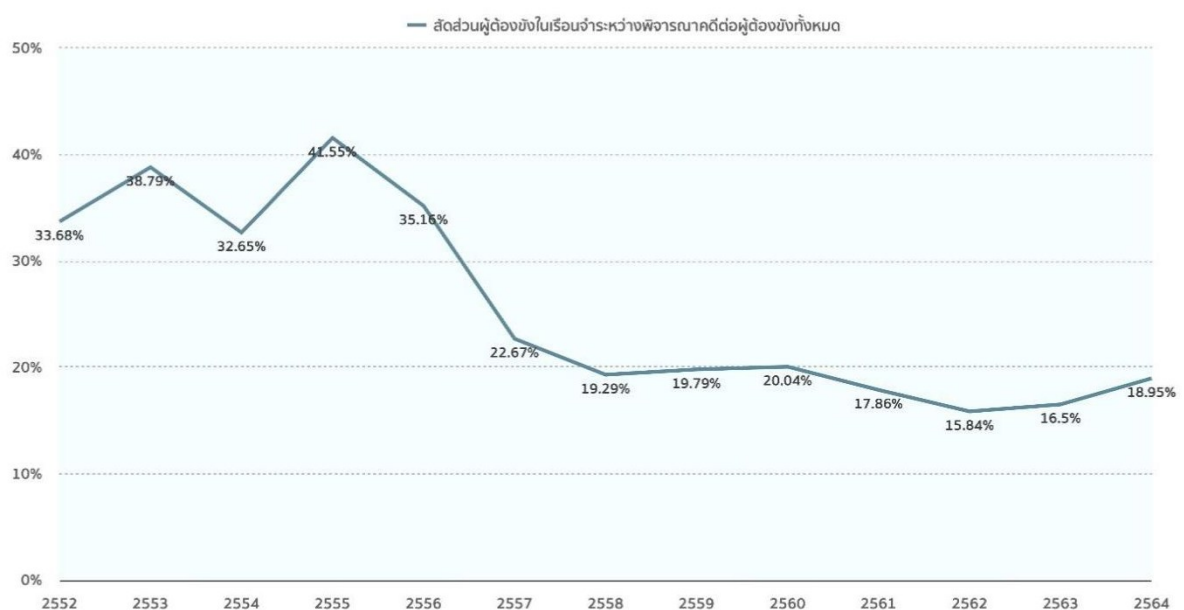
ความแออัดของนักโทษในเรือนจำทวีความรุนแรงมากขึ้นแต่การแก้ปัญหาผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

จากการประเมินสถานการณ์กระบวนการยุติธรรม พบว่า ปัญหาความแออัดของนักโทษในเรือนจำยังเป็นปัญหาสำคัญของงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยในประเทศไทย ปัจจุบันประเทศไทยมีเรือนจำทั่วประเทศ 170 แห่ง มีทัณฑสถาน 24 แห่ง มีสถานกักขัง 105 แห่ง และมีสถานกักกัน 1 แห่ง รวมหน่วยงานในระดับปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 300 แห่ง ซึ่งมีพื้นที่เรือนนอนชายทั้งหมด 215,111 ตารางเมตร และพื้นที่เรือนนอนหญิงทั้งหมด 35,377 ตารางเมตร ตามมาตรฐานการจัดเรือนนอนมีความจุมาตรฐาน 2.25 ตารางเมตรต่อผู้ต้องขัง 1 คน ซึ่งหมายความว่ากรมราชทัณฑ์สามารถรับผู้ต้องขังตามมาตรฐานได้เพียง 113,385 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 เป็นต้นมา จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเกินความจุมาตรฐานไปมาก ในปี พ.ศ.2564 มีผู้ต้องขังในเรือนจำ จำนวน 281,289 คน ซึ่งเกินกว่าความจุมาตรฐานไป 2.48 เท่า

นอกจากความพยายามในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดีอาชญากรรมให้โทษให้ไม่ร้ายแรง ซึ่งน่าจะทำให้ความแออัดของเรือนจำลดน้อยลง ในอนาคตจากที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังในคดีความผิดอาชญากรรมให้โทษ ความสำเร็จในการลดจำนวนผู้ต้องขังในช่วงที่ผ่านมา คือ การลดจำนวนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีลงมาอย่างเห็นได้ชัด จากเดิมในระหว่างปี พ.ศ.2552 – 2555 เรือนจำของประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีสูงมากถึงร้อยละ 32-41 ของจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งหมด

ปริมาณผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีดังกล่าวนอกจากจะทำให้เกิดปัญหาความแออัดยัดเยียดของเรือนจำ การควบคุมตัวผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดียังเป็นประเด็นปัญหาที่แสดงให้เห็นถึงการละเมิดสิทธิเสรีภาพ โดยผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณายังต้องถือเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษ การคุมขังตามหลักสากลจะต้องดำเนินการให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้การคุมขังผู้ต้องขังไว้เกินจำเป็นมีผลกระทบต่อสังคมและตัวผู้ต้องขังเอง ทำให้สูญเสียอิสรภาพ ว่างงาน ขาดรายได้ สูญเสียโอกาสต่าง ๆ ทางสังคม ครอบครัวเกิดความเดือดร้อน ในประเด็นดังกล่าวได้เคยมีการศึกษาวิจัย “ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” ในปี พ.ศ. 2548 ของกรมราชทัณฑ์ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเนื่องจากไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวนั้น มีจำนวนมากถึงร้อยละ 39.2 และมีจำนวนมากกว่าผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวเพียงร้อยละ 30.9 ที่เหลือเป็นกลุ่มรับสารภาพ และไม่ต่อสู้คดี แสดงให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และควรมีการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ต้องถูกคุมขังเพราะเหตุไม่มีหลักทรัพย์ในการปล่อยตัวชั่วคราว

ในช่วงที่ผ่านมาได้มีความพยายามหลายประการในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว มีการขับเคลื่อนกองทุนยุติธรรมที่เพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวได้ใช้เงินกองทุนยุติธรรมเป็นหลักทรัพย์ในการประกันตัว โดยปัจจุบันการขยายโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเด็นดังกล่าวได้ทวีตมากยิ่งขึ้น ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ส่วนใหญ่รับรู้และทราบถึงสิทธิในความช่วยเหลือนี้ ประกอบกับทางศาลยุติธรรมก็ได้มีการขับเคลื่อนโครงการปล่อยฟรีไม่มีประกัน ทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีที่ถูกคุมขังเนื่องจากไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวเพิ่มมากขึ้น สถิติผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากที่มีสัดส่วนสูงสุดในปี พ.ศ.2555 ที่ร้อยละ 41.55 เหลือเพียงร้อยละ 18.95

⁶ เพลินใจ แต้เกษม และคณะ, ระยะเวลาในการถูกคุมขังของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี, รายงานวิจัย, กรมราชทัณฑ์, 2548

ในปี พ.ศ.2564 โดยเคยลดลงต่ำสุดในปี พ.ศ. 2562 เพียงร้อยละ 15.84 ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณามีจำนวนลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว

บทที่ 2

นโยบายสำคัญด้านกระบวนการยุติธรรมไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทยในช่วงที่ผ่านมา โดยเป็นการสรุปบทเรียนว่าในช่วงที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมไทยได้มีความพยายามในการพัฒนาปรับปรุงและนำเสนอนโยบายสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการยุติธรรมอย่างไรบ้าง ผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาประสบความสำเร็จหรือมีปัญหาข้อขัดข้อง และมีการเตรียมความพร้อมด้านสถิติข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง สำหรับการติดตามและประเมินผลนโยบายไว้มากน้อยอย่างไร ควรจะต้องมีการพัฒนาระบบสถิติเพิ่มเติมในประเด็นใด

การยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 77 บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้ โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่าย เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เป็นภาระของประชาชนหรือไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวก็สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติกระบวนการยุติธรรมไทย ที่แสดงให้เห็นว่าคดีเกินกว่าร้อยละ 80 เป็นคดีความผิดต่อรัฐ แม้จะแยกคดีอาญาเสปตติงออกไปแล้วก็ตามครั้งของคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมคือกฎหมายที่เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐที่หากมีการพัฒนาระบบการบริหารงานภาครัฐและความร่วมมือของภาคเอกชนที่ดี อาจไม่จำเป็นต้องใช้การกำหนดโทษทางอาญาให้เป็นภาระกับประชาชน

ในรายงานฉบับนี้ได้นำข้อมูลการรับแจ้งคดีทั้งหมดในสารบบคดีอาญาของตำรวจ⁷ มาวิเคราะห์ว่าในช่วงที่ผ่านมากฎหมายที่มีโทษทางอาญานับได้บ้างที่ไม่เคยมีการแจ้งความดำเนินคดีเพื่อบังคับโทษตามกฎหมาย หรือมีการดำเนินคดีแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งควรจะนำมาพิจารณาว่ามีมาตรการดำเนินการอื่นที่มีความเหมาะสมกว่าการบังคับโทษทางอาญามาใช้แทนกฎหมายดังกล่าว และพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าต่อไป

⁷ วิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมที่รับแจ้งในคดีทุกประเภทแยกข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์ระหว่าง พ.ศ.2549-2563 อย่างไรก็ดีในการวิเคราะห์ข้อมูลจะขาดข้อมูลในส่วนปี พ.ศ.2559-2560 เนื่องจากไม่ได้มีการทำข้อมูลคดีอาชญากรรมทุกประเภทแยกข้อมูลไว้

ตารางแสดงข้อมูลกฎหมายที่น่าสนใจที่มีการดำเนินคดีน้อยหรือไม่มีการดำเนินคดีเลยในระหว่าง พ.ศ.2549-2563

ข้อหา/พ.ร.บ.	ปี พ.ศ.													รวม
	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2561	2562	2563	
พระราชบัญญัติปิดส่วนน้ำบน เชื้อเพลิง พ.ศ.2483	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N/A	N/A	N/A	0
พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514	0	0	0	0	0	2	0	0	1	2	N/A	N/A	N/A	5
พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพ ก่อสร้าง พ.ศ.2522	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	N/A	N/A	N/A	0
พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482	0	0	0	0	0	0	0	1	0	N/A	N/A	N/A	N/A	1
พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	5
พระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยง ชีพ พ.ศ. 2530	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
พระราชบัญญัติการทางพิเศษแห่ง ประเทศไทย พ.ศ. 2550	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	2	7
พระราชบัญญัติการทำอากาศยาน แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	4
พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม พ.ศ. 2518	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
พระราชบัญญัติการประปา นครหลวง พ.ศ.2510	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
พระราชบัญญัติการพัฒนาและการ ส่งเสริมพลังงาน พ.ศ. 2535	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ข้อหา/พ.ร.บ.	ปี พ.ศ.													รวม
	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2561	2562	2563	
พระราชบัญญัติควบคุม การขอตาน พ.ศ. 2484	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2
พระราชบัญญัติคั้นและกวนน้ำ พ.ศ. 2505	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	4
พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	3
พระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	5
พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	3
พระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551	N/A	N/A	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พ.ศ. 2464	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
พระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พ.ศ. 2540	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	3

จากการวิเคราะห์กฎหมายที่ไม่เคยมีการแจ้งความดำเนินคดีเพื่อบังคับโทษตามกฎหมาย หรือมีการดำเนินคดีแต่เพียงเล็กน้อย พบว่ามีกฎหมายหลายฉบับที่น่าจะเข้าข่ายเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยไม่ทันกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน หรือควรมีการพิจารณานำมาตรการอื่นมาใช้แทนการบังคับโทษทางกฎหมายหลายฉบับ โดยอาจแบ่งกลุ่มกฎหมายต่าง ๆ ได้ดังนี้

กฎหมายที่มีการยกเลิกไปแล้วในช่วงที่ผ่านมาอันแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเริ่มมีความตื่นตัวในการทบทวนกฎหมายที่ไม่จำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยมีการพิจารณายกเลิกกฎหมายด้วยเหตุผลว่าหมดความจำเป็นหรือไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ไปแล้วหลายฉบับ ประเทศไทยเคยมีการชำระสะสางกฎหมายครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2546 โดยมีการออกพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ. 2546 ทำการยกเลิกกฎหมาย 47 ฉบับ และมีพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่หมดความจำเป็นหรือซ้ำซ้อนกับกฎหมายอื่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ทำการยกเลิกกฎหมายอีก 4 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติปูนส่วนน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2483 พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพก่อสร้าง พ.ศ.2522 และ พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพก่อสร้าง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2524 ล่าสุดมีพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่หมดความจำเป็นหรือซ้ำซ้อนกับกฎหมายอื่น พ.ศ.2565 ทำการยกเลิกกฎหมายอีก 7 ฉบับ อันได้แก่ พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ.2479 พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2501 พระราชบัญญัติกำหนดและควบคุมและดำเนินงานการธุระการทำเหมืองแร่ทองคำ พ.ศ.2483 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการไฟฟ้า พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งเผยแพร่ข่าวอันเป็นการทำให้เสียสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่มีสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศในภาวะสงคราม พ.ศ.2488 พระราชบัญญัติกำหนดวิธีการระงับการคำทำไรเกินสมควรจากราชการ พ.ศ.2491 และพระราชบัญญัติการผลิตภินทรี พ.ศ.2548

แม้จะมีความตื่นตัวเพิ่มมากขึ้นแต่อย่างไรก็ดีหากพิจารณารายชื่อจากกฎหมายที่ยกเลิกหลายฉบับก็เป็นอันแจ้งชัดว่ามีกฎหมายอื่นขึ้นมากทดแทนนานแล้ว เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการทำเหมืองแร่ซึ่งมีพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 มาใช้บังคับ หรือกฎหมายการอบรมเด็กบางจำพวกก็มีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาใช้บังคับทดแทนนานแล้ว แสดงให้เห็นว่ายังมีกฎหมายตกค้างในลักษณะดังกล่าวอยู่อีกมาก

กฎหมายบางอย่างก็ได้มีการพัฒนาโดยจัดระบบงานเรื่องเดียวกัน รวบรวมอยู่ในหมวดเดียวกันให้เป็นระบบมากขึ้น เช่น พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 ในปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันโดยมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมทั้งระบบเป็นพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ขึ้นมาทดแทน

จากข้อมูลกฎหมายที่ไม่เคยมีการแจ้งความดำเนินคดีเพื่อบังคับโทษตามกฎหมาย หรือมีการดำเนินคดี แต่เพียงเล็กน้อย พบว่ากฎหมายบางอย่างที่น่าจะนำมาพิจารณากำหนดมาตรการอื่น ๆ ทดแทนการกำหนดโทษทางอาญา เนื่องจากโทษทางอาญาที่กำหนดมีโทษเพียงเล็กน้อย และเป็นความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย โดยอาจพิจารณานำมาตรการทางปกครองมาใช้แทนได้ อาทิ

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยบทกำหนดโทษความผิดตามพระราชบัญญัตินี้กล่าว เป็นความผิดในลักษณะการขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงาน และการไม่แจ้งขนาดที่ดินและการทำประโยชน์ในที่ดินที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน

พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 เป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองกรรมสิทธิ์และการป้องกันการลักสัตว์พาหนะ ทั้งนี้ ความผิดตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 เป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองกรรมสิทธิ์และการป้องกันการลักสัตว์พาหนะ โดยบทกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนกฎหมายฉบับดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 50 บาท หรือโทษที่มีการจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนถือเป็นความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พ.ศ. 2505 บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดให้มีการจัดทำคันและคูน้ำ เพื่อประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม ผู้ฝ่าฝืนไม่ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 1,000 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งจำและปรับ ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้มีผลบังคับใด ๆ

พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พ.ศ. 2464 เหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้เพื่อการป้องกันอันตรายแก่ช้างป่า ทั้งบำรุงพันธุ์ช้างป่าให้เจริญขึ้นด้วย โดยบทกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืน กฎหมายฉบับดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับจำนวนเล็กน้อย หรือโทษที่มีการจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งการใช้พระราชบัญญัตินี้สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 จะมีความเหมาะสมมากกว่า

พระราชบัญญัติลูกเรือ พ.ศ. 2551 บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวเกี่ยวกับการจัดกิจการลูกเรือและมีการกำหนดโทษเกี่ยวกับการแต่งเครื่องแบบลูกเรือ หรือประดับเครื่องหมายลูกเรือโดยไม่มีสิทธิต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีการทำปลอมเข็มลูกเรือ สมนาคุณ หรือเข็มลูกเรือบ้างเพี้ยนประโยชน์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ก็ไม่พบว่ามีคดีดำเนินคดี

กฎหมายบางกลุ่มปัจจุบันได้กำหนดให้เป็นภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้ได้โดยไม่ต้องใช้โทษทางอาญาในส่วนนี้ หากมีการพิจารณามาตรการทางภาษีท้องถิ่นก็ไม่จำเป็นต้องตรากฎหมายภาษีแต่ละประเภทเป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 พระราชบัญญัติภาษีป้าย พ.ศ. 2510 ซึ่งควรจะมีการพิจารณานโยบายการกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ท้องถิ่นต่อไป หรือในส่วนพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ซึ่งปัจจุบันการยกให้องค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลก็มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในเชิงป้องกันซึ่งสมเหตุสมผลกว่าการกำหนดความผิดอาญาเรื่องไม่แจ้งกรณีพบสุนัขบ้า

กฎหมายบางกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการอื่นในการกำกับดูแลและไม่ได้ใช้มาตรการในการลงโทษทางอาญามาดูแล เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการขอกาน พ.ศ. 2484 ซึ่งมาตรการที่ใช้จะเกี่ยวข้องกับการอนุญาตการปกครองในการให้ความคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอกาน การควบคุมการขอกาน และแยกผู้แสดงความสามารถออกจากการเป็นผู้ทำการขอกาน หรือพระราชบัญญัติอากรโรงนกอ้อแอ่น พ.ศ. 2540 ซึ่งระบบการขึ้นทะเบียนและการให้อนุญาตและการดูแลตนเองของผู้ประกอบธุรกิจที่มีความเข้มแข็งเพียงพอ ที่ผ่านมามีความจำเป็นในการบังคับโทษทางอาญามาบังคับใช้

นโยบายยาเสพติด

จากการรวบรวมสถิติการรับแจ้งคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีคดีที่รับแจ้งระหว่างปี พ.ศ.2557-2564 มียาเสพติดให้โทษเฉลี่ย 408,852 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 44.31 และในระหว่างปี พ.ศ.2557-2563 มีคดียาเสพติดเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นมากที่สุดที่คดีเฉลี่ย 317,914 คดีต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 38.25 อันเป็นประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมากที่สุดมาโดยตลอด โดยคิดเป็นสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งหมด ดังนั้นการบริหารจัดการคดียาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลต่อภาพรวมของกระบวนการยุติธรรม

สถานการณ์ภัยคุกคามด้านยาเสพติดในประเทศไทยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในหลายประการ จากรายงานผลการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดฉบับล่าสุดประจำปี พ.ศ.2563⁸ ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้วิเคราะห์สถานการณ์ยาเสพติดของประเทศไทยว่าประเทศไทยยังคงมีสถานะเป็นพื้นที่แพร่ระบาดสำคัญอันเป็นศูนย์กลางการจำหน่ายยาเสพติดขนาดใหญ่ของภูมิภาค และเป็นพื้นที่ทางผ่านในการกระจายยาเสพติดที่มาจากแหล่งผลิตในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ กัมพูชา โอซ เอโรอัน และเคดามิน ไปยังภูมิภาคอื่น ๆ โดยตลาดการค้ายาเสพติดขยายตัวขึ้นมากจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ และการขยายตัวของตลาดการค้ายาเสพติดในเอเชียตะวันออก ที่สำคัญคือการทำข้อตกลงหยุดยั้งระหว่างรัฐบาลเมียนมา กับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำทำให้มีนายทุนชาวต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจีนเข้าไปลงทุนด้านการผลิตและการค้ายาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจากสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนล่าง และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้การลำเลียงสารตั้งต้นและอุปกรณ์เทคโนโลยีทางการผลิตเข้าไปยังแหล่งผลิตในสามเหลี่ยมทองคำทำได้ง่ายขึ้น ทำให้กลุ่มชนกลุ่มน้อยมีขีดความสามารถทางการผลิตสูงขึ้นและสามารถสังเคราะห์ยาเสพติดที่ต้องใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงได้ ในขณะที่ความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่อิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องการแยกตัวเป็นรัฐอิสระจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาที่ใช้การค้ายาเสพติดเป็นฐานการเงิน จึงไม่สามารถใช้ทั้งเครื่องมือทางกฎหมายและอำนาจรัฐผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศเข้าไปจัดการได้ ในช่วงที่ผ่านมาจึงเกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นและมียาเสพติดชนิดต่าง ๆ เข้ามาสู่วงการการค้ายาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

⁸ สำนักงาน ป.ป.ส., รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำปีงบประมาณ 2563., เอกสารเผยแพร่: สำนักงาน ป.ป.ส., 2564

กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดหันมาใช้ช่องทางออนไลน์ควบคู่กับการส่งยาเสพติดผ่านบริการรับส่งพัสดุภัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีคำสั่งห้ามออกนอกเคสสถานในช่วงเวลากลางคืนในบางช่วงเวลา (Lockdown) ตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในปี พ.ศ.2563 มีการจับกุมผู้ต้องหาที่ลักลอบซื้อขายยาเสพติดผ่านช่องทางออนไลน์ จำนวน 15 คน ของกลางเป็นยาบ้า 257,737 เม็ด ไซส์ 5.12 กิโลกรัม และเฮโรอีน 1.45 กิโลกรัม และระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2562 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2565 มีการตรวจยึดยาเสพติดที่ลักลอบผ่านช่องทางไปรษณีย์และพัสดุเร่งด่วนทางช่องทางศุลกากรรวมกันจำนวน 457 คดี⁹ แสดงให้เห็นถึงการจับกุมหรือตรวจยึดยาเสพติดรายใหญ่และรายย่อยที่ลักลอบขนส่งผ่านบริการรับส่งพัสดุภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ที่น่าสนใจคือข้อมูลการปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศเริ่มมีการตรวจยึดเงินสกุลดิจิทัล (cryptocurrency) ของเครือข่ายยาเสพติดในต่างประเทศบ้างแล้ว ซึ่งเชื่อว่าในประเทศไทยก็อาจจะมีการซื้อขายยาเสพติดผ่านเว็บไซต์ลับเฉพาะกลุ่ม (Dark Web) หรือมีการใช้เงินสกุลดิจิทัล (cryptocurrency) ซึ่งทำให้การสืบสวนปราบปรามยาเสพติดจะทำได้ยากขึ้น

ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยเริ่มมีการนำนโยบายการลดความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Decriminalization) มาใช้โดยมีการแก้ไขกฎหมายให้ยาเสพติดประเภทที่ 5 (ยาเสพติดไม่ร้ายแรง) ในบางประเภทไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เช่น การอนุญาตให้เพาะปลูกและผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 (เช่น กัญชา กัญชง กระต่อม) เพื่อการวิจัยและใช้เป็นผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ และให้ครอบครองในปริมาณที่กำหนดเพื่อการรักษาพยาบาลในปี พ.ศ.2562¹⁰ และการยกเลิกพืชกระท่อมจากบัญชียาเสพติดให้โทษในปี พ.ศ.2564¹¹ และถอดกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดในปี พ.ศ.2565 นอกจากนี้ได้มีการออกประมวลกฎหมายยาเสพติดในปี พ.ศ.2564 ที่จะอนุญาตให้มีการผลิตและวิจัยยาเสพติด รวมถึงเปิดช่องทางให้สามารถอนุญาตให้มีการเสพหรือครอบครองยาเสพติดบางประเภทภายใต้ปริมาณและเงื่อนไขที่กำหนด การเปิดช่องทางให้ยาเสพติดบางประเภทถูกกฎหมาย ในทางหนึ่งอาจเป็นผลต่อการลดอันตรายของภัยยาเสพติดร้ายแรงโดยดึงกลุ่มผู้ค้าเข้ามาสู่ยาเสพติดไม่ร้ายแรงที่อนุญาตให้มีและใช้ได้ซึ่งจะเปิดกว้างมากขึ้น และจะมีระบบในการควบคุมป้องกันภัยและอันตรายจากสารเสพติดที่เข้าถึงผู้เสพได้มากขึ้น รวมถึงลดการแพร่ระบาดของโรคที่ผู้ค้าจะชักชวนผู้เสพเป็นเครือข่ายในการค้ายาเสพติดเป็นทอด ๆ

การนำนโยบายลดความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติดมาใช้ในประเทศไทยเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีของประเทศไทยต่อนโยบายยาเสพติด จากที่เน้นการปราบปรามจับกุมอย่างเด็ดขาดมาใช้ในการบริหารจัดการปัญหายาเสพติดทดแทน หลังจากที่เริ่มการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติดตั้งแต่ปี พ.ศ.2562 ได้แสดงให้เห็นว่า คดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเริ่มลดน้อยลง ส่วนคดีการรับแจ้งของตำรวจในปี พ.ศ.2562 มีคดียาเสพติด 369,304 คดี โดยเพิ่มขึ้นถึง 408,852 คดี ในปี พ.ศ.2563 แต่ในปี พ.ศ.2564 คดียาเสพติดได้ลดลงอย่างมากเหลือเพียง 345,902 คดี หรือลดลงจาก

⁹ พงศ์เทพ บัวทรัพย์, *การสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อสกัดกั้นการขนส่งยาเสพติดทางพัสดุไปรษณีย์และสินค้าเร่งด่วน ระหว่างประเทศ*, บทความวิชาการเผยแพร่, กรมศุลกากร, 2565

¹⁰ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562

¹¹ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2564 ยกเลิกพืชกระท่อมจากบัญชียาเสพติด และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 พ.ศ. 2565 มีผลบังคับใช้ โดยกำหนดให้กัญชาไม่ถือว่าเป็นยาเสพติด และสารสกัดกัญชาที่มีสาร THC หรือ CBD ไม่เกิน 0.2% ไม่ถือเป็นยาเสพติด

จุดสูงสุดในปี พ.ศ.2563 ถึงร้อยละ 15.40 และคดียาเสพติดให้โทษในชั้นศาลจากปี พ.ศ.2562 ที่มีจำนวน 354,389 คดี เริ่มลดน้อยลงในปี พ.ศ.2563 เหลือ 340,432 คดี หรือน้อยลงร้อยละ 3.94 แสดงให้เห็นแนวโน้ม การจับกุมคดียาเสพติดและคดียาเสพติดที่มีพฤติกรรมร้ายแรงที่นำขึ้นสู่ศาลลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด และที่ เห็นอย่างชัดเจนคือการลดจำนวนของนักโทษในเรือนจำที่ลดจากปี พ.ศ.2562 จำนวน 367,162 คน ในปี พ.ศ.2564 ลดเหลือ 281,289 คน หรือลดลงถึงร้อยละ 23.39 ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมาจากการปล่อยนักโทษคดี ยาเสพติดในคดีศึกษาออกจากเรือนจำ 3,071 ราย ทั้งนี้หลังจากถอดกักขังออกจากบัญชียาเสพติดในปี พ.ศ.2565

หากพิจารณาในแง่ของคดีและจำนวนนักโทษในเรือนจำแล้ว ในระยะต่อไปหลังจากพิจารณาคดี ยาเสพติดให้โทษในกรณีไม่ร้ายแรงออกจากบัญชียาเสพติดแล้ว เชื่อว่าคดียาเสพติดและผู้ต้องขังในคดี ยาเสพติดที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมน่าจะลดน้อยลง ซึ่งจะช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับ ยาเสพติดได้อย่างชัดเจนในอนาคต อย่างไรก็ตามการดำเนินการแพร่ระบาดของยาเสพติดกรณีไม่ร้ายแรงน่าจะ รุนแรงมากขึ้น อันขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายที่จะออกมารองรับในอนาคต รวมถึงอาจมีช่องว่างทางกฎหมาย ให้มีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดซึ่งผลิตจากแหล่งผลิตที่ไม่ได้มีการควบคุมจากต่างประเทศเข้าระบบการขึ้น ทะเบียนและค้าขายในประเทศ ซึ่งเป็นการหลบเลี่ยงเงื่อนไขในการกำกับดูแล ปัจจุบันหลังจากที่มีการถอด พืชกระท่อมและกัญชาจากบัญชียาเสพติดได้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงถึงการแพร่ระบาดของพืช เสพติดดังกล่าว โดยเฉพาะกัญชาจากการที่ยังไม่มีการออกกฎหมายมารองรับการค้ากับดูแลพืชกระท่อมและ กัญชา และเกิดการค้ากัญชาในท้องตลาดและการแพร่ระบาดเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง

ตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม

ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการติดตามประเมินผลในการดำเนินโครงการหรือ กิจกรรม โดยข้อมูลจากตัวชี้วัดสามารถนำไปวิเคราะห์ถึงการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และทราบถึงสถานการณ์การดำเนินงานและจุดอ่อนหรือปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไขให้งานสำเร็จลุล่วง

การจัดทำตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นวาระสำคัญในการ ขับเคลื่อนการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการผลักดันการปฏิรูปตัวชี้วัด กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยใช้กลไกพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2549 ผ่านคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ทั้งนี้ กพยช. ได้เห็นชอบ กำหนดชุดตัวชี้วัดประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้น ประกอบด้วย 7 ชุด 21 ตัวชี้วัด โดย มอบหมายให้สำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะฝ่ายเลขานุการ ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดดังกล่าวอย่าง ต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงตัวชี้วัดประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและข้อเสนอเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ผลการศึกษาดัชนีวัดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปีงบประมาณ

ตัวชี้วัด	ผลการศึกษาตามปีงบประมาณ					หมายเหตุ
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี2564	
กรอบตัวชี้วัดที่ 1 ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (Rights and Legal Knowledge)						
ตัวชี้วัดที่ 1 (R1) สัดส่วนของประชาชนที่รับทราบช่องทางในการรับรู้สิทธิทางกฎหมายและความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก	ร้อยละ 33.73 (ค่อนข้างน้อย)	ร้อยละ 28.54 (ค่อนข้างน้อย)	ร้อยละ 43.05 (ปานกลาง)	ร้อยละ 50.75 (ปานกลาง)	ร้อยละ 46.00 (ปานกลาง)	ค่าเฉลี่ย 5 ปีเท่ากับ ร้อยละ 40.41 (ปานกลาง) ¹²
กรอบตัวชี้วัดที่ 2 การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Crime Control)						
ตัวชี้วัดที่ 2 (E1) อัตราอาชญากรรม (Crime Rate) ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน	21.89 คดี	21.21 คดี	25.33 คดี	19.93 คดี	19.31 คดี	ชีวิตและร่างกาย
	89.00 คดี	84.20 คดี	79.85 คดี	66.37 คดี	69.78 คดี	ทรัพย์สิน
ตัวชี้วัดที่ 3 (E2) ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนลดลง	ร้อยละ 53.68	ร้อยละ 52.7	ร้อยละ 40.81	ร้อยละ 25.6	ร้อยละ 21.5	
กรอบตัวชี้วัดที่ 3 กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice)						
ตัวชี้วัดที่ 4 (G1) จำนวนคดีและเรื่องร้องเรียนที่มีมูลและถึงที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่ขัดกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานมีจำนวนลดน้อยลง	N/A	20 เรื่อง	393 เรื่อง	295 เรื่อง	595 เรื่อง	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
	N/A	581 เรื่อง	1,706 เรื่อง	ใช้ข้อมูลจาก กสม.	ใช้ข้อมูลจาก กสม.	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

¹² การจัดเก็บข้อมูลในปี พ.ศ.2560-2562 ใช้แบบสอบถามแบบสองตัวเลือก (yes/no questionnaire) ส่วนการจัดเก็บข้อมูลในปี พ.ศ.2563-2564 ใช้แบบสอบถามแบบการให้คะแนนตามระดับชั้น 5 ระดับ (Likert Scale) ในการนำเสนอผลการเปรียบเทียบค่าสัดส่วนร้อยละในครั้งนี้ได้นำข้อมูลค่าคะแนนจากค่า Likert Scale มาแปลงเป็นสัดส่วนร้อยละโดยคิดคะแนนจาก 0.0-1.0 เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกับครั้งก่อนหน้าในฐานเดียวกันด้วยวิธี Min-Max Normalization (เอาค่าคะแนนลบด้วยค่าต่ำสุดแล้วคูณด้วยส่วนต่างค่าคะแนนสูงสุดต่ำสุด) ซึ่งตัวเลขจะแตกต่างจากที่นำเสนอในรายงานที่ไม่ได้มีการแปลงฐานคะแนนให้เริ่มจากศูนย์ (ในรายงานตัวชี้วัดปี พ.ศ.2563-2564 ใช้วิธีเทียบค่าคะแนนต่ำสุดเป็นร้อยละ 20) ให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ โดยค่าคะแนนก่อนปรับฐานด้วยวิธี Min-Max Normalization ในปี พ.ศ.2563 เท่ากับ ร้อยละ 60.60 และในปี พ.ศ.2564 เท่ากับร้อยละ 56.80

ตัวชี้วัด	ผลการศึกษาตามปีงบประมาณ					หมายเหตุ
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี2564	
ตัวชี้วัดที่ 5 (G2) หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนความถูกต้อง และเที่ยงธรรม	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	
ตัวชี้วัดที่ 6 (G3) คดีที่มีการชี้มูลว่าเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่การเลือกปฏิบัติ และ/หรือการทุจริตหรือถูกแทรกแซงมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา	สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน			อภพ. กรม/กระทรวง		
				วินัย	วินัย	
	N/A	2,765 เรื่อง	2,205 เรื่อง	98 เรื่อง	N/A	
	สำนักงาน ป.ป.ท.			ทุจริต	ทุจริต	
	N/A	209 เรื่อง	238 เรื่อง	18 เรื่อง	N/A	
			สำนักงาน ป.ป.ช.			
			300 เรื่อง	514 เรื่อง	30 เรื่อง	
ตัวชี้วัดที่ 7 (G4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการกำหนดระยะเวลามาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติ โดยมีระบบให้ประชาชนสามารถตรวจสอบติดตาม (Tracking)	1 ปี 6 เดือน	7 เดือน	3 เดือน 29 วัน	สดช./ อัยการ/ ศาล มีการ ดำเนินการ	สดช./ อัยการ/ ศาล มีการ ดำเนินการ	
ตัวชี้วัดที่ 8 (G5) หน่วยงานในระบบกระบวนการยุติธรรมมีการกำหนดมาตรการเชิงรุกด้านการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใสและแจ้งให้ประชาชนรับทราบ	ร้อยละ 43.00	ร้อยละ 57.32	ร้อยละ 33.52	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 92.85	
ตัวชี้วัดที่ 9 (G6) หน่วยงานมีมาตรการ/ระบบที่เอื้อต่อการป้องกันมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติหรือผลประโยชน์	ร้อยละ 51.86	ร้อยละ 59.92	ร้อยละ 40.34	ร้อยละ 92.85	ร้อยละ 92.85	
ตัวชี้วัดที่ 10 (G7) หน่วยงานในระบบกระบวนการยุติธรรมมีการทบทวนและปรับปรุงประสิทธิภาพเรื่องร้องเรียน	ร้อยละ 70.36	ร้อยละ 77.21	ร้อยละ 52.84	ร้อยละ 85.71	ร้อยละ 85.71	
ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนความเหมาะสมของทรัพยากรทั้งเครื่องมือ งบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์กับการะงาน	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 85.71	ร้อยละ 100	

ตัวชี้วัด	ผลการศึกษาตามปีงบประมาณ					หมายเหตุ
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	
ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 96.43	ร้อยละ 100	
ตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ	N/A	N/A	N/A	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	
ตัวชี้วัดที่ 14 (G11) หน่วยงานมีการจัดทำการวิเคราะห์ประเมินต้นทุนของกิจกรรมการเข้าถึงความยุติธรรม	98,000 บาทต่อคน	173,035 บาทต่อคน	78,162 บาทต่อคน	ยังไม่มีการจัดทำที่สอดคล้องตัวชี้วัด	ยังไม่มีการจัดทำที่สอดคล้องตัวชี้วัด	ปรับวิธีการจัดเก็บ ในปีงบประมาณ 63 - 64 : ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยยังไม่มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับนิยามตัวชี้วัด
กรอบตัวชี้วัดที่ 4 การกระทำผิดซ้ำลดลง (Reduced Recidivism)						
ตัวชี้วัดที่ 15 (RE1) ร้อยละของผู้พ้นโทษที่กลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำลดลง	ร้อยละ 14.53	ร้อยละ 14.92	ร้อยละ 15.64	ร้อยละ 12.98	ร้อยละ 10.04	กรมราชทัณฑ์
	ร้อยละ 6.59	ร้อยละ 7.02	ร้อยละ 6.94	ร้อยละ 7.24	ร้อยละ 5.13	กรมคุมประพฤติ
	ร้อยละ 23.37	ร้อยละ 23.77	ร้อยละ 23.77	ร้อยละ 25.39	ร้อยละ 22.33	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
ตัวชี้วัดที่ 16 (RE2) ร้อยละ/สัดส่วนของผู้พ้นโทษที่สามารถกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้อย่างปกติสุข	N/A	N/A	ร้อยละ 90.79	ร้อยละ 99.83	N/A	กรมราชทัณฑ์
	ร้อยละ 49.00	N/A	N/A	N/A	N/A	กรมคุมประพฤติ
	ร้อยละ 44.24	ร้อยละ 80.07	ร้อยละ 85.39	ร้อยละ 73.66	ร้อยละ 100	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตัวชี้วัด	ผลการศึกษาตามปีงบประมาณ					หมายเหตุ
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี2564	
กรอบตัวชี้วัดที่ 5 ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (Appropriate Protection of Victims and the Accused)						
ตัวชี้วัดที่ 17 (A1) สัดส่วนการคุ้มครองดูแล ผู้เสียหาย/เหยื่ออาชญากรรมและชดเชยความเสียหาย โดยได้รับการชดเชยเยียวยาจากภาครัฐมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น	ร้อยละ 73.10	ร้อยละ 82.77	ร้อยละ 63.34	ร้อยละ 65.95	ร้อยละ 67.90	
ตัวชี้วัดที่ 18 (A2) จำนวนผู้ที่ถูกจับกุม/คุมขัง และภายหลังได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากมีการพิสูจน์ว่าไม่มีความผิดที่ได้รับเงินชดเชยเยียวยาจากภาครัฐ	ร้อยละ 11.93	ร้อยละ 11.64	ร้อยละ 8.87	ร้อยละ 9.50	ร้อยละ 13.32	สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา
กรอบตัวชี้วัดที่ 6 ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด (Do not have any Miscarriages of Justice)						
ตัวชี้วัดที่ 19 (D1) หน่วยงานมีมาตรการในการตรวจสอบ เพื่อป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิด	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	สดช. มี	สดช. มี	
ตัวชี้วัดที่ 20 (D2) จำนวนคดีที่มีการรื้อฟื้นขึ้นมา เนื่องจากพบว่าการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิด	N/A	N/A	15 คดี	13 คดี	N/A	
กรอบตัวชี้วัดที่ 7 ประชาชนเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม (Ensured Trust in Justice)						
ตัวชี้วัดที่ 21 (ET1) ร้อยละของประชาชนที่มีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม	ร้อยละ 39.08 (ค่อนข้างน้อย)	ร้อยละ 29.21 (ค่อนข้างน้อย)	ร้อยละ 58.38 (ปานกลาง)	ร้อยละ 58.75 (ปานกลาง)	ร้อยละ 54.00 (ปานกลาง)	ค่าเฉลี่ย 5 ปีเท่ากับ ร้อยละ 47.88 (ปานกลาง) ¹³

การวิเคราะห์ผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม

จากการจัดทำตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ผลตัวชี้วัดในช่วงที่ผ่านมาได้ปรากฏผลดังนี้

¹³ เช่นเดียวกับ 13 คะแนนก่อนปรับฐานด้วยวิธี Min-Max Normalization ในปี พ.ศ.2563 เท่ากับร้อยละ 67.00 และในปี พ.ศ.2564 เท่ากับ 63.20

กรอบตัวชี้วัดที่ 1 ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐาน (Rights and Legal Knowledge)

จากการประเมินโดยมีประเด็นการสำรวจตัวชี้วัดที่ 1 (R1) สัดส่วนของประชาชนที่รับทราบช่องทางในการรับรู้สิทธิทางกฎหมายและความรู้พื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม พบว่า สัดส่วนการรับรู้ของประชาชนปัจจุบันยังอยู่ในระดับปานกลางซึ่งยังไม่บรรลุค่าเป้าหมายที่ควรยกระดับให้ประชาชนรับรู้กฎหมายและสิทธิพื้นฐานเกินกว่าร้อยละ 80 ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมขั้นพื้นฐาน รวมถึงให้คำแนะนำช่องทางในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้ทั่วถึง และขยายเครือข่ายการให้คำบริการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิพื้นฐานให้กระจายไปทุกพื้นที่

กรอบตัวชี้วัดที่ 2 การควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ (Effective Crime Control)

ในประเด็นตัวชี้วัดที่ 2 (E1) อัตราอาชญากรรม (Crime Rate) ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน (E1) พบว่า อาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมีแนวโน้มลดลง ยกเว้น ปี พ.ศ. 2562 มีอัตราเฉลี่ยสูงกว่าปีอื่น สำหรับอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลง แต่ทั้งนี้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาจะเห็นว่าตัวเลขอัตราการเกิดอาชญากรรม (Crime Rate) มีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ประเด็นตัวชี้วัดด้านสถิติคดีหากใช้เฉพาะสถิติคดีของตำรวจแต่เพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่ปัญหาการไม่รับแจ้งความคดี ดังที่ได้วิเคราะห์ไปในตอนต้นควรจะต้องพิจารณาถึงข้อมูลอาชญากรรมด้านอื่นมาประกอบด้วย เช่น การสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey)

สำหรับประเด็นความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนลดลง (E2) พบว่า ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรมของประชาชนมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยประชาชนมีความหวาดกลัวภัยในระดับต่ำ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการขับเคลื่อนตัวชี้วัดในด้านนี้

กรอบตัวชี้วัดที่ 3 กระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice) มีการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตและการประเมินตนเอง (SA+OB) จากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม 14 หน่วยงาน จำนวน 4 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 5 (G2) หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีการกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนความถูกต้องและเที่ยงธรรม ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนของความเหมาะสมของทรัพยากรทั้งเครื่องมือ งบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์กับการะงาน ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ และตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บและบูรณาการข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ พบว่า ในภาพรวมหน่วยงานมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100 ในทั้ง 4 ตัวชี้วัด แต่ทั้งนี้เกณฑ์ในการให้คะแนนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ หน่วยงานมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานและไม่มีการดำเนินการ ซึ่งเกณฑ์การให้คะแนนควรแบ่งเป็นระดับการดำเนินการว่าดำเนินการถึงขั้นตอนไหนแล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ขั้นตอนการดำเนินการ อีกทั้งการประเมินด้วยวิธีการประเมินตนเองนั้นควรมีการตรวจสอบย้อนกลับจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้การประเมินมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ตัวชี้วัดที่ 6 (G3) ประเด็นคดีที่มีการชี้มูลว่าเจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ การเลือกปฏิบัติและ/หรือการทุจริตหรือถูกแทรกแซงมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา

พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ไม่ประสงค์จัดส่งข้อมูลให้กับสำนักงานกิจการยุติธรรม ดังนั้นจึงควรมีมาตรการให้หน่วยงานเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวเพื่อสามารถติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Justice) นอกจากข้อมูลจากหน่วยงานเองแล้ว ควรมีการตรวจสอบย้อนกลับจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ผลการประเมินตามตัวชี้วัดมีความเที่ยงตรงมากขึ้น

ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดนี้คือการประเมินต้นทุนของกิจกรรมการเข้าถึงความยุติธรรม (G11) ที่ยังแสดงให้เห็นว่ายังไม่มีระบบการจัดทำข้อมูลและวิธีการคำนวณต้นทุนที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือทำให้ข้อมูลในส่วนนี้ขาดหายไป

กรอบตัวชี้วัดที่ 4 การกระทำผิดซ้ำลดลง (Reduced Recidivism) ในประเด็นตัวชี้วัดที่ 15 (RE1) ร้อยละของผู้พ้นโทษที่กลับมาก่อการกระทำผิดซ้ำลดลง จากตัวเลขมีความเคลื่อนไหวของข้อมูลค่อนข้างผันผวนทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์แนวโน้มได้ ซึ่งน่าจะเกิดจากการกำลังพัฒนาฐานข้อมูล ทำให้ข้อมูลอาจยังไม่ครบถ้วนสำหรับประเด็นตัวชี้วัดที่ 16 (RE2) ร้อยละ/สัดส่วนของผู้พ้นโทษที่สามารถกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้อย่างปกติสุข พบว่า ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวบางส่วนไม่ยินยอมเปิดเผยข้อมูลจึงไม่สามารถดำเนินการติดตามได้ อีกทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่มีอำนาจในการติดตามผู้พ้นโทษทุกประเภท จึงดำเนินงานในลักษณะการติดตามผู้พ้นโทษและสงเคราะห์ช่วยเหลือ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายในการติดตามผู้พ้นโทษ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถควบคุมและคาดการณ์ได้ ปัจจุบันยังขาดระบบการติดตามผู้พ้นโทษอย่างเป็นระบบ หน่วยงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยแต่ละหน่วยงานยังทำงานแยกส่วนกัน เมื่อผู้พ้นโทษได้รับการปล่อยตัวไปแล้วจะไม่สามารถทราบได้ว่าการติดตามหรือสงเคราะห์ช่วยเหลืออย่างไร และยังไม่มีศูนย์กลางการรายงานข้อมูลกลับมา

กรอบตัวชี้วัดที่ 5 ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม (Appropriate Protection of Victims and the Accused) ประเด็นตัวชี้วัดที่ 18 (A2) จำนวนผู้ที่ถูกจับกุม/คุมขัง และภายหลังได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากมีการพิสูจน์ว่าไม่มีความผิด ในส่วนของที่ได้รับเงินชดเชยเยียวยาจากภาครัฐ พบว่า มีผู้ยื่นคำร้องขอรับการช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก แต่ได้รับความเห็นชอบให้ได้รับการช่วยเหลือเฉลี่ยเพียงร้อยละ 11.05 ที่เหลือไม่เข้าเงื่อนไขในการได้รับความช่วยเหลือ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสัดส่วนการให้ความช่วยเหลือต่อคำร้องที่ยื่นนั้นน้อยมาก ดังนั้นหน่วยงานอาจจำเป็นต้องทำหลักเกณฑ์และแนวทางในการวินิจฉัยที่ชัดเจนและชี้แจงเงื่อนไขในการพิจารณาช่วยเหลือเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจกับผู้ยื่นคำร้องที่ไม่เข้าเงื่อนไขที่จะได้รับเงินเยียวยาให้เข้าใจ หรือหากพบว่ามีการเป็นคดีอาชญากรรมของประชาชนแต่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ก็ควรปรับเกณฑ์การแก้ไขปัญหาคดีอาชญากรรมหรือชดเชยเยียวยาให้ครบประเด็นต่อไป

กรอบตัวชี้วัดที่ 6 ไม่มีผู้ต้องหา/จำเลยที่ถูกจับกุมโดยไม่ได้กระทำผิด (Do not have any Miscarriages of Justice) ประเด็นตัวชี้วัดที่ 19 (D1) หน่วยงานมีมาตรการในการตรวจสอบเพื่อป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำผิด พบว่าเป็นเกณฑ์การให้คะแนนซึ่งอิงตามขั้นตอนวิธีการในการรวบรวมเอกสารพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำหรับประเด็นตัวชี้วัดที่ 20 (D2) จำนวนคดีที่มี

การรื้อฟื้นขึ้นมาเนื่องจากพบว่ามีกรจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิด พบว่าไม่มีการจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดมีเพียงสถิติคดีที่มีการขอให้อัยการฟ้องโดยไม่ปรากฏเหตุผลที่ขอให้อัยการฟ้อง และไม่ได้อัดเก็บผลคดีว่า ในที่สุดแล้วศาลอนุญาตให้อัยการฟ้องเป็นจำนวนเท่าใด ควรต้องมีการพัฒนาวิธีการเก็บรวบรวมสถิติตามกรอบตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นผลการดำเนินการที่ชัดเจนต่อไป ทั้งนี้ที่ผ่านมาแม้ตัวชี้วัดจะแสดงว่ามีการวางระบบการป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลยที่ไม่ได้กระทำความผิด แต่ก็ยังพบการเหยี่ยวเหยื่อที่ศาลตัดสินว่าไม่ได้กระทำความผิดอยู่เสมอซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบที่วางไว้ยังไม่สามารถป้องกันการจับกุมผู้ต้องหา/จำเลย โดยไม่ได้กระทำความผิดได้อย่างเพียงพอ

ผลการสำรวจตามกรอบตัวชี้วัดที่ 7 ในประเด็นความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรม (Ensured Trust in Justice) โดยมีประเด็นการสำรวจ คือ ระดับความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม พบว่าประชาชนมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมยกระดับเพิ่มสูงขึ้นจากที่อยู่ในระดับค่อนข้างน้อยในสองปีแรก (พ.ศ.2561 และ 2562) ยกเว้นมาเป็นระดับปานกลางและยังรักษาระดับได้จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2564 ร้อยละ 54.0 เฉลี่ย 5 ปี ร้อยละ 47.88) อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมั่นในระดับปานกลางนั้นยังไม่ถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งควรมีการปรับปรุง/แก้ไข พัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนสอบสวน การสั่งฟ้องคดี การพิจารณาคดี การบังคับโทษ การคุ้มครองสิทธิและการอำนวยความสะดวกทางอาญา เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนที่รู้สึกว่าการยุติธรรมดังกล่าวไม่เป็นธรรม รวมทั้งการเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อการให้บริการโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้หรือการสนับสนุนเครื่องมือสำหรับการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และที่สำคัญหากมีประเด็นที่เป็นกระแสสังคมที่ส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมแล้ว จะต้องเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาในทันที

ความพึงพอใจการให้บริการกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - 2565) ได้กำหนดตัวชี้วัดระดับยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัดที่ 2 ทศคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ในปี พ.ศ.2565 สำนักงานกิจการยุติธรรมได้จัดให้มีการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงและการให้บริการของกระบวนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาททั้งทางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง โดยดำเนินการร่วมกับการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดปี พ.ศ.2565¹⁴ (ผลการดำเนินการของปีงบประมาณ พ.ศ. 2564) ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง แยกเป็นผู้ใช้บริการการไกล่เกลี่ยในศาลปกครอง 100 ตัวอย่าง ศาลยุติธรรม 100 ตัวอย่าง หน่วยงานที่จัดการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรม 100 ตัวอย่าง (ตำรวจ อัยการ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด/ชุมชน) หน่วยงานรัฐที่จัดการกระบวนการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ 40 ตัวอย่าง และหน่วยงานไกล่เกลี่ยเฉพาะทาง 60 ตัวอย่าง ผลการดำเนินการพบว่าประชาชนที่เข้ารับบริการไกล่เกลี่ยมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการในกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และ

¹⁴ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, โครงการจ้างเหมาบริการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดและวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ 2565, รายงานวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2565

ทางปกครอง ค่อนข้างมากอยู่ที่ระดับคะแนน 4.01 จาก 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.25 และมีระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ทางแพ่งและพาณิชย์ และทางปกครอง ปานกลางที่ระดับคะแนน 3.19 คิดเป็นร้อยละ 54.75¹⁵ แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความพึงพอใจในด้านการให้บริการแต่ยังมีปัญหาในส่วนของการเข้าถึงและกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย ตามตัวชี้วัดแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 - 2565) ซึ่งกำหนดค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดไว้ที่คะแนนค่าเฉลี่ยทัศนคติและความพึงพอใจไม่น้อยกว่า 4 จากคะแนนเต็ม 5 มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ภายในปี พ.ศ.2565 ซึ่งจากการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดกลุ่มตัวอย่างที่ให้คะแนนความพึงพอใจในระดับ 4 และ 5 มีจำนวน 5,043 ข้อ จากข้อคำถาม 7,600 ข้อ (เป็นการนับรวมข้อคำถาม 19 ข้อ ผู้ตอบ 400 คน จึงมีข้อคำถามทั้งหมด $19 \times 400 = 7,600$ ข้อ) หรือคิดเป็นร้อยละ 66.36 ซึ่งยังไม่เป็นไปตามค่าเป้าหมายโดยส่วนใหญ่แล้วข้อคำถามที่มีความพึงพอใจน้อยจะเป็นส่วนของขั้นตอนและกระบวนการในการเข้าถึงและการประชาสัมพันธ์ให้ทราบข้อมูลข่าวสารในการรับบริการไกล่เกลี่ย และความสะดวกรวดเร็วในการรับบริการ ซึ่งควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนนี้

นโยบายการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง

สถานการณ์อาชญากรรมของประเทศไทยในปัจจุบันประเด็นเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำหลังจากพ้นโทษจากเรือนจำโดยเฉพาะในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือความผิดที่มีการใช้ความรุนแรง นับเป็นประเด็นสำคัญที่สร้างความวิตกกังวลให้กับสังคมเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนายสมคิด พุ่มพวง ซึ่งก่อเหตุฆาตกรรมต่อเนื่อง 5 คดี ในช่วงปี พ.ศ. 2548 จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาประหารชีวิตก่อนลดโทษเหลือเพียงโทษจำคุกตลอดชีวิตเนื่องจากคำให้การเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ทว่าต่อมานายสมคิดได้รับการลดโทษและปล่อยตัวออกมาในฐานะนักโทษชั้นดีเมื่อปี พ.ศ. 2562 และได้กลับมาก่อเหตุฆาตกรรมอีก 6 คดี ไม่นานหลังจากถูกปล่อยตัว และยังมีคดีอีกเป็นจำนวนมากที่ผู้กระทำผิดก่อเหตุหลังจากได้รับการลดโทษและพ้นโทษออกจากเรือนจำเป็นเวลาไม่นานอันเป็นเหตุอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อเหยื่อและส่งผลต่อความเชื่อมั่นของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องผลักดันมาตรการเฉพาะสำหรับป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดร้ายแรงหรือผู้กระทำผิดทางเพศที่มีแนวโน้มกลับมาก่อทำผิดซ้ำอีก อย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษากฎหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในต่างประเทศ เช่น มาตรการสอดส่องและเฝ้าระวัง รวมทั้งการออกคำสั่งคุมประพฤติหลังจากพ้นโทษตามกฎหมายตาม The Serious Offenders Act 2018 ของออสเตรเลีย การบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดและการเพิ่มโทษสำหรับผู้กระทำผิดซ้ำในระยะคุมประพฤติตามมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเฉพาะราย (Suivi Socio – Judiciaire) ของฝรั่งเศส หรือการวางมาตรการเฝ้าระวังตลอดชีวิตและขยายระยะเวลาจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์หรือ

¹⁵ การคำนวณเช่นเดียวกับ 11 ซึ่งจะต่างกับรายงาน

นักโทษที่เป็นภัยร้ายแรง (Dangerous Offender) ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร เป็นต้น¹⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประเทศดังกล่าวนั้นล้วนมีมาตรการในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำซึ่งยังไม่เคยมีการดำเนินการในลักษณะเดียวกันในไทยมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ ทางกระทรวงยุติธรรมจึงได้ริเริ่มผลักดันร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. โดยมุ่งเน้นการใช้บังคับในคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอัตราการกลับมากระทำความผิดซ้ำระดับสูงโดยเฉพาะในฐานความผิดทางอาญาที่เกี่ยวกับเพศหรือมีการใช้ความรุนแรง ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา อนาจาร ความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กและเยาวชน และจับผู้อื่นไปเรียกค่าไถ่ อันเป็นลักษณะคดีที่หากมีการก่อเหตุซ้ำจะก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสังคม โดยกฎหมายดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาเป็นที่เรียบร้อยแล้วและกำลังจะมีผลบังคับใช้ในเร็ว ๆ นี้

สาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว คือ การให้อำนาจเจ้าพนักงานในการตรวจสอบติดตามเฝ้าระวังพฤติกรรมของคนร้ายในคดีร้ายแรงเหล่านี้ภายหลังจากการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคม และให้อำนาจเจ้าพนักงานกำหนดมาตรการพิเศษในการป้องกันภัยไม่ให้คนร้ายดังกล่าวกลับมาก่อเหตุซ้ำ ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวทางเจ้าพนักงานสามารถร้องขอต่อพนักงานอัยการให้ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตใช้มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำได้ทั้งสิ้น 4 รูปแบบ โดยเรียงลำดับตามความเสี่ยงที่เชื่อได้ว่าอาจเกิดการกระทำความผิดซ้ำจากน้อยไปหามาก โดยมีผู้กระทำความผิดที่เป็นเป้าหมายในการใช้มาตรการและสภาพบังคับแตกต่างกันดังนี้

1. มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยศาลอาจมีคำสั่งใช้มาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยมาตรการทางการแพทย์หรือมาตรการอื่นใดที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดต่อผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา เช่น การฉีดยาให้หมดความรู้สึกทางเพศ หรือบังคับเข้ารับการบำบัดทางจิต หรือมาตรการป้องกันการกระทำความผิดอื่นใดตามที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด เป็นต้น โดยให้ร้องขอต่อศาลในระหว่างการพิจารณาคดีหรือระหว่างผู้กระทำความผิดได้รับโทษไปแล้วก็ได้

2. มาตรการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังจากการได้รับการปล่อยตัว โดยศาลอาจสั่งให้มีการเฝ้าระวังต่อผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิดซ้ำและเชื่อได้ว่าควรจะมีการเฝ้าระวัง เช่น ติดกำไล EM ห้ามเข้าใกล้ผู้เสียหาย การรายงานตัว ให้พักอาศัยในสถานที่ที่กำหนด ห้ามเข้าเขตที่กำหนด การติดตามที่อยู่และสถานที่ทำงาน ให้ใช้มาตรการทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง การบังคับให้อยู่เฉพาะในสถานที่บำบัด ฯลฯ

3. มาตรการคุมขังหลังพ้นโทษ โดยศาลสามารถมีคำสั่งคุมขังแก่ผู้ถูกเฝ้าระวังที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการเฝ้าระวังและมีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดซ้ำในคดีอุกฉกรรจ์ได้ โดยกำหนดระยะเวลาที่จำเป็นต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำเท่านั้น

4. มาตรการคุมขังฉุกเฉิน โดยศาลสามารถมีคำสั่งคุมขังฉุกเฉินแก่ผู้ถูกเฝ้าระวังตามข้อ 2 ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิดซ้ำหรือมีเหตุฉุกเฉินและไม่มีมาตรการอื่นใดที่สามารถยับยั้งการกระทำดังกล่าวได้

¹⁶ จากรายงานบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. เพื่อประกอบการรับฟังความคิดเห็นในการพิจารณากฎหมาย

เป็นระยะเวลาทั้งสิ้นไม่เกิน 7 วัน ทั้งนี้อาจมีการเพิ่มเติมมาตรการเฝ้าระวังหรือคุมขังหลังพ้นโทษหลังจาก
พ้นระยะเวลาคุมขังฉุกเฉินดังกล่าวหากมีความจำเป็น

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันการ
กระทำผิดซ้ำและดำเนินการอย่างจริงจังทั้งในทางกฎหมายและการจัดการข้อมูลเพื่อพัฒนาโยบายเกี่ยวกับ
การกระทำผิดซ้ำ โดยมีการกำหนดเป็นตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม และมีความพยายามในการแก้ปัญหา
การกระทำผิดซ้ำมาโดยตลอด และการเสนอกฎหมายมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิด
เกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงในครั้งนี้ก็เป็นความพยายามในการกำหนดมาตรการในการให้ความเข้มงวด
พิเศษกับคนร้ายที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำในคดีที่เป็นภัยอันตรายร้ายแรง โดยมาตรการที่ใช้ก็ใกล้เคียงกับ
มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันการกระทำผิดซ้ำของคนร้ายในคดีร้ายแรงที่ใช้ในต่างประเทศ

ปัญหาสำคัญของการดำเนินการตามมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของคนร้ายในคดีร้ายแรง
หลังจากที่กฎหมายมีผลบังคับใช้ น่าจะอยู่ที่การบูรณาการการทำงานของหน่วยงานโดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำผิด
พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม ซึ่งถึงแม้จะกำหนดหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์และกรมคุมประพฤติในการดูแลนักโทษ
ร้ายแรงตามบทบาทอำนาจหน้าที่แต่ในความเป็นจริงยังขาดศูนย์กลางในการดูแลและวางระบบการเฝ้าระวัง และ
ยังอาจเกิดปัญหาในด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดทำข้อมูลการกระทำผิดซ้ำและการประเมินความเสี่ยง
ที่เป็นมาตรฐาน

ในส่วนของการพัฒนาระบบข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ แต่เดิมหน่วยงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัย ได้แก่
กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต่างมีทำงานและจัดเก็บข้อมูล
แยกส่วนโดยในส่วนของกรมราชทัณฑ์และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีการจัดเก็บข้อมูลการ
กระทำผิดซ้ำเฉพาะในหน่วยงานของตนเอง โดยใช้วิธีการนับจำนวนครั้งที่กลับเข้าสู่เรือนจำหรือนับจำนวนการ
กลับเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแล้วแต่กรณี แต่ในส่วนของกรมคุมประพฤติใช้วิธีนำ
กลุ่มตัวอย่างผู้ถูกคุมประพฤติไปตรวจสอบประวัติการกระทำผิดซ้ำกับกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงาน
ตำรวจแห่งชาติ หลังจากพ้นการคุมประพฤติโดยใช้เลขประจำตัวประชาชน 13 หลักในการตรวจสอบ ซึ่งแต่ละ
หน่วยงานมีมาตรฐานการจัดทำข้อมูลการกระทำผิดซ้ำแตกต่างกัน

ในปี พ.ศ.2556 สำนักงานกิจการยุติธรรมได้เริ่มพัฒนาการเก็บข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ โดยจัดทำ
ต้นแบบการวิเคราะห์ข้อมูลการกระทำผิดซ้ำหลังจากผู้กระทำผิดถูกปล่อยตัว ในระยะเวลา 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี
โดยนำข้อมูลเลขประจำตัวประชาชนของผู้พ้นโทษทั้งที่เป็นนักโทษจากเรือนจำและเด็กและเยาวชนจากศูนย์ฝึกและ
อบรมเด็กและเยาวชน มาตรวจสอบกับฐานข้อมูลทะเบียนประวัติผู้ต้องหาของกองทะเบียนประวัติอาชญากร
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่ามีการกลับมาถูกจับกุมตัวซ้ำ (re-arrested) หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่าโดย
ส่วนใหญ่ผู้พ้นโทษที่กลับมากระทำผิดซ้ำมักจะกลับมากระทำผิดซ้ำในระหว่าง 3 ปี หากเลย 3 ปี ไปแล้วจะ
ถูกจับกุมซ้ำมีเพียงเล็กน้อย¹⁷ รายงานผลการศึกษาครั้งนี้ได้รายงานว่าเด็กและเยาวชนมีอัตราการกระทำผิดซ้ำ

¹⁷ ได้กลายเป็นมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลการกระทำผิดซ้ำของกระทรวงยุติธรรมในการจัดเก็บข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในระยะเวลา 3 ปี
หลังจากพ้นโทษ

หลังถูกปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายในระยะเวลา 3 ปี ที่ร้อยละ 41.5 และผู้พ้นโทษจากเรือนจำมีอัตราการกระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 3 ปี ที่ร้อยละ 35.8¹⁸

หลังจากการพัฒนาต้นแบบการเก็บข้อมูลการกระทำผิดซ้ำดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมโดยดำริของปลัดกระทรวงยุติธรรมให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลการกระทำผิดซ้ำกลางโดยใช้ระบบศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกระบวนการยุติธรรมเป็นศูนย์กลางการประมวลผล จากการนำข้อมูลผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2562 มารวมกันแล้วนำมาวิเคราะห์การกระทำผิดซ้ำแยกกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้ใหญ่ แยกตามประเภทความผิด และแยกตามหน่วยงาน ในลักษณะของการกลับเข้ามาในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมซ้ำ (Re-entry) แต่ทั้งนี้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่พบยังเป็นการกระทำผิดซ้ำในช่วงปีแรก ๆ เนื่องจากเพิ่งเริ่มเก็บข้อมูลในปี พ.ศ.2562 จึงยังไม่สามารถนำมาอ้างอิงอย่างถูกต้องได้ แต่อย่างไรก็ดีมาตรการจัดเก็บข้อมูลแบบศูนย์กลางจะช่วยให้เกิดข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเข้ามาอยู่ในการดูแลของหน่วยงานใดไม่จำกัดเฉพาะข้อมูลภายในของแต่ละหน่วยงานเท่านั้นซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นมาตรฐานในการประเมินการกระทำผิดซ้ำในระยะต่อไป

เช่นเดียวกับระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลการกระทำผิดซ้ำกรมราชทัณฑ์ก็ได้พัฒนาระบบการเก็บข้อมูลผู้กระทำผิดซ้ำ (Re-imprisonment) โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ทางกรมราชทัณฑ์ได้จัดทำข้อมูลการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในช่วงเวลา 3 ปี โดยมีระยะเวลาติดตามพฤติกรรม 1 ปี ด้วยวิธีแบบ Real Time โดยเชื่อมโยงข้อมูลเลขประจำตัวประชาชน 13 หลักของผู้ต้องขังจากกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งพัฒนารูปแบบการยืนยันตัวตนจากลายนิ้วมือทำให้การจัดเก็บข้อมูลเลขประจำตัวประชาชนของผู้ต้องขังมีความครบถ้วนถูกต้องแม่นยำมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้พัฒนาการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการกระทำผิดของบุคคลดังกล่าวทั้งในขณะที่เป็นเด็กและเยาวชนกับการกระทำผิดในขณะที่เป็นผู้ใหญ่อีกด้วย นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังได้รวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และผู้ต้องขังภายในระยะเวลาช่วงหนึ่งที่กำหนดไว้หลังการปล่อยตัวดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลของผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในภาพรวมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การรวบรวมข้อมูลผู้กระทำผิดซ้ำข้างต้นยังไม่ได้มีการจำแนกข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงออกมาเป็นการเฉพาะ ส่งผลให้ปัจจุบันยังไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการกระทำผิดซ้ำซึ่งเกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและลดการทำซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. ได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ควรจัดการข้อมูลดังกล่าวโดยจำแนกข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงเพื่อประสิทธิภาพในการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายและกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหากการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงต่อไป

¹⁸ พศ.พ.ต.ท.ดร.พงศ์ภูธร ไรจนวิรุฬห์และคณะ (2556) โครงการสำรวจข้อมูลการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่เคยตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา, สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ระยะเวลาและขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม

การกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมได้ถูกกำหนดไว้ในแผนปฏิรูปประเทศ ด้านกระบวนการยุติธรรม เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ 1 ให้มีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมไม่ล่าช้าซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 257 ประกอบมาตรา 258 จ. ด้านกระบวนการยุติธรรม ข้อ 1) บัญญัติให้มีการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งต้องให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า อันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมมีขั้นตอนมากและมีความยุ่งยากซับซ้อน อีกทั้ง ในบางขั้นตอนไม่มีการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน ทำให้ประชาชนไม่สามารถทราบความคืบหน้าและกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของคดี อันส่งผลให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมล่าช้าและเกิดความคับข้องใจต่อการปฏิบัติและกระบวนการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม

ในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้มีการริเริ่มผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ..... เพื่อให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนและมีกลไกที่ประชาชนสามารถติดตามความคืบหน้าของคดีได้โดยสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถคาดการณ์ได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด และสามารถตรวจสอบความคืบหน้าได้ผ่านช่องทางที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้จะใช้กรอบระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมหรือการดำเนินการโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้

กฎหมายดังกล่าวครอบคลุมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ กระทรวงมหาดไทย (ฝ่ายปกครอง) กระทรวงยุติธรรม กรมพระธรรมนูญ (ทหาร) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศาล (รวมถึงศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ) องค์การอัยการ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาสาระสำคัญของกฎหมายคือให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมในแต่ละขั้นตอนเท่าที่จะสามารถกระทำได้ตามขอบเขตหน้าที่ของหน่วยงานของตน ตามแต่ลักษณะสภาพ ประเภทคดี ปริมาณคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ แล้วให้ทำการประกาศเผยแพร่ในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย และมีข้อกำหนดให้ผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา หากไม่แล้วเสร็จตามกำหนดเวลาให้บันทึกเหตุแห่งความล่าช้าให้ปรากฏและแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ

ปัญหาความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมไทยเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอดจากการที่กระบวนการยุติธรรมมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ซับซ้อน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานซึ่งแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนตามกฎหมายและข้อกำหนดในการปฏิบัติของแต่ละหน่วยงาน ที่ผ่านมามีพบว่ากระบวนการยุติธรรมมีการดำเนินการที่ล่าช้าและไม่มีการแจ้งความคืบหน้าของคดีที่ควรจะเป็นให้กับ

ผู้เกี่ยวข้อง สำนักงานกิจการยุติธรรมได้เคยมีการศึกษาระยะเวลาการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย¹⁹ ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยแห่งความล่าช้าทางคดีว่าอาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกำหนดระยะเวลาในกระบวนการยุติธรรมแต่เพียงอย่างเดียว โดยปัจจัยที่ทำให้คดีล่าช้าจะเกี่ยวข้องกับการประเมินที่ว่าในคดีดังกล่าวหากมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาจะมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่ชัด หากไม่มีการจับกุมคดีก็อาจจะเนิ่นช้าออกไป การต่อสู้คดีของคู่ความ ปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ความสนใจของผู้บังคับบัญชาและสื่อมวลชนในการเร่งรัดติดตามคดี เอกสารต่าง ๆ ที่มากเกินไปจนความจำเป็น การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการ ดังนั้นการกำหนดระยะเวลาอาจเป็นเพียงการกำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินการให้แล้วเสร็จ แต่หากไม่มีการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาวิธีในการลดขั้นตอนและระยะเวลาอย่างเป็นรูปธรรมก็อาจยังไม่สามารถลดขั้นตอนและระยะเวลาที่แท้จริงได้

ในส่วนของศาลยุติธรรมได้มีความพยายามในการลดระยะเวลาในการพิจารณาคดีระบบครบวงจรคณะและต่อเนื่องซึ่งเป็นการดำเนินการจัดสรรวันนัดพิจารณาคดีให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะแล้วเสร็จ โดยได้มีการดำเนินการทั่วประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 จากสถิติคดีพิจารณาแล้วเสร็จของศาลยุติธรรมได้แสดงให้เห็นว่าหลังจากมีการพิจารณาคดีต่อเนื่องมีคดีแล้วเสร็จรวดเร็วขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยคดีเกือบทั้งหมดจะเสร็จสิ้นในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี

สถิติระยะเวลาการดำเนินคดีในศาลยุติธรรม

	ไม่เกิน 1 ปี	1-2 ปี	2-3 ปี	3-4 ปี	4-5 ปี	5 ปีขึ้นไป
คดีแพ่ง						
พ.ศ.2557	154,859	4,111	629	177	101	44
พ.ศ.2564	645,028	155,512	119	2	-	-
คดีอาญา						
พ.ศ.2557	561,128	8,647	1,089	322	83	50
พ.ศ.2564	391,025	4,378	133	4	1	-

¹⁹ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ, *โครงการสำรวจระยะเวลาการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย*, รายงานวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2556

บทที่ 3

การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคต

รายงานส่วนนี้เป็นความพยายามในการทำนายและคาดการณ์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตโดยสำนักงานกิจการยุติธรรมได้เคยมีการพัฒนาการแสดงผลข้อมูลสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม ในรูปแบบ Data Visualization เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์อาชญากรรมมาก่อน การนำเสนอส่วนนี้เป็นการนำสถิติที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยอาชญากรรมมาทำนายตัวแบบ (Model) ทางสถิติพยากรณ์เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยใดที่มีผลกระทบหรือมีความสัมพันธ์กับการเกิดอาชญากรรมใน 3 กลุ่มความผิดในระดับจังหวัด ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดทางเพศ และความผิดชีวิตร่างกาย โดยพิจารณาจากปัจจัยเชิงทฤษฎีที่อาจส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมที่สามารถหาข้อมูลย้อนหลัง (Time Series) ในระยะเวลาที่มากเพียงพอโดยใช้ข้อมูลสถิติทางการที่มีการเก็บรวบรวมไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551-2563 มาทดลองทำนาย (prediction) อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2564 โดยหากการทำนายอาชญากรรมในปี พ.ศ.2564 มีความแม่นยำเพียงพอก็จะได้ทำนายอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อใช้ในการคาดคะเนและวางแผนการป้องกันอาชญากรรมต่อไป

เครื่องมือและตัวแปรในการวิเคราะห์

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น ที่ใช้ในการพิจารณาจากปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรม ได้แก่

1. ความยากจน ใช้สถิติคนจนจาก TPMAAP หรือระบบบริหารจัดการข้อมูลคนจนแบบชี้เป้า (Thai Poverty Map and Analytics Platform) และสถิติการสำรวจความยากจนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประกอบด้วย จำนวนคนที่มีฐานะยากจน จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านความเป็นอยู่ จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านการศึกษา จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านรายได้ จำนวนคนจนด้านการเข้าถึงบริการรัฐ ภายใต้สมมติฐานว่าหากมีคนยากจนสูงอาจมีการก่อเหตุอาชญากรรมสูง เนื่องจากคนยากจนจะมีแรงจูงใจในการก่ออาชญากรรมก็อาจทำให้อาชญากรรมในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น

2. ปัญหาครอบครัว ใช้สถิติ “จำนวนหย่าร้าง” ของกรมการปกครอง ภายใต้สมมติฐานว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีปัญหาครอบครัวจะมีแนวโน้มก่ออาชญากรรมสูงกว่าเด็กในครอบครัวปกติ หากพื้นที่ใดมีอัตราการหย่าร้างสูงก็อาจทำให้อาชญากรรมในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น

3. จำนวนคนต่างด้าวในพื้นที่ ใช้สถิติ “จำนวนคนต่างด้าว” ที่ขึ้นทะเบียนของกรมการจัดหางาน ภายใต้สมมติฐานว่าคนต่างด้าวในพื้นที่อาจมีแนวโน้มก่อคดีอาชญากรรม หากพื้นที่ใดมีคนต่างด้าวจำนวนมากก็อาจทำให้อาชญากรรมในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น

4. การขยายตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่ ใช้สถิติ “จำนวนโรงงาน” และ “เงินลงทุนโรงงานอุตสาหกรรม” และ “จำนวนคนงาน” ของกระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้สมมติฐานว่าการขยายตัวของอาชญากรรมในพื้นที่อาจส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่มากขึ้น

5. สัดส่วนประชากร โดยแยกเป็นประชากรทั้งหมด สัดส่วนประชากรในช่วงวัยรุ่นต่อประชากรทั้งหมด และสัดส่วนประชากรสูงวัยต่อประชากรทั้งหมด ใช้ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง ภายใต้สมมติฐานว่าหากพื้นที่ใดมีประชากรกลุ่มวัยรุ่นจำนวนมากซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงต่ออาชญากรรมมากที่สุดก็อาจส่งผลทำให้อาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้นมาก หรือพื้นที่ใดหากมีประชากรสูงวัยจำนวนมากซึ่งอาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้โดยง่ายก็อาจทำให้อาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น

6. สถิติการปล่อยตัวผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคม สถิติข้อมูล “ผู้พ้นโทษ” และ “ผู้พักโทษ” ของกรมราชทัณฑ์ ภายใต้สมมติฐานว่าหากมีการปล่อยตัวผู้พ้นโทษจากเรือนจำซึ่งเป็นบุคคลที่มีแนวโน้มอาจกลับมากระทำผิดซ้ำเข้าสู่พื้นที่จำนวนมากก็อาจส่งผลต่ออาชญากรรมในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ได้ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์สถิติพยากรณ์ที่เหมาะสมกับลักษณะการกระจายตัวและความสัมพันธ์ของชุดข้อมูล จากการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity Assumption) การกระจายปกติ (Normality Assumption) และความแปรปรวนคงที่ (Constant Variance Assumption)

เมื่อวิเคราะห์จากตัวแปรต้นและตัวแปรตามในกลุ่มความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดทางเพศ และความผิดชีวิตร่างกาย พบว่าข้อมูลตัวแปรต้นตัวแปรตามค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง การกระจายตัวไม่ได้กระจายแบบปกติ และมีลักษณะที่ความแปรปรวนคงที่ ลักษณะของชุดข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะนำเครื่องมือ Pooled OLS Regression เป็นตัวแบบตั้งต้นในการประมาณการคาดคะเนสถิติพยากรณ์

ทั้งนี้การใช้เครื่องมือ Pooled OLS Regression มีข้อควรระวังในการแปลผลข้อมูลเนื่องจากเครื่องมือ Pooled OLS Regression เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประมาณการสถิติพยากรณ์โดยพิจารณาจากปัจจัยตัวแปรนำเข้าที่นำมาวิเคราะห์จึงอาจมีความแปรปรวนอยู่บ้างจากปัจจัยภายนอกที่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ และปัจจัยเชิงเงื่อนไขเวลาในกรณีที่เกิดสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในช่วงเวลาที่ยาวนานซึ่งส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของอาชญากรรมเป็นอย่างมาก (เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญ การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ) ก็อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำนายได้

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ทำนายตัวแบบ (Model) ทางสถิติพยากรณ์ ผลการวิเคราะห์ในเชิงพยากรณ์ปรากฏผลการวิเคราะห์แยกตามกลุ่มความผิดดังนี้

ความผิดเกี่ยวกับทฤษฎี

จากการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity Assumption) และการกระจายปกติ (Normality Assumption) ความแปรปรวนคงที่ (Constant Variance Assumption) ในส่วนความผิดเกี่ยวกับทฤษฎี ผลปรากฏดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงเส้น

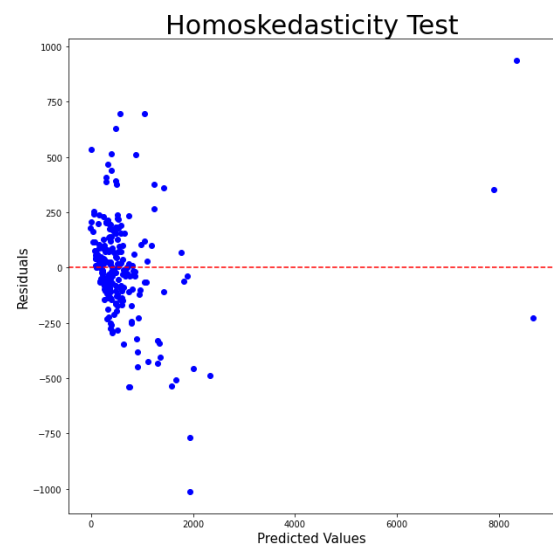
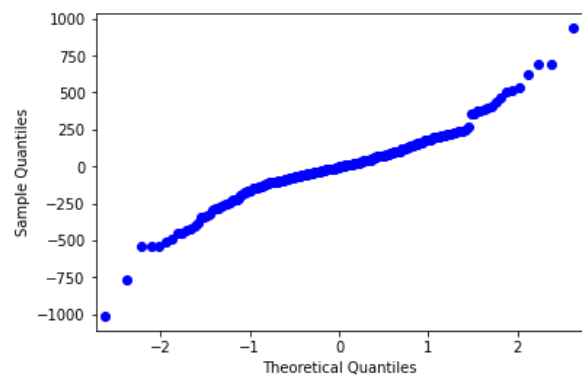
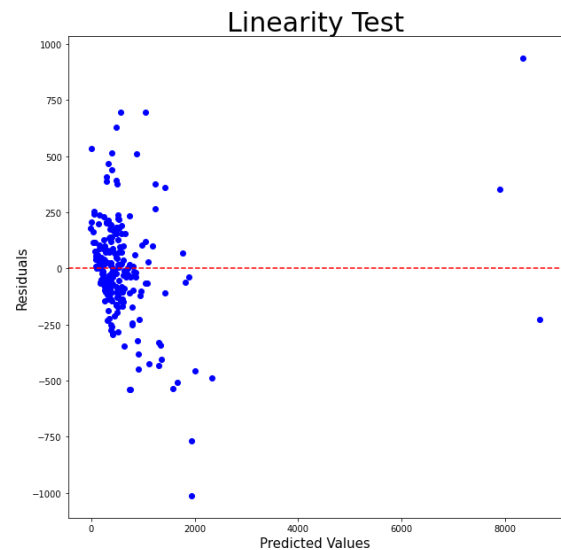
ค่าความคลาดเคลื่อนและผลการทำนายค่อนข้างมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์แบบเส้นตรง

การกระจายปกติ

การกระจายของความแปรปรวน มีความแตกต่างจากการกระจายแบบปกติพอควร และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย shapiro-wilk test พบว่าค่า p -value ประมาณ 1.0827×10^{-7} จึงสรุปได้ว่าความแปรปรวนของค่าทำนายไม่ได้กระจายแบบปกติ

ความแปรปรวนคงที่

การกระจายของความแปรปรวน มีลักษณะกระจุกตัวเป็นส่วนใหญ่ และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย Breusch-Pagan test พบว่าค่า p -value อยู่ที่ 0.982174 จึงสามารถสรุปได้ว่า ความแปรปรวนมีลักษณะที่คงที่

จากการทดสอบข้อสมมติฐานพบว่าข้อมูลตัวแปรต้นตัวแปรตามค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง การกระจายตัวไม่ได้กระจายแบบปกติ และมีลักษณะที่ความแปรปรวนคงที่สามารถใช้ตัวแบบ Pool OLS เป็นตัวแบบตั้งต้นในการประมาณการค่าคะเนสถิติพยากรณ์ โดยผลจากการวิเคราะห์ตัวแบบประมาณการปรากฏดังนี้

Parameter Estimates						
	Parameter	Std. Err.	T-stat	P-value	Lower CI	Upper CI
const	-796.80	479.14	-1.6630	0.0978	-1741.3	147.70
จำนวนคนจน (สำนักงานสถิติ)	0.0014	0.0016	0.8674	0.3867	-0.0017	0.0045
จำนวนคนที่จน	-0.0044	0.0053	-0.8337	0.4054	-0.0148	0.0060
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ	-0.0428	0.0320	-1.3394	0.1819	-0.1059	0.0202
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านความเป็นอยู่	0.0411	0.0248	1.6607	0.0983	-0.0077	0.0900
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านการศึกษา	0.0254	0.0199	1.2750	0.2037	-0.0139	0.0646
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านรายได้	-0.0010	0.0206	-0.0503	0.9599	-0.0416	0.0395
จำนวนคนจนด้านการเข้าถึงบริการรัฐ	0.1250	0.0802	1.5597	0.1203	-0.0330	0.2830
จำนวนหย่าร้าง	0.4123	0.1198	3.4417	0.0007	0.1762	0.6484
จำนวนคนต่างด้าว	0.0070	0.0024	2.9646	0.0034	0.0024	0.0117
จำนวนโรงงาน	1.3977	3.0909	0.4522	0.6516	-4.6952	7.4905
เงินลงทุน(ลบ.)	-0.0127	0.0077	-1.6533	0.0998	-0.0278	0.0024
จำนวนคนงาน	-0.1136	0.0585	-1.9406	0.0536	-0.2290	0.0018
สัดส่วนประชากรช่วง 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ	4470.6	3704.0	1.2070	0.2288	-2830.7	1.177e+04
พันโทษ	0.4362	0.3273	1.3330	0.1840	-0.2089	1.0813
พันโกษ	-0.8158	0.3676	-2.2194	0.0275	-1.5403	-0.0912

ค่า r-square ของตัวแบบเท่ากับ 0.8539 นั่นคือตัวแบบและตัวแปรต้นที่นำมาคำนวณประมาณการค่าสถิติอาชญากรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ประมาณ 85.39% โดยตัวแปรตามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ประกอบด้วย “จำนวนหย่าร้าง”, “จำนวนคนต่างด้าว”, และ “จำนวนผู้พันโกษ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความผิดพลาดทางเพศ

จากการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity Assumption) และการกระจายปกติ (Normality Assumption) และความแปรปรวนคงที่ (Constant Variance Assumption) ในส่วนความผิดพลาดทางเพศ ผลปรากฏดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงเส้น

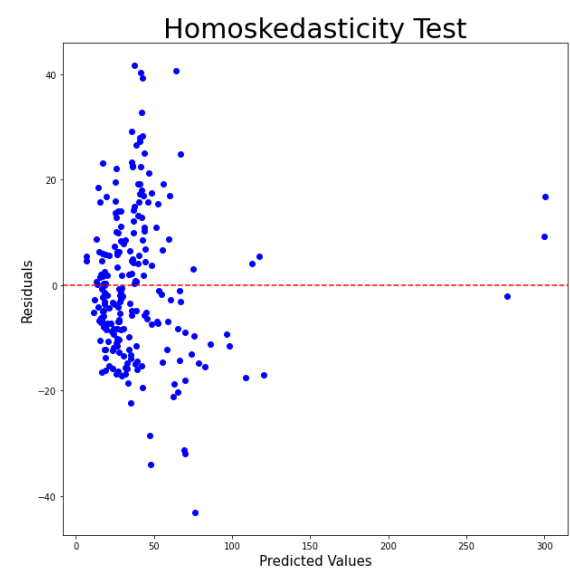
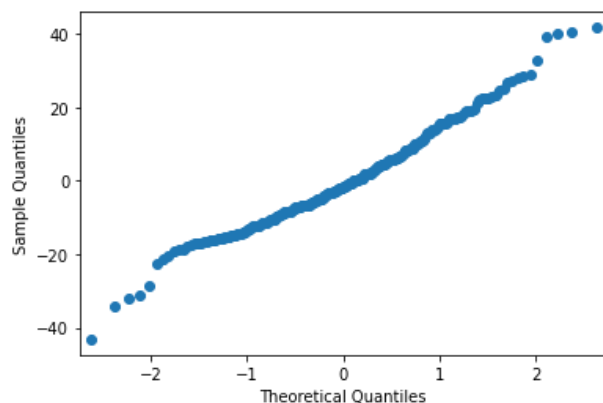
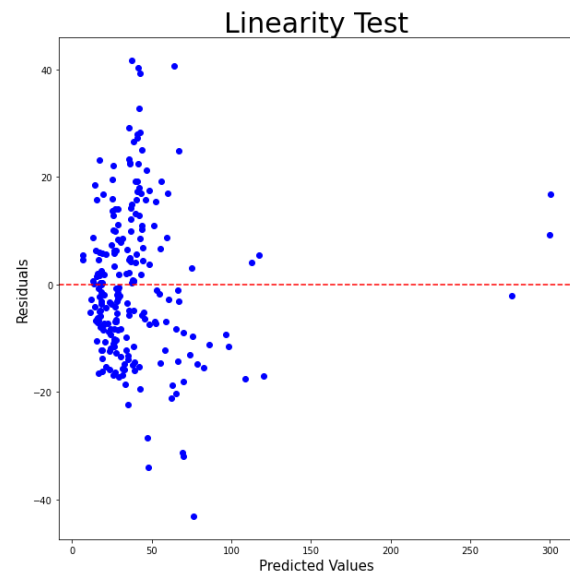
ค่าความคลาดเคลื่อนและผลการทำนายค่อนข้างมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามไม่ได้เป็นความสัมพันธ์แบบเส้นตรง

การกระจายปกติ

การกระจายของความแปรปรวน มีความแตกต่างจากการกระจายแบบปกติพอควร และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย shapiro-wilk test พบว่าได้ค่า p-value ประมาณ 0.003571 จึงสรุปได้ว่าความแปรปรวนของค่าทำนายไม่ได้กระจายแบบปกติ

ความแปรปรวนคงที่

การกระจายของความแปรปรวน มีลักษณะกระจุกตัวเป็นส่วนใหญ่ และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย Breusch-Pagan test พบว่าค่า p-value อยู่ที่ 0.773854 จึงสามารถสรุปได้ว่า ความแปรปรวนมีลักษณะที่คงที่

จากการทดสอบข้อสมมติฐานพบว่าข้อมูลตัวแปรต้นตัวแปรตามค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง การกระจายตัวไม่ได้กระจายแบบปกติ และมีลักษณะที่ความแปรปรวนคงที่สามารถใช้ตัวแบบ Pool OLS เป็นตัวแบบตั้งต้นในการประมาณการค่าคะเนสถิติพยากรณ์ โดยผลจากการวิเคราะห์ตัวแบบประมาณการปรากฏดังนี้

Parameter Estimates						
	Parameter	Std. Err.	T-stat	P-value	Lower CI	Upper CI
const	-2.0291	18.768	-0.1081	0.9140	-39.026	34.968
จำนวนคนจน (สำนักงานสถิติ)	2.454e-05	3.256e-05	0.7536	0.4519	-3.965e-05	8.872e-05
จำนวนคนที่ยจน	7.509e-05	0.0001	0.5159	0.6064	-0.0002	0.0004
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ	-0.0017	0.0008	-2.0536	0.0412	-0.0033	-6.84e-05
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านความเป็นอยู่	0.0006	0.0006	0.8735	0.3834	-0.0007	0.0018
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านการศึกษา	0.0007	0.0006	1.2421	0.2156	-0.0004	0.0018
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านรายได้	0.0003	0.0007	0.4306	0.6672	-0.0010	0.0016
จำนวนคนจนด้านการเข้าถึงบริการรัฐ	-0.0009	0.0021	-0.4043	0.6864	-0.0051	0.0034
จำนวนหย่าร้าง	0.0106	0.0023	4.5117	0.0000	0.0059	0.0152
จำนวนคนต่างด้าว	8.065e-05	3.357e-05	2.4024	0.0172	1.447e-05	0.0001
จำนวนโรงงาน	0.0460	0.0427	1.0763	0.2830	-0.0382	0.1302
เงินลงทุน(ลบ.)	-0.0001	8.357e-05	-1.3987	0.1634	-0.0003	4.786e-05
จำนวนคนงาน	-0.0015	0.0011	-1.4250	0.1556	-0.0036	0.0006
สัดส่วนประชากรช่วง 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ	52.242	148.19	0.3525	0.7248	-239.87	344.36
พื้นที่	0.0083	0.0055	1.5139	0.1315	-0.0025	0.0191
พื้นที่	0.0065	0.0065	1.0003	0.3183	-0.0063	0.0192

ค่า r-square ของตัวแบบเท่ากับ 0.8645 นั่นคือตัวแบบและตัวแปรต้นที่นำมาคำนวณประมาณการค่าสถิติอาชญากรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ประมาณ 86.45% โดยตัวแปรตามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ประกอบด้วย “จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” และ “จำนวนคนต่างด้าว”

ความผิดปกติร่างกาย

จากการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity Assumption) และการกระจายปกติ (Normality Assumption) และความแปรปรวนคงที่ (Constant Variance Assumption) ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ในส่วนความผิดปกติร่างกาย ผลปรากฏดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงเส้น

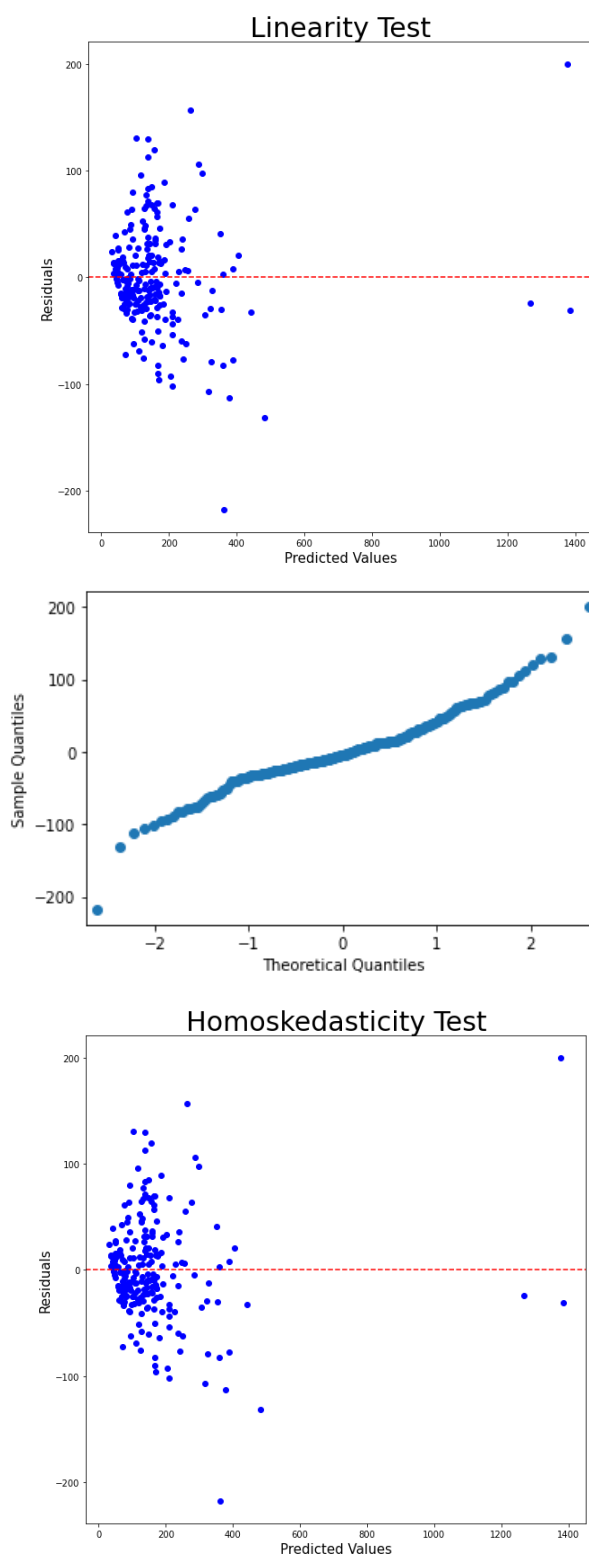
ค่าความคลาดเคลื่อนและผลการทำนาย ค่อนข้างมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามไม่ได้เป็นความสัมพันธ์แบบเส้นตรง

การกระจายปกติ

การกระจายของความแปรปรวน มีความแตกต่างจากการกระจายแบบปกติพอควร และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย shapiro-wilk test พบว่าได้ค่า p-value ประมาณ 0.000868 จึงสรุปได้ว่าความแปรปรวนของค่าทำนายไม่ได้กระจายแบบปกติ

ความแปรปรวนคงที่

การกระจายของความแปรปรวน มีลักษณะกระจุกตัวเป็นส่วนใหญ่ และจากการทดสอบสมมติฐานด้วย Breusch-Pagan test พบว่าค่า p-value อยู่ที่ 0.997666 จึงสามารถสรุปได้ว่า ความแปรปรวนมีลักษณะที่คงที่

จากการทดสอบข้อสมมติฐานพบว่าข้อมูลตัวแปรต้นตัวแปรตามค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง การกระจายตัวไม่ได้กระจายแบบปกติ และมีลักษณะที่ความแปรปรวนคงที่สามารถใช้ตัวแบบ Pool OLS เป็นตัวแบบตั้งต้นในการประมาณการคาดคะเนสถิติพยากรณ์ โดยผลจากการวิเคราะห์ตัวแบบประมาณการปรากฏดังนี้

Parameter Estimates						
	Parameter	Std. Err.	T-stat	P-value	Lower CI	Upper CI
const	-101.70	50.660	-2.0075	0.0460	-201.56	-1.8366
จำนวนคนจน (สำนักงานสถิติ)	0.0001	0.0001	0.9435	0.3465	-0.0001	0.0004
จำนวนคนที่จน	0.0013	0.0003	3.6662	0.0003	0.0006	0.0020
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ	-0.0072	0.0022	-3.2495	0.0013	-0.0116	-0.0028
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านความเป็นอยู่	0.0011	0.0023	0.4700	0.6389	-0.0035	0.0056
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านการศึกษา	-0.0014	0.0019	-0.7413	0.4593	-0.0052	0.0024
จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านรายได้	-0.0014	0.0020	-0.6853	0.4939	-0.0053	0.0025
จำนวนคนจนด้านการเข้าถึงบริการรัฐ	-0.0019	0.0073	-0.2590	0.7959	-0.0163	0.0125
จำนวนหย่าร้าง	0.0262	0.0101	2.5964	0.0101	0.0063	0.0461
จำนวนคนต่างด้าว	0.0008	0.0001	6.6732	0.0000	0.0006	0.0011
จำนวนโรงงาน	-0.1173	0.1224	-0.9577	0.3393	-0.3586	0.1241
เงินลงทุน(ลบ.)	-0.0008	0.0006	-1.2682	0.2061	-0.0020	0.0004
จำนวนคนงาน	-0.0092	0.0031	-2.9930	0.0031	-0.0153	-0.0031
สัดส่วนประชากรช่วง 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ	915.43	405.02	2.2602	0.0248	117.06	1713.8
พื้นที่โชน	0.0632	0.0295	2.1430	0.0333	0.0051	0.1214
พักโชน	-0.0066	0.0220	-0.2985	0.7656	-0.0499	0.0367

ค่า r-square ของตัวแบบเท่ากับ 0.9150 นั่นคือตัวแบบและตัวแปรต้นที่นำมาคำนวณประมาณการค่าสถิติอาชญากรรมสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ประมาณ 91.50% โดยตัวแปรตามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ประกอบด้วย “จำนวนคนที่จน”, “จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” “จำนวนคนต่างด้าว” “จำนวนคนงาน” “สัดส่วนประชากรช่วงอายุ 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ” และ “จำนวนผู้พันโชน”

ผลการประมาณการค่าพยากรณ์อาชญากรรม

จากการใช้ค่าระดับความสัมพันธ์ที่พบนำมาประมาณค่าพยากรณ์การเกิดอาชญากรรมล่วงหน้าสามปี โดยใช้ตัวแบบ Pool OLS ปรากฏผลการประมาณค่าพยากรณ์อาชญากรรมในแต่ละจังหวัดในแต่ละปี ดังนี้

พ.ศ.2564

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
กระบี่	375	27	154
กรุงเทพมหานคร	9,552	217	1,094
กาญจนบุรี	844	36	160
กาฬสินธุ์	761	41	138
กำแพงเพชร	259	26	84
ขอนแก่น	998	59	188
จันทบุรี	250	30	114
จະเซียงเทรา	241	34	105
ชลบุรี	3,011	106	371
ชัยนาท	56	16	47
ชัยภูมิ	623	38	142
ชุมพร	173	27	119
เชียงราย	846	58	191
เชียงใหม่	2,031	81	311
ตรัง	507	29	127
ตราด	109	18	79
ตาก	537	35	145
นครนายก	17	13	58
นครปฐม	986	36	155
นครพนม	362	23	104
นครราชสีมา	2,041	96	368
นครศรีธรรมราช	1,427	68	347
นครสวรรค์	495	47	166
นนทบุรี	1,424	43	182
นราธิวาส	634	28	140
น่าน	92	18	34
บึงกาฬ	231	5	38
บุรีรัมย์	840	57	203
ปทุมธานี	2,423	72	341
ประจวบคีรีขันธ์	552	26	131
ปราจีนบุรี	273	23	57
ปัตตานี	719	30	162
พระนครศรีอยุธยา	949	42	163
พะเยา	206	18	39
พังงา	197	17	85
พัทลุง	206	34	121

จังหวัด	ความผิดปกติกรัพ	ความผิดปกติทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
พิจิตร	135	21	78
พิษณุโลก	587	40	152
เพชรบูรณ์	274	26	90
เพชรบูรณ์	156	43	139
แพร่	200	18	39
ภูเก็ต	709	25	126
มหาสารคาม	561	27	101
นุกดาหาร	235	16	66
แม่ฮ่องสอน	391	26	74
ยโสธร	206	19	61
ยะลา	593	31	176
ร้อยเอ็ด	623	41	131
ระนอง	279	18	92
ระยอง	1,742	65	252
ราชบุรี	1,060	41	186
ลพบุรี	401	25	79
ลำปาง	295	35	97
ลำพูน	406	23	64
เลย	223	18	54
ศรีสะเกษ	1,078	51	170
สกลนคร	788	36	136
สงขลา	1,386	56	276
สตูล	325	27	120
สมุทรปราการ	1,928	67	280
สมุทรสงคราม	180	11	35
สมุทรสาคร	1,117	41	177
สระแก้ว	506	25	109
สระบุรี	695	38	141
สิงห์บุรี	4	14	45
สุโขทัย	201	16	47
สุพรรณบุรี	689	36	159
สุราษฎร์ธานี	1,229	51	281
สุรินทร์	738	38	142
หนองคาย	215	19	64
หนองบัวลำภู	265	18	70
อ่างทอง	79	16	59
อำนาจเจริญ	188	15	58
อุดรธานี	1,353	56	223
อุตรดิตถ์	62	18	55
อุทัยธานี	70	14	48
อุบลราชธานี	1,397	60	194

พ.ศ.2565

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
กระบี่	528	28	162
กรุงเทพมหานคร	13,968	293	1,350
กาญจนบุรี	509	36	160
กาฬสินธุ์	450	40	136
กำแพงเพชร	381	27	96
ขอนแก่น	876	50	182
จันทบุรี	301	28	125
ฉะเชิงเทรา	577	35	126
ชลบุรี	3,620	114	417
ชัยนาท	232	17	51
ชัยภูมิ	509	39	138
ชุมพร	367	26	129
เชียงราย	925	61	204
เชียงใหม่	1,061	82	300
ตรัง	473	30	134
ตราด	266	18	85
ตาก	438	37	152
นครนายก	272	15	68
นครปฐม	726	47	221
นครพนม	454	42	154
นครราชสีมา	2,767	103	412
นครศรีธรรมราช	2,070	70	355
นครสวรรค์	582	47	171
นนทบุรี	472	51	214
นราธิวาส	540	30	146
น่าน	242	18	38
บึงกาฬ	277	11	53
บุรีรัมย์	899	49	192
ปทุมธานี	1,488	77	352
ประจวบคีรีขันธ์	389	27	134
ปราจีนบุรี	392	28	87
ปัตตานี	726	31	161
พระนครศรีอยุธยา	665	46	177
พะเยา	252	18	49
พังงา	272	17	84
พัทลุง	406	34	129
พิจิตร	347	23	86
พิษณุโลก	623	42	165
เพชรบุรี	312	25	94
เพชรบูรณ์	455	44	151
แพร่	286	20	42

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
ภูเก็ต	310	28	151
มหาสารคาม	426	28	110
นุกดาหาร	263	16	72
แม่ฮ่องสอน	324	26	75
ยโสธร	337	30	97
ยะลา	696	30	174
ร้อยเอ็ด	475	41	133
ระนอง	298	19	109
ระยอง	861	63	230
ราชบุรี	610	41	182
ลพบุรี	523	34	137
ลำปาง	396	35	112
ลำพูน	240	24	65
เลย	408	33	97
ศรีสะเกษ	624	44	153
สกลนคร	437	36	140
สงขลา	1,125	59	285
สตูล	471	26	117
สมุทรปราการ	1,778	70	256
สมุทรสงคราม	200	12	39
สมุทรสาคร	1,271	43	147
สระแก้ว	369	27	120
สระบุรี	615	36	127
สิงห์บุรี	223	14	46
สุโขทัย	236	16	52
สุพรรณบุรี	560	38	170
สุราษฎร์ธานี	963	55	301
สุรินทร์	509	39	144
หนองคาย	296	20	74
หนองบัวลำภู	288	20	78
อ่างทอง	278	17	66
อำนาจเจริญ	305	24	83
อุดรธานี	945	58	222
อุตรดิตถ์	312	20	66
อุทัยธานี	243	15	51
อุบลราชธานี	800	47	173

พ.ศ.2566

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
กระบี่	529	28	160
กรุงเทพมหานคร	10,319	285	1,313
กาญจนบุรี	476	36	162
กาฬสินธุ์	420	39	135
กำแพงเพชร	368	27	91
ขอนแก่น	781	46	163
จันทบุรี	279	29	119
ฉะเชิงเทรา	579	35	119
ชลบุรี	3,334	112	406
ชัยนาท	230	16	50
ชัยภูมิ	489	39	141
ชุมพร	348	27	126
เชียงราย	839	60	197
เชียงใหม่	1,063	83	306
ตรัง	452	29	132
ตราด	254	18	84
ตาก	419	37	152
นครนายก	266	15	65
นครปฐม	656	45	203
นครพนม	459	45	163
นครราชสีมา	2,079	100	393
นครศรีธรรมราช	1,988	70	355
นครสวรรค์	570	48	169
นนทบุรี	421	50	208
นราธิวาส	524	29	142
น่าน	234	18	38
บึงกาฬ	253	8	48
บุรีรัมย์	804	46	180
ปทุมธานี	1,207	77	358
ประจวบคีรีขันธ์	384	27	134
ปราจีนบุรี	338	26	77
ปัตตานี	682	30	162
พระนครศรีอยุธยา	608	45	173
พะเยา	235	18	46
พังงา	268	18	87
พัทลุง	410	34	125
พิจิตร	334	22	83
พิษณุโลก	580	41	161
เพชรบุรี	296	26	93
เพชรบูรณ์	418	44	148
แพร่	242	19	42

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
ภูเก็ต	299	27	148
มหาสารคาม	420	28	108
นุกดาหาร	255	16	70
แม่ฮ่องสอน	319	26	74
ยโสธร	331	31	98
ยะลา	712	31	177
ร้อยเอ็ด	455	42	135
ระนอง	280	19	103
ระยอง	785	64	239
ราชบุรี	551	41	186
ลพบุรี	469	30	113
ลำปาง	353	35	107
ลำพูน	235	24	68
เลย	337	33	95
ศรีสะเกษ	579	42	149
สกลนคร	426	36	138
สงขลา	1,033	59	288
สตูล	482	27	121
สมุทรปราการ	1,703	72	284
สมุทรสงคราม	192	11	39
สมุทรสาคร	1,117	44	177
สระแก้ว	355	26	115
สระบุรี	593	36	133
สิงห์บุรี	224	15	48
สุโขทัย	221	16	50
สุพรรณบุรี	529	37	166
สุราษฎร์ธานี	874	54	295
สุรินทร์	496	39	145
หนองคาย	288	19	71
หนองบัวลำภู	280	19	76
อ่างทอง	272	17	64
อำนาจเจริญ	307	26	88
อุดรธานี	890	56	223
อุตรดิตถ์	294	19	62
อุทัยธานี	238	15	50
อุบลราชธานี	723	41	154

พ.ศ.2567

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
กระบี่	529	28	160
กรุงเทพมหานคร	8,834	282	1,297
กาญจนบุรี	459	36	162
กาฬสินธุ์	402	39	135
กำแพงเพชร	362	26	88
ขอนแก่น	733	43	152
จันทบุรี	268	29	116
ฉะเชิงเทรา	577	35	117
ชลบุรี	3,177	111	403
ชัยนาท	228	16	49
ชัยภูมิ	478	39	141
ชุมพร	338	27	125
เชียงราย	804	59	194
เชียงใหม่	1,072	83	311
ตรัง	439	29	130
ตราด	249	18	84
ตาก	410	37	154
นครนายก	262	14	64
นครปฐม	625	44	197
นครพนม	466	48	169
นครราชสีมา	1,750	98	382
นครศรีธรรมราช	1,931	69	355
นครสวรรค์	562	48	168
นนทบุรี	409	49	207
บุรีรัมย์	513	28	139
บึงกาฬ	230	18	38
บึงกาฬ	238	7	44
บุรีรัมย์	753	44	172
ปทุมธานี	1,088	77	362
ประจวบคีรีขันธ์	384	27	136
ปราจีนบุรี	314	26	72
ปัตตานี	653	29	161
พระนครศรีอยุธยา	570	45	170
พะเยา	226	18	45
พังงา	265	18	89
พิจิตร	409	34	124
พิษณุโลก	326	22	80
พิจิตร	559	41	159
เพชรบุรี	288	26	92
เพชรบูรณ์	401	45	146

จังหวัด	ความผิดต่อทรัพย์	ความผิดทางเพศ	ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย
แพร่	221	19	40
ภูเก็ต	293	27	148
มหาสารคาม	416	28	107
นุกดาหาร	250	16	70
แม่ฮ่องสอน	318	26	74
ยโสธร	328	32	100
ยะลา	721	31	178
ร้อยเอ็ด	444	43	136
ระนอง	272	18	100
ระยอง	739	64	241
ราชบุรี	523	41	188
ลพบุรี	447	28	103
ลำปาง	334	35	106
ลำพูน	231	24	70
เลย	298	34	95
ศรีสะเกษ	554	40	145
สกลนคร	421	36	138
สงขลา	999	60	291
สตูล	488	27	124
สมุทรปราการ	1,638	72	296
สมุทรสงคราม	188	11	39
สมุทรสาคร	1,043	45	192
สระแก้ว	348	26	112
สระบุรี	580	36	132
สิงห์บุรี	224	15	48
สุโขทัย	214	16	48
สุพรรณบุรี	513	37	163
สุราษฎร์ธานี	832	54	295
สุรินทร์	487	39	144
หนองคาย	283	19	69
หนองบัวลำภู	276	19	75
อ่างทอง	268	17	63
อำนาจเจริญ	308	27	91
อุดรธานี	854	55	222
อุตรดิตถ์	284	19	59
อุทัยธานี	235	15	50
อุบลราชธานี	678	38	142

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมไทยวันนี้ (Updating Thai Criminal Justice) เป็นความพยายามในการวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์อาชญากรรมที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา โดยใช้ข้อมูลจากสถิติทางการด้านอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมอ้างอิงจากเอกสารรายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (White Paper on Crime and Justice) ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 และการจัดทำสถิติด้านกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญอันได้แก่ การสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชน (Crime Victimization Survey) การเก็บข้อมูลการกระทำผิดด้วยวิธีการรายงานตนเอง (Self-report Delinquency Survey) การคาดการณ์และพยากรณ์อาชญากรรมในอนาคตในรูปแบบ Data Visualization และข้อมูลตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรม แล้วนำมาเสนอภาพรวมของสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมได้อย่างชัดเจนและเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติของกระบวนการยุติธรรม สามารถนำข้อมูลไปจัดทำนโยบายได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในช่วงที่ผ่านมาการวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมได้แสดงให้เห็นว่าสถิติการรับแจ้งคดีอาญามีแนวโน้มลดน้อยลงสวนทางกับสถิติอาชญากรรมด้านอื่น ๆ สัดส่วนการจับกุมในสถิติอาญาของตำรวจอยู่ในเกณฑ์สูงมากเกินกว่าร้อยละ 85 แต่เมื่อเทียบกับปริมาณการอาชญากรรมที่แท้จริงแล้วกลับมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย โครงสร้างคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่เป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายมากกว่าอาชญากรรมพื้นฐาน แม้เรื่องจำเป็นมีความแออัดสูงมากแต่การพัฒนาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการลดจำนวนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาอย่างชัดเจน นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนานโยบายกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญหลายประการ อาทิ การยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด การพัฒนาตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรม การพัฒนาตัวชี้วัดด้านการไกล่เกลี่ยหรือระงับข้อพิพาท การป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง และการกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้ในรายงานสถานการณ์อาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมวันนี้ยังได้ทดลองนำตัวแบบสถิติพยากรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมและปัจจัยอาชญากรรมตามห่วงเวลา (Time Series) มาทดลองพยากรณ์อาชญากรรมในสามกลุ่มความผิดอันได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดทางเพศ และความผิดชีวิตร่างกาย ผลการวิเคราะห์พบว่า

“จำนวนหย่าร้าง” “จำนวนคนต่างด้าว” และ “จำนวนผู้พักโทษ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมความผิดเกี่ยวกับทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

“จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” และ “จำนวนคนต่างด้าว” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมความผิดทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ

“จำนวนคนที่จน” “จำนวนคนจนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ” “จำนวนหย่าร้าง” “จำนวนคนต่างด้าว” “จำนวนคนงาน” “สัดส่วนประชากรช่วงอายุ 15-24 ปี ต่อประชากรทุกช่วงอายุ” และ “จำนวนผู้พันโทษ” เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น จึงมีข้อเสนอในการพัฒนานโยบายกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการวิเคราะห์สถิติข้อมูล ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การรับแจ้งคดีลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลอาชญากรรมอื่น ๆ และสถิติสัดส่วนการจับกุมคดีเกินกว่าร้อยละ 85 ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนสำคัญของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยที่เน้นการควบคุมตัวเลขคดีทำให้ค่าทางสถิติไม่สะท้อนภาพอาชญากรรมที่แท้จริง และทำให้มีคดีอีกจำนวนมากถูกตัดออกจากสารบบคดีทำให้ผู้เสียหายในคดีที่ถูกตัดออกจากสารบบไม่ได้รับการดูแลจากกระบวนการยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวในอนาคตน่าจะเป็นปัญหามากขึ้นจากการที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ และมีการเพิ่มข้อกำหนดด้านแนวทางปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไป ควรมีการพิจารณาถึงภาระงานของพนักงานสอบสวนตำรวจ ซึ่งปัจจุบันจากข้อมูลกำลังพลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติปัจจุบันมีกำลังพนักงานสอบสวนทั่วประเทศ 11,527 คน จากอัตรากำลัง 17,181 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 67.09 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการสอบสวนซึ่งเป็นกำลังพลในระดับปฏิบัติที่มีกำลังพลเพียง 5,904 คน จากอัตรา 11,498 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 51.35 เท่านั้น จากข้อมูลกำลังพลดังกล่าวหากจะให้พนักงานสอบสวนรับคดีทุกคดีจากที่ประมาณการคดีที่แท้จริง พนักงานสอบสวนแต่ละคนก็อาจจะต้องรับคดีมากถึง 700-800 คดี ต่อปี ก็เพียงพอ ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไป นอกจากการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลอาชญากรรมให้สะท้อนความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นก็ควรจะมีการพัฒนาเพิ่มอัตรากำลังพนักงานสอบสวนซึ่งหากติดขัดในเรื่องการเพิ่มกำลังข้าราชการก็ควรจะมีการรับพนักงานผู้ช่วยมาช่วยเหลืองาน รวมถึงมีการปรับปรุงระบบและวิธีการทำงานในคดีไม่ยุ่งยากซับซ้อนหรือคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดให้มีความสิ้นกระชับและลดภาระงานเอกสาร เพื่อให้สามารถทำงานได้ทันกับปริมาณคดีที่แท้จริง เช่น ใช้การรายงานการประกาศสืบจับบุคคลและทรัพย์สินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนแบบฟอร์มกระดาษที่มีความซ้ำซ้อน ย่อแบบฟอร์มและรูปแบบคำฟ้องในคดีรับสารภาพให้สิ้นกระชับสามารถส่งฟ้องได้เลย และเพิ่มช่องทางการตรวจสอบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีระบบการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ปกติต้องใช้เอกสารและใช้เวลานาน (เช่น การตรวจสอบข้อมูลทางทะเบียน การตรวจสอบความเคลื่อนไหวทางบัญชีธนาคาร) เป็นต้น

2. จากการที่คดีอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นคดีซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย แม้ว่าในปัจจุบันมีการขับเคลื่อนนโยบายการลดความเป็นอาชญากรรมของยาเสพติด (Decriminalization) ในยาเสพติดบางประเภท รวมทั้งมีการวางมาตรการที่มุ่งเน้นในเรื่องการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมากกว่าการดำเนินคดีซึ่งอาจลดจำนวนของคดีรัฐเป็นผู้เสียหายบางส่วน และแก้ปัญหา ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังมีคดีรัฐเป็นผู้เสียหายนอกเหนือจากคดียาเสพติดอีกมากกว่า 300,000 คดีต่อปี ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยมาตรการอื่น ๆ ในการแก้ปัญหา มากกว่าการดำเนินคดี เช่น การใช้มาตรการทางปกครองแทนการลงโทษคดีอาญา การสนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลตนเองภาคเอกชน (Self-Regulatory) การลดทอนความเป็นอาชญากรรมในความผิดบางประเภท การขึ้นทะเบียนและมาตรการเชิงกำกับดูแลแทนการลงโทษคดีอาญา กระจายอำนาจการสอบสวนคดีอาญาไปยังหน่วยงานผู้รับผิดชอบกฎหมาย เป็นต้น

3. มีการเตรียมความพร้อมรองรับนโยบายกระบวนการยุติธรรมที่จะขับเคลื่อนต่อไปภายหลังจากกฎหมายมีผลบังคับใช้ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงที่จำเป็นจะต้องมีศูนย์กลางการติดตามเฝ้าระวังอาชญากรรมร้ายแรงที่จะต้องบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านการพัฒนาพฤติกรรมเสียทุกหน่วยงาน หน่วยงานยุติธรรมชุมชนระดับพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการประสานกับอัยการและศาล หากพบพฤติกรรมที่อาจเป็นภัยที่จะต้องใช้มาตรการในการดำเนินการ หรือการกำหนดระยะเวลาในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ควรจะพิจารณาเพียงแค่ระยะเวลาที่กำหนด แต่ควรมีการพิจารณาถึงการลดขั้นตอนและภาระงานเอกสาร เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันจะช่วยตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

4. มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมด้านต่าง ๆ ที่ยังเป็นจุดอ่อนที่สะท้อนจากตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรม อาทิ การขยายการเข้าถึงและรับรู้กฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐาน การวางระบบป้องกันการจับผิดตัว การพัฒนากระบวนการซึ่งยังไม่ตอบสนองต่อประชาชน การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย และการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนให้มากขึ้น

ข้อเสนอเชิงวิชาการสำหรับไปศึกษาต่อ

1. การรับแจ้งคดีลดน้อยลงสวนทางกับข้อมูลอาชญากรรมอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นผลจากการไม่รับแจ้งคดีของตำรวจ ดังนั้นเพื่อศึกษาในประเด็นปัญหานี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีช่องทางรวบรวมข้อมูลคดีที่ตำรวจไม่รับแจ้งความ รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่อาจมีข้อมูลอาชญากรรม เช่น หน่วยงานปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานยุติธรรมทางเลือก เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมจังหวัด ศูนย์ดำรงธรรม และศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน สายด่วน 1111 เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด และสามารถวางมาตรการที่เหมาะสมในการลดเหตุอาชญากรรมได้

2. นโยบายการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง (JSOC) ซึ่งปัจจุบันได้มีการศึกษากฎหมายจากต่างประเทศและสถานการณ์ทางกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งมีการผลักดัน ร่าง พ.ร.บ. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้

ความรุนแรงพ.ศ. เข้าสู่รัฐสภาในปี พ.ศ. 2565 แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแล้ว ทั้งข้อมูลในระบบของสำนักงานกิจการยุติธรรม กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ อัยการ ศาล และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แม้จะมีการพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก แต่ยังไม่พบว่ามี การรวบรวมข้อมูลคดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงตามมาตรา 3 ของร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งในอนาคตการประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายจำเป็นต้องใช้ข้อมูล การบังคับใช้มาตรการทั้ง 4 รูปแบบ และข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในคดีดังกล่าวโดยเฉพาะเพื่อกำหนดมาตรการ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี เนื่องจากการศึกษาข้อมูลการกระทำผิดซ้ำในคดีทั่วไปนั้น ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนมากจะกระทำผิดในระยะเวลาภายใน 3 ปี นับตั้งแต่พ้นโทษ ทั้งนี้ ในอนาคตอาจมีคดีความผิด เกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรงในรูปแบบอื่น ๆ อย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศทางออนไลน์ ซึ่งหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพัฒนากลไกเพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาในคดีลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน

3. การเก็บข้อมูลตัวชี้วัดกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวชี้วัดที่เป็นการตรวจประเมินตนเอง ซึ่งมีค่าคะแนนสูงผิดปกติ เช่น ตัวชี้วัดที่ 11 (G8) สัดส่วนความเหมาะสมของทรัพยากรทั้งเครื่องมือ งบประมาณ และทรัพยากรมนุษย์กับภาระงาน ตัวชี้วัดที่ 12 (G9) มีการวิเคราะห์และพัฒนาระบบทรัพยากร มนุษย์และการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ และตัวชี้วัดที่ 13 (G10) หน่วยงานมีการจัดเก็บและบูรณาการ ข้อมูลกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบ มีผลการประเมินได้คะแนน ร้อยละ 100 ซึ่งผลการประเมินดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถสะท้อนข้อจำกัดหรือข้อขัดข้องที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้กระบวนการเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งที่ผ่านมายังขาดระบบและวิธีการในการตรวจสอบย้อนกลับจากหน่วยงานภายนอก (Third Party) เพื่อให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น รวมถึงข้อมูลตัวชี้วัดหลายตัวยังไม่ได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูล หรือยังเป็นข้อมูลที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เช่น ข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ ข้อมูลต้นทุนการดำเนินงาน ข้อมูลเรื่องร้องเรียนหรือการทุจริต ข้อมูลการติดตามผู้พ้นโทษที่กลับไปใช้ชีวิตเป็น ปกติสุข เป็นต้น

ข้อเสนอในเชิงปฏิบัติ

1. จำนวนผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ดี ก็ยังถือว่ายังอยู่ใน อัตราที่ค่อนข้างสูง ในระยะต่อไปควรมีการพิจารณาถึงการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องใช้หลักประกันที่เป็น ตัวทรัพย์ให้มากขึ้นสำหรับผู้ต้องหาที่ไม่น่าจะก่ออันตรายหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเปิดโอกาสในการ เข้าถึงความช่วยเหลือให้มากขึ้น

2. จากการพิจารณาเรื่องการลดภาระกฎหมายที่ไม่จำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ พบว่า กฎหมายบางอย่างหากมีการวางระบบและใช้มาตรการทางปกครองที่เหมาะสมแทบจะไม่จำเป็นต้องใช้การ ลงโทษทางอาญาไปกำกับดูแลเลย ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในระยะต่อไปในการบังคับใช้กฎหมาย บางอย่างควรมีการขยายการดำเนินการของมาตรการทางปกครองให้มากยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติโรคพิษ สุนัขบ้า พ.ศ. 2535 หรือพระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 ซึ่งปัจจุบันองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น

ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้ก็มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในเชิงป้องกันซึ่งสมเหตุสมผลกว่าการกำหนดความผิดอาญาในกรณีไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อพบสุนัขบ้า หรือการกำหนดค่าปรับในกรณีประชาชนหลีกเลี่ยงการเก็บภาษี หรือพระราชบัญญัติควบคุมการขอกาน พ.ศ. 2484 ซึ่งมาตรการที่ใช้จะเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการปกครองในการให้ความคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอกาน การควบคุมการขอกาน และแยกผู้แสดงความสามารถออกจากการเป็นผู้ทำการขอกาน เป็นต้น

3. กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทแยกส่วนในหลายส่วนซึ่งควรมีการบูรณาการรวบรวมให้อยู่ในส่วนเดียวและหากมีการใกล้เคียงมาแล้วก็ไม่จำเป็นต้องให้คู่ความต้องมาใกล้เคียงหลายครั้งให้เกิดความซ้ำซ้อน ทั้งนี้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอาจไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการใกล้เคียงข้อพิพาททุกหน่วยงาน อาจให้มีการจัดตั้งศูนย์การใกล้เคียงข้อพิพาทขึ้นโดยเฉพาะเพื่อจัดการใกล้เคียงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดรวมกันเป็นแห่งเดียว